

รายงานการวิจัย

บทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจ
แก่คนไทยในยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลัน

พระมหาบุญศรี ภาณวุฑฺโฒ, ผศ.ดร. และคณะ

รายงานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจาก
บัณฑิตวิทยาลัย ทุนพัฒนางานวิจัยอาจารย์ประจำหลักสูตร
สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ประจำปีงบประมาณ 2564

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

รายงานการวิจัย

บทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจ
แก่คนไทยในยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลัน

THE ROLE OF MONKS IN SPIRITUAL ENCOURAGEMENT TO THAI
PEOPLE IN DISRUPTIVE AGE

พระมหาบุญศรี	ถาวรฑูโต
สันติราษฎร์	พวงมลิ
สุมานพ	ศิวรัตน์
วนิชญา	ชัยยา

รายงานการวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจาก
บัณฑิตวิทยาลัย ทุนพัฒนางานวิจัยอาจารย์ประจำหลักสูตร
สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ประจำปีงบประมาณ 2564

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่คนไทยในยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลัน” นี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) แบบวิจัยภาคสนาม (Field Research) มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาสภาพทางจิตใจของคนไทยในยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลัน 2) เพื่อศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่สังคมในยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลัน 3) เพื่อนำเสนอบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่สังคมในยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลัน ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยโดยการศึกษาค้นคว้าเอกสาร ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Documentary Survey) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จำนวน 30 รูป/คน โดยวิเคราะห์ข้อมูล เนื้อหาแบบเชิงพรรณนาอธิบาย (Descriptive Content Analysis)

ผลการวิจัยพบว่า

1) สภาพจิตใจของคนไทยส่วนใหญ่มีความตึงเครียดมากยิ่งขึ้น จิตใจห่อเหี่ยว ขาดขวัญและกำลังใจ วิตกกังวลกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างกระทันหัน การถูกเลิกจ้างงาน ถูกลดเงินเดือน รายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย นอกจากนี้ยังหวาดกลัวต่อการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19

2) พระสงฆ์มีบทบาทสำคัญมาตั้งแต่ครั้งพุทธกาลจนถึงปัจจุบันใน 3 ด้าน คือบทบาทด้านการประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมวินัย บทบาทด้านการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และบทบาทด้านการให้ความช่วยเหลือสงเคราะห์ประชาชนด้วยวัตถุประสงค์ของและเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจด้วยหลักพุทธธรรมให้เข้าใจโลกธรรมและยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นสามารถ ดำเนินชีวิตให้มีความสุขได้ในท่ามกลางวิกฤติที่เกิดขึ้นได้

3) บทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่สังคมในยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลัน มีองค์ประกอบที่สำคัญอยู่ 3 ส่วนคือ 1.คุณสมบัติส่วนตัวพระสงฆ์เองที่ต้องปฏิบัติตามพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัดและถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะ 2. มีการประยุกต์หลักพุทธธรรมคือไตรสิกขาและสังคหวัตถุ เพื่อสงเคราะห์ประชาชนด้วยอามิสทานและธรรมทาน 3. ธรรมยาตราเข้าถึงประชาชนที่เดือดร้อน ให้ความช่วยเหลือคนมีความทุกข์กายและทุกข์ใจให้มีความเข้มแข็งทางจิตใจ เข้าใจโลก เข้าใจธรรมและสามารถปรับตัวอยู่กับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้อย่างรู้เท่าทัน และองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยคือ MDNPP Model

คำสำคัญ : 1. บทบาทของพระสงฆ์ 2. การเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจ 3. ยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลัน

ABSTRACT

The research on “The Role of Monks in Spiritual Encouragement to Thai People in Disruptive Age” is a qualitative field research and it has the following objectives: 1) to study the spiritual state of Thai people in the disruptive age, 2) to study the role of monks in spiritual encouragement to Thai people in the disruptive age, and 3) to propose the role of monks in spiritual encouragement to Thai people in the disruptive age. The research data were collected from documents and in-depth interviews with 30 key-informants and analyzed by content analysis. The study results were presented in a descriptive method.

The results of the study revealed that:

1. The spiritual state of majority of Thai people in the disruptive age is stressful, hopeless, lacked of morale and spiritual strength and uncertain in their earning, jobs and monthly income. Moreover, they are worried about the spread of COVID-19.

2. In the role of monks, monks played an important role to society since the Buddha’s time. Monks have 3 main roles: the role of conduct in accordance with the Dhamma and the Vinaya; the role in compliance with the Thai Sangha Act B.E. 2505; and the role in providing assistances with materials and Buddhist teachings to people in order to recover their physical and mental strengths.

3. The roles of monks in spiritual encouragement to Thai people in the disruptive age consist of 3 main components: 1) Personal Qualification; monks have to behave themselves by the codes of training and the Buddha’s teachings and they must be accomplished with knowledge and character. 2) Approaching Method; the Buddhist teachings, Tisikkha and Sangahavatthu, should be adjusted and applied in approaching people who need both physical and mental assistances in the disruptive age. 3) Pro-active Work; monks have to walk out from the temple to reach people to encourage and strengthen their body and mind so that they can understand the real situations and survive in the changing world. The knowledge obtained from the study can be concluded into the “**MDNPP Model**”

Keywords : 1. Roles of monks 2. Spiritual encouragement 3. Disruptive age

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเล่มนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดีเพราะได้รับความร่วมมือจากคณะผู้วิจัยและกำลังใจจากหลายฝ่ายที่ได้กรุณาให้กำลังใจ คำปรึกษา คำแนะนำและความช่วยเหลือในการปรับปรุงแก้ไขงานจนสำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในน้ำใจของกัลยาณมิตรทุกท่านเป็นอย่างยิ่งจึงขออนุโมทนาขอบคุณไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบคุณบัณฑิตวิทยาลัยและสถาบันวิจัยญาณสังวร ที่จัดสรรทุนสนับสนุนการทำวิจัยในครั้งนี้แก่ผู้วิจัยและคณะ และอนุโมทนาขอบคุณเจ้าหน้าที่บัณฑิตวิทยาลัยและสถาบันวิจัยญาณสังวร ทุกๆท่านที่ได้กรุณาให้ความช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการทำวิจัยครั้งนี้

ขอขอบคุณและอนุโมทนาขอบคุณผู้เชี่ยวชาญทุกท่านที่ได้กรุณาตรวจสอบเครื่องมือการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ พระมหาบุญไทย ปุณฺณมโน, ดร., รศ. (พิเศษ) ดร.สุกิจ ชัยมุสิก, รศ.ดร.สุวิญ รัทสสัย, ดร.เสน่ห์ เดชะวงศ์, ดร.ภฤตสุขชิน พลเสน ขออนุโมทนาขอบคุณคุณประพัทธ์สร เสมาพัฒน์ ที่ช่วยจัดรูปแบบให้และอนุโมทนาขอบคุณท่านผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้สัมภาษณ์ทุกๆ ท่านที่ทำให้งานวิจัยนี้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

หากคุณค่าและสารประโยชน์ใดที่เกิดจากงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยและคณะ ขอโน้มบรูชาคุณของคณาจารย์ทุก ๆ ท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทสรรพวิทยากรให้แก่ผู้วิจัยและคณะ จนทำให้งานวิจัยนี้สำเร็จได้ด้วยดี

พระมหาบุญศรี ญาณวุฑโฒ, ผศ.ดร.

หัวหน้าโครงการวิจัยและคณะ

๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๗

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญ	ง
สารบัญตาราง	ช
สารบัญรูปภาพ	ณ
บทที่	
1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 ปัญหาวิจัย	3
1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย	3
1.4 ขอบเขตเนื้อหา	4
1.5 คำนิยามศัพท์เฉพาะ	5
1.6 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	5
1.7 หน่วยงานที่นำผลการวิจัยไปใช้	5
2 แนวคิดทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	6
2.1 สภาพสังคมไทย	6
2.2 สภาพสังคมไทยในยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลัน	10
2.3 ความสำคัญของชีวิต	13
2.4 ความสำคัญของจิตใจ	16
2.5 สภาพจิตใจของคนไทยในยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลัน	19
2.6 แนวคิดทฤษฎีเรื่องบทบาทและหน้าที่	25
2.7 แนวคิดทฤษฎีการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจ	27
2.8 บทบาทและความสำคัญของพระสงฆ์	28
2.9 หลักธรรมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจ	40
2.10 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	48
2.11 สรุปกรอบแนวความคิด	51
3 วิธีดำเนินการวิจัย	52
3.1 รูปแบบการวิจัย	52

3.2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	52
3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	54
3.4 การรวบรวมข้อมูลวิจัย	55
3.5 การวิเคราะห์ข้อมูลวิจัย	56
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	58
4.1 สภาพทางจิตใจของคนไทยในยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลัน	58
4.2 บทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่คนไทย	61
4.3 รูปแบบวิธีการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่คนไทย	64
4.4 องค์กรความรู้ที่เกิดจากการวิจัย	66
4.5 องค์กรความรู้จากการวิจัย	66
5 สรุปอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	68
5.1 สรุปผลการวิจัย	68
5.1.1 สภาพจิตใจของคนไทยในยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลัน	68
5.1.2 บทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่คนไทย	69
5.1.3 รูปแบบบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่คนไทย	70
5.2 อภิปรายผลการวิจัย	71
5.3 ข้อเสนอแนะ	73
5.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	73
5.3.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย	74
บรรณานุกรม	75
ภาคผนวก	80
ภาคผนวก ก รายนามผู้ตรวจเครื่องมือวิจัย	81
ภาคผนวก ข หนังสือขอความอนุเคราะห์ตรวจเครื่องมือ	83
ภาคผนวก ค รายนามผู้ให้สัมภาษณ์	89
ภาคผนวก ง หนังสือขอสัมภาษณ์	93
ภาคผนวก จ แบบสัมภาษณ์	114
ภาคผนวก ฉ รูปผู้ให้สัมภาษณ์	123
ภาคผนวก ช ใบรับรองจริยธรรมการทำวิจัยในคน	129
ประวัตินักวิจัย	131

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 3.1 กลุ่มและรายนามผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	54
ตารางที่ 4.1 สรุปหลักธรรม	65

สารบัญญรูปภาพ

	หน้า
ภาพที่ 2.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย	51
ภาพที่ 4.1 แสดงคุณสมบัติของพระสงฆ์ที่เสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจ	64
ภาพที่ 4.2 สรุปหลักธรรมที่พระสงฆ์นำไปเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจ	65
ภาพที่ 4.3 รูปแบบของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่สังคมไทย ในยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลัน	66
ภาพที่ 4.4 องค์กรความรู้ที่เกิดจากการวิจัย	67

บทที่ 1

บทนำ

งานวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจ แก่คนไทยในยุค การเปลี่ยนแปลงฉับพลัน” สืบเนื่องจากได้สังเกตเห็นถึงปัญหาอันเกิดจากวิกฤติการณ์ทางสังคมที่ถูกเลิกจ้างทำงาน หลังจากที่มีการนำเอาเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาแทนที่สิ่งที่เคยใช้อยู่แบบเดิม ๆ แต่ยังมีคนไทยบางคนยังไม่คุ้นเคยไม่มีความชำนาญในการใช้ ก่อให้เกิดความทุกข์เดือดร้อนมากมายแก่คนในสังคม นอกจากนั้นยังมีผลกระทบจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด -19 ยิ่งทำให้คนในสังคมมีผลกระทบมากมาย มีความไม่สงบสุขในการดำเนินชีวิต เกิดความท้อแท้ ขาดขวัญกำลังใจบางคนคิดสั้นฆ่าตัวตาย บางคนจิตฟุ้งซ่าน นอนไม่หลับหงุดหงิดง่าย ดังนั้น พระสงฆ์ซึ่งเป็นที่พึ่งทางจิตใจของในสังคมไทยมาเป็นระยะเวลายาวนานตั้งแต่ครั้งพุทธกาลมาจวบปัจจุบันนี้ จึงเห็นว่าพระสงฆ์ควรจำแสดงบทบาทหน้าที่ด้านเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่สังคมที่กำลังขาดที่พึ่งทางใจให้กลับมา มีความสงบสุขเช่นเดิม ด้วยการนำเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการดำเนินวิถีชีวิต เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งทางด้านจิตใจมีกำลังใจที่จะต่อสู้ปัญหาอุปสรรคต่างๆอย่างรู้เท่าทัน และเข้าใจต่อไป

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สังคมในปัจจุบันเป็นสังคมแห่งการเปลี่ยนแปลง และมีการเปลี่ยนแปลงขึ้นอย่างฉับพลันทั้งในด้าน การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจมีการผันผวน การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีที่มีการเติบโตขึ้นอย่างก้าวกระโดด การขยายตัวของชุมชนที่มีประชากรเพิ่มมากขึ้นเป็นทวีคูณ การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ส่งผลให้สังคมที่มีการปรับตัวไม่ทันเกิดปัญหา ทั้งเป็นหาความเป็นอยู่ ปากท้อง และการก้าวไม่ทันเทคโนโลยี ทำให้เกิดปัญหาตามมาคือปัญหาทางด้านจิตใจ มีความเครียดเพิ่มมากขึ้นส่งผลให้เกิดความไม่มั่นคงทางอารมณ์หรือ การเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์ที่เร็วขึ้น ซึ่งการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้เป็นผลที่สืบเนื่องถึงกัน ดังนั้นจึงถือว่ามนุษย์เราเผชิญหน้ากับการก้าวกระโดดของเทคโนโลยีอย่างรวดเร็วแบบที่ไม่เคยเห็นมาก่อน เร็วจนยังไม่ทันจะคุ้นเคยกับสิ่งก่อนหน้า อันใหม่ก็มาอีกแล้ว เป็นยุคที่เข้าสู่ VUCA World โลกที่เทคโนโลยี ทำให้ทุกมิติในชีวิตเราเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว VUCA เป็นคำย่อของ ความผันผวน (volatility) ความไม่แน่นอน (uncertainty) ความสลับซับซ้อน (complexity) และความคลุมเครือ (ambiguity) ความเปลี่ยนแปลงที่แสนจะรวดเร็วนี้ ส่งผลให้สภาพสังคม การเมือง และเศรษฐกิจที่เราคุ้นเคย เปลี่ยนไปด้วยเหมือนกัน อย่างกรณีทีโซเซียลมีเดียมีผลกับการเมืองและการเลือกตั้งในหลายๆ ประเทศ หรือทำให้ธุรกิจบางประเภทต้องปรับตัวหรือล้มหายตายจาก แล้วยังมีผลต่อเนื่องกับอารมณ์

ความคิดและการใช้ชีวิตของคนทั่วไปอย่างเรา ๆ (อยู่อย่างไรเมื่อเทคโนโลยีเปลี่ยนฉับพลัน 3 ทักษะสำคัญใน VUCA World, 2019 : ออนไลน์) และการแพร่ระบาดของโควิด-19 ที่เราชาวโลกล้วนต่างเผชิญมาแรมปี นอกจากจะวัดผลกำลังและภูมิคุ้มกันทางสุขภาพกายไปพร้อมกับทดสอบศักยภาพ ความเข้มแข็งขององค์ประกอบส่วนต่าง ๆ ทั้งภาคส่วนที่ต้องจัดการกับไวรัสรวมถึงผลกระทบทางสังคม เศรษฐกิจ ประเด็นที่สำคัญไม่แพ้กันคือ “ภูมิคุ้มกันทางสุขภาพใจ” ของเราเองที่เมื่อมีความกลัว กังวล กระวนกระวายใจเกิดขึ้น ภาวะหมดไฟ (Burn out) รู้สึกเปล่าเปลี่ยวหรือเครียดสะสมจากความจำเป็นต้องปรับตัวกับมาตรการที่ไม่คุ้นชินในสถานการณ์เช่นนี้แล้ว ย่อมส่งผลกระทบต่อสุขภาพและการใช้ชีวิตประจำวันได้ไม่ต่างจากการเจ็บป่วยทางกาย อีกทั้งยังเป็นภาวะที่ไม่สามารถสังเกตเห็นในทางกายภาพทำให้ประชาชนอาจได้รับผลกระทบเกิดขึ้นโดยไม่รู้ตัว (SDG MOVE MOVING TOWARDS SUSTAINABLE FUTURE, 2021.; ออนไลน์) สิ่งเหล่านี้ถือว่ามีผลกระทบต่อสภาพของร่างกายและจิตใจเป็นอย่างมาก ทำให้คนเราเกิดความเครียดในการดำเนินชีวิต แต่ผู้ที่จะสามารถผ่านพ้นยุคนี้ไปได้อย่างเจ็บตัวน้อยที่สุดคือผู้ที่รู้จักทักษะสำคัญ 3 ทักษะนี้คือ 1. เรียนรู้และปรับตัวใช้ให้เร็ว โดยการตั้งคำถามกับสิ่งที่มีและหาวิธีที่แตกต่าง เรียนรู้และลงมือทำให้เร็ว ทบทวนตัวเองบ่อย ๆ เรียนรู้จากข้อผิดพลาด กล้าทดลองอะไรใหม่ ๆ และอยู่กับกลุ่มคนที่หลากหลาย 2. มีหัวใจที่แข็งแรง ล้มแล้วลุกให้ไว โดยการรู้จักเปลี่ยนให้เหตุการณ์แง่ลบเป็นโอกาสในการเรียนรู้ เลิกคิดว่าเราตกเป็นเหยื่อและเลี่ยงการว่ามว่า “ทำไมเรื่องนี้ต้อง เกิดขึ้นกับฉัน?” ทำสมาธิ ฝึกสติและใจให้นิ่ง 3. มองโลกในแง่ดี แต่ไม่ใช่แง่เดียว รู้จักหาด้านบวกในทุกเรื่อง อยู่กับคนที่มองโลกในแง่ดี และมองโลกบนพื้นฐานความจริง มีสติรู้ตัวเสมอ (The MATTER, 201 :ออนไลน์)

ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับจิตใจคนไทยในปัจจุบันนั้น สร้างผลกระทบในทางลบเป็นอย่างมาก จึงเป็นเรื่องจำเป็นและเร่งด่วนที่พระสงฆ์ไทยจะได้ร่วมกันแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น โดยถือว่าเป็นพันธกิจ หรือภาระงานของพระสงฆ์ 6 ด้าน คือ 1. ด้านการปกครอง 2. ด้านศาสนศึกษา 3. ด้านศึกษา สงเคราะห์ 4. ด้านเผยแผ่ 5. ด้านสาธารณูปการ 6. ด้านสาธารณสงเคราะห์ (การขับเคลื่อนแผน ยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา, 2565 ออนไลน์) และโดยการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาบูรณาการช่วยแก้ปัญหา ไม่ว่าจะเป็นหลักธรรมเรื่อง “อภินิหารปัจเจกชน” ที่ พระพุทธองค์ทรงตรัสแก่ภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย ฐานะ 5 ประการนี้ ที่สตรี บุรุษ คฤหัสถ์หรือบรรพชิตต้องพิจารณาเนื่อง ๆ ฐานะ 5 ประการ อะไรบ้าง คือ สตรี บุรุษ คฤหัสถ์ หรือบรรพชิตควรพิจารณาเนื่อง ๆ ว่า “ฐานะที่หนึ่งเรามีความแก่เป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความแก่ไปได้ ฐานะที่สองเรามีความเจ็บไข้เป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความเจ็บไข้ไปได้ ฐานะที่สามเรามีความตายเป็นธรรมดาไม่ล่วงพ้นความตายไปได้ ฐานะที่สี่เราจะต้องพลัดพรากจากของรักของชอบใจทั้งสิ้น และฐานะที่ห้าเรามีกรรมเป็นของตน เป็นผู้รับผลของกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย เราทำกรรมใดไว้จะเป็นกรรมดีหรือกรรมชั่วก็ตามย่อมเป็นผู้รับผลของกรรมนั้น” (อง.ปญจก. 22/57/99-

100) หรือเรื่องของการฝึกสมาธิเพื่อให้เกิดความมั่นคงในอารมณ์ ดังที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย สมาธิภาวนา 4 ประการนี้ สมาธิภาวนา 4 ประการ อะไรบ้าง คือ

1. สมาธิภาวนาที่บุคคลเจริญทำให้มากแล้วยอมเป็นไปเพื่ออยู่เป็นสุขในปัจจุบัน
2. สมาธิภาวนาที่บุคคลเจริญทำให้มากแล้วยอมเป็นไปเพื่อได้ญาณทัสสนะ
3. สมาธิภาวนาที่บุคคลเจริญทำให้มากแล้วยอมเป็นไปเพื่อสติสัมปชัญญะ
4. สมาธิภาวนาที่บุคคลเจริญทำให้มากแล้วยอมเป็นไปเพื่อความสิ้นอาสวะ (อง.จตุกก.

21/41/68)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่า พระสงฆ์มีบทบาทและหน้าที่โดยตรงในการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาช่วยแก้ปัญหาและเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่สังคมในยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลันดังที่พระพุทธองค์ทรงตรัสว่า “ธรรมแลย่อมรักษาผู้ประพฤติธรรม ธรรมที่บุคคลประพฤติดีแล้ว ย่อมนำความสุขมาให้ เป็นอานิสงส์ในธรรมที่บุคคลประพฤติดีแล้ว ผู้มีปกติประพฤติธรรมย่อมไม่ไปสู่ทุกคติ (ขุ.ชา.27/385/537)

1. 2 ปัญหาวิจัย

1.2.1. ต้องการทราบว่า สภาพทางจิตใจของคนไทยในยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลันมีลักษณะอย่างไร

1.2.2. ต้องการทราบว่า บทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่คนไทยในยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลันเป็นอย่างไร

1.2.3. ต้องการทราบว่า บทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่คนไทยในยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลันเป็นอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย

1.3.1. เพื่อศึกษาสภาพทางจิตใจของคนไทยในยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลัน

1.3.2. เพื่อศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่คนไทยในยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลัน

1.3.3. เพื่อนำเสนอบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่คนไทยในยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลัน

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่คนไทยในยุคเปลี่ยนแปลงฉับพลัน” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) แบบวิจัยภาคสนาม (Field Research) ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ ดังนี้

1.4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยเรื่องบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่คนไทยในยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลัน ผู้วิจัยได้นำหลักธรรมจากพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา แนวคิดทฤษฎีตะวันตก เอกสารทางวิชาการ วารสาร เว็บไซต์วิทยานิพนธ์ บทความและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่สังคม เพื่อเป็นแนวทางเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่สังคมในยุคการเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลันมีขอบเขตการวิจัยทางด้านเนื้อหา ดังต่อไปนี้

1. สภาพความเข้มแข็งทางจิตใจของสังคมไทย
2. การเปลี่ยนแปลงยุคฉับพลัน
3. บทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่คนไทยในยุคการเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลัน
4. หลักพุทธธรรมที่ช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจ
5. นำเสนอบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่คนไทยในยุคการเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลัน

1.4.2 ขอบเขตด้านบุคคลผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่คนไทยในยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลัน” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) แบบวิจัยภาคสนาม (Field Research) ซึ่งผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญซึ่งประกอบไปด้วย พระสงฆ์ และฆราวาสผู้ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงฉับพลันในจังหวัดนครปฐม ซึ่งเป็นไปตามกระบวนการวิจัย จำนวน 30 รูป/คน

1.4.3 ขอบเขตด้านพื้นที่

ได้แก่ จังหวัดนครปฐม

1.4.4 ขอบเขตด้านระยะเวลา

ผู้วิจัยได้กำหนดช่วงระยะเวลาในการทำวิจัยไว้ในระหว่างตั้งแต่เดือนตุลาคม 2564 ถึงเดือนกันยายน 2565 (แต่เนื่องจากมีปัญหาและอุปสรรคระหว่างการดำเนินการวิจัยจึงได้รับการผ่อนผันขยายระยะเวลาออกไปจนถึงวันที่ 28 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2566)

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะเพื่อการวิจัย

บทบาทพระสงฆ์ หมายถึง หน้าที่ของพระสงฆ์ที่ต้องปฏิบัติตามพระธรรมวินัยและกฎหมายคณะสงฆ์ เพื่อการดำรงไว้ซึ่งพระพุทธศาสนาและสร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นแก่พุทธบริษัท

การเสริมสร้างความเข้มแข็ง หมายถึง การสร้างขวัญและกำลังใจ ให้สติปัญญาและการร่วมกันคิด มีการเรียนรู้ร่วมกันและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุข

การเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจ หมายถึง การให้ความช่วยเหลือผู้ที่ขาดขวัญและกำลังใจในการดำเนินชีวิตด้วยการให้สติและหลักธรรมเพื่อประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างรู้เท่าทันตามความเป็นจริงของโลก เป็นผู้ที่มีจิตใจเข้มแข็งมั่นคง สามารถควบคุมอารมณ์ที่มากระทบได้อย่างมีสติ

ยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลัน หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี จากโรคภัยไข้เจ็บ ซึ่งส่งผลกระทบต่ออย่างฉับพลันกับการดำเนินชีวิตของคนในสังคมไทย เช่น การนำเอาเทคโนโลยีมาใช้แทนกำลังคน ทำให้คนตกงาน รายได้ไม่พอกับรายจ่าย ทำให้เกิดความเครียด ไม่มีความสุขในการดำเนินชีวิตและผลกระทบจากโรคภัยไข้เจ็บ

1.6 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ทำให้ทราบสภาพทางจิตใจของคนไทยในยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลัน
2. ทำให้ทราบบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่คนไทยในยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลัน
3. ได้รูปแบบบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่คนไทยในยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลัน

1.7 หน่วยงานที่นำผลการวิจัยไปใช้

- 1.7.1 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
- 1.7.2 สถาบันการศึกษาต่าง ๆ
- 1.7.3 องค์กรหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาของประเทศ
- 1.7.4 หน่วยงานภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจ
- 1.7.5 หน่วยงานของภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดูแลความสุขในสังคม

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่คนไทยในยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลัน” ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดเป็นกรอบในการดำเนินวิจัย ดังต่อไปนี้

- 2.1 สภาพสังคมไทย
- 2.2 สภาพสังคมในยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลัน
- 2.3 ความสำคัญของชีวิตมนุษย์
- 2.4 ความสำคัญของจิตใจ
- 2.5 สภาพจิตใจของคนไทยในยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลัน
- 2.6 แนวคิดทฤษฎีเรื่องบทบาทและหน้าที่
- 2.7 แนวคิดทฤษฎีการเสริมสร้างความเข้มแข็ง
- 2.8 บทบาทและความสำคัญของพระสงฆ์
- 2.9 หลักธรรมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจ
- 2.10 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2.11 สรุปกรอบแนวความคิด

2.1 สภาพสังคมไทย

เนื่องด้วยสังคมโลกได้วิวัฒนาการมาตามลำดับสืบเนื่องจากการที่มนุษย์ได้คิดค้นพัฒนาเทคโนโลยี มาใช้ประโยชน์ให้สามารถดำรงชีวิตรอดได้อย่างปลอดภัยและมีความสุขสบายในการดำรงชีวิตมากขึ้นมาตามลำดับตั้งแต่อดีตกาลมาจนถึงปัจจุบัน การเปลี่ยนแปลงในแต่ละยุคสมัยได้เกิดผลกระทบต่อ การดำรงชีวิตและสังคมความเป็นอยู่ของมนุษย์อย่างกว้างขวางทั้งในเชิงสร้างสรรค์และไม่สร้างสรรค์ โดยสามารถแบ่งวิวัฒนาการของสังคมโลกออกได้เป็น 4 ยุค ตามลำดับดังนี้

ยุคที่ 1 เป็น ยุคการเกษตรกรรม (Green Evolution) ในช่วงปลายยุคหินใหม่ เมื่อ มนุษย์คิดค้นเทคโนโลยีเครื่องมือทำการเกษตรได้จึงเปลี่ยนวิถีชีวิตจากการเร่ร่อน ล่าสัตว์ และเก็บพืช ผลไม้ป่าเป็นอาหาร มาเป็นการเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์ ตั้งหมู่บ้านอาศัยอยู่เป็นหลักแหล่ง เกิดอารยธรรม ศาสนา วัฒนธรรม และรัฐชาติ

ยุคที่ 2 ยุคการอุตสาหกรรม (Industrial Revolution) ในยุคนี้เกิดการปฏิวัติ อุตสาหกรรม 2 ครั้ง ครั้งแรกใน ค.ศ. 1760-1840 มีการคิดค้นเทคโนโลยีการใช้เครื่องจักรไอน้ำในการทอผ้า ครั้งที่

2 ใน ค.ศ. 1861- 1865 มีการคิดค้นเทคโนโลยีการใช้พลังงานไฟฟ้า เคมี และ น้ำมัน และการประดิษฐ์วิทยุ โทรเลข โทรศัพท์ ระบบอิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ มาสร้างเครื่องจักรเพื่อการผลิตในภาคอุตสาหกรรม ระบบเศรษฐกิจเปลี่ยนจากการผลิตเพื่อยังชีพ เป็นการผลิตเพื่อการค้าและการส่งออกแรงงานจากภาคเกษตรเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรมเพิ่มมากขึ้น เกิดลัทธิจักรวรรดินิยมเพื่อหาแหล่งวัตถุดิบและตลาดรองรับสินค้า มีการพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อใช้ในการผลิต การตลาด การค้า การลงทุน การขนส่ง อย่างกว้างขวาง ทำให้เกิดช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจนเพิ่มมากขึ้น เกิดแนวคิดระบบทุนนิยมและสังคมนิยมนำไปสู่ความขัดแย้งและการทำสงครามกันอย่างรุนแรงส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนในสังคมโลกทุกภูมิภาค

ยุคที่ 3 ยุคเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และการสื่อสาร เกิด Digital Revolution เป็น ระลอกเมื่อมนุษย์ประดิษฐ์คอมพิวเตอร์ขึ้นพร้อมทั้งมีการนำเทคโนโลยีด้านการสื่อสารมาใช้ในการเชื่อมโยงกันของเครื่องคอมพิวเตอร์แต่ละเครื่องเป็นระบบเครือข่าย (network system) ด้วยการพัฒนาเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และการสื่อสารเป็นไปอย่างรวดเร็วสามารถเชื่อมโยงติดต่อสื่อสารกันได้ ทั่วโลกด้วยความรวดเร็วด้วยระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ทำให้สามารถส่งต่อข้อมูลได้ในเครือข่าย ทั่วโลกอย่างรวดเร็ว ทุกคนสามารถเข้าถึงข้อมูลและความรู้ต่าง ๆ ได้เกือบทุกพื้นที่ทั่วโลกได้ตลอดเวลาตามที่ต้องการ โดยได้นำมาใช้ประโยชน์ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม ความมั่นคง อย่างกว้างขวาง มีองค์ความรู้ใหม่เกิดขึ้นและมีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านเกษตรกรรม อุตสาหกรรม การศึกษา การสาธารณสุข โภค การบริการและความบันเทิง

ยุคที่ 4 การปฏิวัติอุตสาหกรรมยุคที่ 4 (The Fourth Industrial Revolution) การรวมตัวและแตกตัวของเทคโนโลยีและนวัตกรรม 3 Domains หลัก คือ Bio Domain เช่น Bioprint, Genetic Transformation , Physical Domain เช่น Autonomous Vehicle (รถที่ขับเองได้) วัสดุศาสตร์ นาโนเทคโนโลยี และ 3D/4D Printing และ Digital Domain เช่น Internet of Thing (IoT), Digital Manufacturing ทำให้โลกกำลังอยู่ใน “ยุคของการเปลี่ยนแปลงอย่างเฉียบพลัน” หรือ “The Age of Disruption” ในยุคนี้ปัญญาประดิษฐ์ หรือ Artificial Intelligence (AI) จะมาแทนคน ถ้าเราตามทันก็จะทำงานร่วมกับมันได้ แต่ถ้าตามไม่ทัน AI จะทำงานแทนเรา โดยมี 5 กระแสที่ส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตของผู้คน (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, ออนไลน์, 2559) ดังนี้

1. Globalization ที่เป็นแรงขับเคลื่อนให้เกิดการเคลื่อนไหลของทุน สินค้าและบริการ ผู้คน อย่างเสรี จนกลายเป็นโลกที่เชื่อมต่อกันเป็นเครือข่าย เกิดการขยับปรับเปลี่ยนจาก One Country, One Destiny เป็น One World, One Destiny

2. Digitization การติดต่อสื่อสารมีการเปลี่ยนรูปแบบจากการสื่อสารกับ Someone, Somewhere และ Sometime เป็น Anyone, Anywhere และ Anytime เรากำลังดำรงชีวิตอยู่ใน

2 อารยธรรมไปพร้อม ๆ กันคืออารยธรรมในโลกจริง และอารยธรรมในโลกเสมือน ในโลกดิจิทัล ก่อให้เกิด Network Externalities ดังนั้น รูปแบบการเติบโตในโลกดิจิทัล จะไม่เป็นไปตามหลัก เศรษฐศาสตร์เดิมที่ว่าด้วย Diminishing Return to Scale อีกต่อไป แต่รูปแบบการเติบโตจะเปลี่ยนไป เป็นแบบ Exponential Return to Scale มากขึ้น

3. Urbanization สัดส่วนของผู้คนในเมืองจะมีมากขึ้น โดยในปี 1995 โลกมีคนในเมือง เพียง ร้อยละ 30 และเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 54 ในปี 2014 และคาดว่าจะเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 66 ในปี 2050 ดังนั้นวิถีชีวิต พฤติกรรมและปฏิสัมพันธ์ของผู้คนจะเปลี่ยนแปลงไปจากสังคม ชนบท เป็นสังคม เมือง จะเกิดประเด็นท้าทายชุดใหม่ครอบคลุมทั้งในมิติพลังงาน การคมนาคม การศึกษา สาธารณสุข สิ่งแวดล้อม ความปลอดภัย อาชญากรรม ยาเสพติด ฯลฯ ซึ่งหากเตรียมการไว้ได้ไม่ดีพอ เมืองเหล่านี้ จะกลายเป็น Mega-Slums แต่หากเตรียมการได้ดีพอเมืองเหล่านี้จะถูกปรับเปลี่ยนไปเป็น Smart Cities

4. Individualization ผู้คนในศตวรรษที่ 21 จะมีความเป็นปัจเจกมากขึ้น มีความคิด ความอ่านเป็นของตัวเองมากขึ้น ต้องการแสดงออกมากขึ้น ความเป็นปัจเจกจะเกิดขึ้นได้ 2 รูปแบบ คือ Collective Individuals และ Contra-Individuals รูปแบบแรกเป็นรูปแบบ ที่สร้างสรรค์ ที่ผู้คน อยากอยู่ร่วมกันเพื่อสร้างสรรค์สังคม เกิดเป็นสังคมที่เข้มแข็ง แต่ในรูปแบบที่สอง เป็นรูปแบบที่ผู้คน ต่างคนต่างอยู่ มองแต่ประโยชน์ส่วนตน เกิดสังคมที่เปราะบางโอกาสที่จะเกิดความขัดแย้งจะมีอยู่สูง

5. Commonization ในโลกที่ยิ่งเชื่อมต่อกันมากขึ้นเท่าไร ผู้คนก็ยิ่งต้องพึ่งพิงอิงอาศัย กันมากยิ่งขึ้นเท่านั้น ความเสี่ยงและภัยคุกคามมิได้ส่งผลกระทบต่อประเทศใดประเทศหนึ่งเป็นการ เฉพาะหากแต่ส่งผลกระทบต่อโลกโดยรวม เป็นปัญหาที่ทุกประเทศต้องเผชิญที่เรียกกันว่า “Global Commons” อาทิ วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ โรคระบาด การก่อการร้าย ภาวะโลกร้อน เป็นต้น นั้น หมายความว่าจากนี้ไปเวลาสุขประชาคมโลกจะสุขด้วยกันและเวลาทุกข์ประชาคมโลกก็จะทุกข์ ด้วยกันด้วย (พลตรี ปิณฑทัต กาญจนวสิต, 2565: ออนไลน์),

พัฒนาของโลกในแต่ละยุคที่ผ่านมาเราจะเห็นได้ทั้งด้านที่ส่งเสริมสังคมและด้านที่ก่อให้เกิด ปัญหาแก่สังคม ยิ่งโดยเฉพาะยุคที่ 4 นี้เป็นยุคที่ความเจริญทางเทคโนโลยี เป็นสิ่งที่มีอิทธิพลต่อวิถี ชีวิตของคนเป็นอย่างมากจึงมีการจำกัดความและควบคุมการพัฒนาดิจิทัลให้อยู่ภายใต้กฎหมายเกณฑ์ ดังนี้

หมวด 1 การพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม

มาตรา 6 นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยการพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม มี เป้าหมายและแนวทางอย่างน้อย ดังต่อไปนี้

1. การดำเนินการและการพัฒนาให้การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยวิธีการอย่างหนึ่งอย่างใดที่ทำให้สามารถใช้ร่วมกันหรือเชื่อมโยงกันได้หรือวิธีอื่นใดที่เป็น การ

ประหยัด ทรัพยากรของชาติและเกิดความสะดวกรวดเร็วกว่าที่เกี่ยวข้อ รวมถึงการเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้จ่าย งบประมาณประจำปี

2. การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยีดิจิทัลที่เป็นการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งต้องครอบคลุมโครงข่ายการติดต่อสื่อสาร แพร่เสียง แพร่ภาพในทุกรูปแบบไม่ว่าจะอยู่ในภาคพื้นดิน พื้นน้ำ ในอากาศ หรืออวกาศ และเป้าหมายในการใช้คลื่นความถี่ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคม และประโยชน์ของประชาชน

3. การส่งเสริมและสนับสนุนให้มีระบบการให้บริการหรือแอปพลิเคชันสำหรับประยุกต์ ใช้งานด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล

4. การส่งเสริมให้เกิดมาตรฐานหรือกฎเกณฑ์ในการใช้งานเทคโนโลยีดิจิทัลให้สอดคล้องกัน เพื่อให้การทำงานระหว่างระบบสามารถทำงานเชื่อมโยงกันได้อย่างมีความมั่นคงปลอดภัย อยู่ในสภาพ พร้อมใช้งาน รวมตลอดทั้งทำให้ระบบหรือการให้บริการมีความน่าเชื่อถือ และแนวทางการส่งเสริมให้เกิด การใช้งานเทคโนโลยีดิจิทัลในการทำธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์และพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ และมีหลักประกัน การเข้าถึงและใช้ประโยชน์ของประชาชนอย่างเท่าเทียมทั่วถึง และเป็นธรรม โดยไม่เลือกปฏิบัติ

5. การส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาให้เกิดอุตสาหกรรมและนวัตกรรมด้านเทคโนโลยีดิจิทัล การพัฒนาให้เกิดการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อสร้างหรือเผยแพร่เนื้อหาผ่านทางสื่อที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและความมั่นคงของประเทศ

6. การส่งเสริมและสนับสนุนการผลิตและพัฒนากำลังคน ให้เกิดความพร้อมและความรู้ ด้านเทคโนโลยีดิจิทัล และส่งเสริมและสนับสนุนให้หน่วยงานของรัฐและเอกชน ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งสร้างความตระหนักและรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศอื่น ส่งเสริมและสนับสนุนให้ลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงบริการที่จำเป็นต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของ ประชาชน

7. การพัฒนาค้นข้อมูลและฐานข้อมูลดิจิทัล การบริหารจัดการความรู้ รวมทั้งการส่งเสริม เพื่อให้มีระบบที่เป็นศูนย์แห่งการเรียนรู้และให้บริการข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ที่ทันสมัย ซึ่งเอื้อต่อ การนำไปใช้ประโยชน์ในรูปแบบที่เหมาะสมกับยุคสมัย ราชกิจจานุเบกษา (2560, หน้า 2-3)

จากการพัฒนาประเทศที่ผ่านมาสิ่งที่ควบคู่มากับความสำเร็จกลับกลายเป็นปัญหาที่สะสมพอกพูนตามมาด้วยและยิ่งเพิ่มมากขึ้น ยิ่งโดยเฉพาะในปัจจุบันสังคมไทยเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์มีความเจริญเกิดขึ้นในหลาย ๆ ด้านเกิดขึ้นอย่างเปลี่ยนแปลงฉับพลัน ยิ่งพัฒนาด้านเศรษฐกิจให้ก้าวหน้ามากเท่าใด และความเจริญด้านวัตถุมีมากเท่าใด สภาพด้านจิตใจกลับเสื่อมลง จิตใจคนสับสนว่าเหว่ คนชาติที่พึ่งทางใจครอบครัวที่เคยเข้มแข็งกลับอ่อนแอ แตกแยก ชุมชน หมู่บ้าน ที่เคยเข้มแข็งก็ตกอยู่ในสภาพเดียวกัน

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กล่าวว่า สภาพของสังคมไทยในปัจจุบันมีปัญหาต่าง ๆ เกิดขึ้นมากมายไม่ว่าจะเป็น 1. อัตราการว่างงานที่สูงขึ้น มีผู้ว่างงานจำนวน 0.76 ล้านคน คิดเป็นอัตราการว่างงานร้อยละ 1.96 สะท้อนผลกระทบของ COVID-19 ที่รุนแรงขึ้นอีกครั้ง และต้องติดตามผลกระทบต่อการทำงาน และคุณภาพชีวิตของแรงงานอย่างใกล้ชิด 2.หนี้สินครัวเรือน หนี้สินครัวเรือนขยายตัวร้อยละ 3.9 หรือคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 89.3 ต่อ GDP จากการหดตัวของเศรษฐกิจ ขณะที่คุณภาพสินเชื่อปรับตัวดีขึ้น แต่ยังคงเฝ้าระวังหนี้เสียที่อาจเกิดขึ้นจากการลดลงของรายได้ของครัวเรือนตามภาวะเศรษฐกิจที่ยังไม่ปกติ 3. สุขภาพและการเจ็บป่วย การเจ็บป่วยด้วยโรคเฝ้าระวังโดยรวมลดลง โดยผู้ป่วยโรคไข้หวัดใหญ่ลดลงร้อยละ 94.3 โรคไข้เลือดออกลดลงร้อยละ 74.0 โรคปอดอักเสบลดลงร้อยละ 41.4 แต่ยังคงเฝ้าระวังโรคมือ เท้า ปาก ในกลุ่มเด็กเล็ก รวมทั้งการแพร่ระบาดของ COVID-19 4. เครื่องดื่มแอลกอฮอล์และบุหรี่ย การบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และบุหรี่ยลดลงร้อยละ 2.8 แต่ยังคงเฝ้าระวังการซื้อขายผ่านช่องทางออนไลน์ โดยเฉพาะบุหรี่ยไฟฟ้าที่ยังมีการลักลอบจำหน่ายโดยผิดกฎหมายเป็นจำนวนมาก และมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่อย่างต่อเนื่อง 5. คดีอาญา คดีอาญาโดยรวมเพิ่มขึ้นร้อยละ 4.2 จากคดีอาญาเสพติดที่เพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 5.1 ซึ่งต้องเร่งรัดปราบปรามอย่างเข้มงวด นอกจากนี้ยังต้องเฝ้าระวังอาชญากรรมไซเบอร์ ที่มีการหลอกลวง และมีผู้เสียหายเป็นจำนวนมาก 6. อุบัติเหตุจราจร อุบัติเหตุจราจรเพิ่มขึ้นร้อยละ 17.9 ผู้เสียชีวิตลดลงร้อยละ 2.3 ช่วงเทศกาลสงกรานต์เกิดอุบัติเหตุเพิ่มขึ้นร้อยละ 87.7 และผู้เสียชีวิตเพิ่มขึ้นร้อยละ 65.9 เมื่อเทียบกับช่วงเดียวกันของปีก่อนซึ่งมีมาตรการลดการเคลื่อนย้ายประชาชนสาเหตุหลักมาจากพฤติกรรมซ้ำเร็ว (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2564: ออนไลน์) จะเห็นได้ว่าความเจริญมาพร้อมกับปัญหาต่าง ๆ มากมายยิ่งสังคมมีความเจริญทางวัตถุมากเท่าไร สภาพทางจิตใจก็ยิ่งเสื่อมลงเท่านั้น เพราะคนเรามักมุ่งพัฒนาและให้ความสำคัญเฉพาะด้านวัตถุเท่านั้น ดังนั้นควรให้ความสนใจพัฒนาทั้งสองด้านคือสร้างความเจริญทางวัตถุ และสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจ

2.2 สภาพสังคมในยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลัน

การเปลี่ยนแปลงถือเป็นความมั่งคั่งทั้งเป็นศาสตร์และเป็นศิลป์ ช่วงเวลานี้เริ่มมีการจับจิ้งหะอุณหภูมิความเปลี่ยนแปลงที่ร้อนแรงในสถานการณ์ทางการเมือง สังคม ภาวะเศรษฐกิจที่ถดถอย จึงเป็นสาเหตุของปัญหาที่เข้ามากระทบรุ่มเร้าปีบคั่นทุกสาระทิศต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวเรา ชาวบ้าน ทุกชีวิตอยู่ในภาวะความตึงเครียดปรับตัวเองไม่ได้ เมื่อผู้ให้บริการด้านการให้การปรึกษาสุขภาพจิต มีโอกาสได้พูดคุยกับนิสิตนักศึกษาและผู้มาขอรับคำปรึกษา จะเห็นได้ว่า สิ่งที่ค้นพบคือ ทุกคนมีความรู้สึกกดดัน เกิดความกังวล ย้ำคิดย้ำทำ ซึมเศร้า เครียด บางรายมีความรู้สึก

ถึงขั้นคิดที่จะฆ่าตัวตาย แม้ผู้คนที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่เมืองหลวงหรือจะเป็นชาวไร่ชาวนา ได้รับผลกระทบทั้งทางร่างกายและจิตใจอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

การแก้ไขปัญหาชีวิตที่ยุ่งยากลำบากกายและใจนั้น ไม่ใช่อยู่ที่การประชดใช้ความรุนแรงให้เพิ่มปริมาณขึ้น หรือใช้วิธีหลีกเลี่ยงมันด้วยการหลบหนีไม่ต่อสู้ อันที่จริงควรต้องเผชิญหน้ากับปัญหาเหล่านั้น ด้วยหลักการคิดพิจารณาไตร่ตรอง ศึกษาให้รู้ถึงเหตุเกิดที่มาของความยุ่งยากนั้น เราจะมีความสามารถในการอยู่กับปัญหาความขัดแย้งได้อย่างไร ถ้าเราอยู่ได้ นี้แหละคือ การเริ่มหลุดพ้นจากปัญหานั้นแล้ว เพราะไม่มีใครจะสามารถสร้างความเดือดร้อนใจ ทุกข์เศร้าโศกเสียใจให้แก่ตัวเราได้ นอกจากเกิดขึ้นจากการกระทำของเราเองทั้งนั้น (ประยูร สุขะใจ, การปรับตัวในสถานการณ์วิกฤตของชีวิต, 2558: ออนไลน์)

ปัจจุบันสภาพแวดล้อมในสังคมเปลี่ยนแปลงเร็ว ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงด้านรูปแบบการใช้ชีวิต หรือเทคโนโลยี โดยแยกเป็นประเภท ได้แก่

1. การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ 2. การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี 3. การขยายตัวของชุมชนเมือง การเปลี่ยนแปลงของสังคมเมืองขยายตัวออกไปอย่างรวดเร็ว การขยายตัวของชุมชนเมืองไม่เพียงก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในแง่ของวิถีในการดำรงชีวิต การทำงาน การใช้จ่ายใช้สอย และการเดินทาง (ทำไม่องค์กรต้องปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลง, 2564: ออนไลน์)

โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีทำให้มนุษย์เราเผชิญหน้ากับการก้าวกระโดดของเทคโนโลยีอย่างรวดเร็วแบบที่ไม่เคยเห็นมาก่อน เร็วจนยังไม่ทันจะคุ้นเคยกับสิ่งก่อนหน้า อันใหม่ก็มาอีกแล้ว เป็นยุคที่เข้าสู่ VUCA World โลกที่เทคโนโลยีทำให้ทุกมิติในชีวิตเราเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว VUCA เป็นคำย่อของ ความผันผวน (volatility) ความไม่แน่นอน (uncertainty) ความสลับซับซ้อน (complexity) และความคลุมเครือ (ambiguity) ความเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วนี้ ส่งผลให้สภาพสังคม การเมือง และเศรษฐกิจที่เราคุ้นเคยเปลี่ยนไปด้วยเหมือนกัน

ผลกระทบของความเร็วด้านเทคโนโลยีเหล่านั้น นำไปสู่การที่เราได้ยินคำว่า ‘disruption’ อยู่บ่อย ๆ บางคนก็มองมันเป็นอุปสรรค ขณะที่อีกหลายคนมองว่าเป็นความท้าทาย แต่ไม่ว่ามันจะเป็นอะไร ที่แน่ ๆ เราทุกคนต้องเผชิญหน้ากับมัน และที่สำคัญ เราจำเป็นต้องมีทักษะในการเผชิญหน้า ถ้าเราอยากจะเป็นผู้อยู่ ทักษะที่เราจำเป็นต้องมีสำหรับยุคนี้คือ

1. เรียนรู้และปรับใช้ให้เร็ว (learning agility) Alvin Toffler นักเขียนชาวอเมริกันเคยเขียนไว้ในหนังสือ Future Shock ตั้งแต่ปี ค.ศ.1970 ว่า “คนที่ไม่รู้หนังสือในศตวรรษที่ 21 จะไม่ได้หมายถึงผู้ที่ไม่สามารถอ่านออกเขียนได้อีกต่อไป แต่จะหมายถึงคนที่ไม่สามารถเรียนรู้ ละทิ้งความรู้เดิม แล้วเริ่มเรียนรู้ใหม่ต่างหาก (learn / unlearn / relearn)” เราอยู่ในยุคที่ยืนอยู่จุดเดิมก็เหมือนเดินถอยหลัง เพราะโลกกำลังผลัดทุกอย่างไปข้างหน้าเสมอ ความสามารถในการเรียนรู้และความอยากรู้อยากเรียน รวมถึงการนำไปปรับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพกับสถานการณ์ต่าง ๆ จึงเป็นสิ่งที่

จำเป็นมากสำหรับยุค disruption ที่อะไรต่อมิอะไรเปลี่ยนแปลงได้ทุกวัน ความสงสัยจะช่วยกระตุ้นให้เราออกไปหาคำตอบ หรือสร้างอะไรบางอย่างขึ้นมาได้ Harvard Business Review ได้พูดถึงการพัฒนา learning agility ไว้ว่า ต้อง 1) innovating : ตั้งคำถามกับสิ่งที่มีและมองหาวิธีอื่นที่แตกต่างเสมอ 2) performing : เรียนรู้และลงมือทำให้เร็ว 3) reflecting : ทบทวนตัวเองบ่อย ๆ และเรียนรู้จากข้อผิดพลาดเป็นประจำ 4) risking : กล้าที่จะทดลองอะไรใหม่ๆ และอยู่กับกลุ่มคนที่หลากหลาย ขณะเดียวกัน งานวิจัยเรื่อง ‘Learning Agility’ ก็บอกด้วยว่า คนที่เป็น ‘agile learner’ จะมีลักษณะร่วมบางอย่างคือ ค่อนข้าง extrovert คิดเป็นระบบ ยอมรับความเปลี่ยนแปลงได้ง่ายและเร็ว มองโลกในแง่ดี และเปิดรับความคิดเห็นของคนอื่น

2. มีหัวใจที่แข็งแกร่ง ล้มแล้วลุกให้ไว (resilience) ดูก็น่าจะอยู่ไม่่ง่าย กับโลกที่มีอะไรเปลี่ยนแปลงไปได้แทบทุกนาที ความสามารถในการรับมือกับแรงกดดันและความเครียด รวมถึงความสามารถที่จะฟื้นตัวจากสถานการณ์ที่ยากลำบาก โดยยังคงความมั่นใจและทัศนคติที่เป็นบวกได้จึงเป็นสิ่งสำคัญ เพราะในยุค disruption ปัญหาและความท้าทายอาจจะมาสะกิดเราได้ตลอด เวลาความสามารถที่จะฟื้นตัวเมื่อตกอยู่ในสถานการณ์ที่ยากลำบาก มีแรงกดดันและความเครียดสูง โดย Karthik ได้แนะนำวิธีการพัฒนาทักษะนี้ไว้ว่า 1) เรียนรู้เทคนิค cognitive reframing หรือการเปลี่ยนความคิดให้เหตุการณ์แง่ลบที่เกิดขึ้น เป็นโอกาสในการเรียนรู้ 2) เลิกความคิดที่ว่าเราตกเป็นเหยื่อ และพยายามเล็งคำถามที่ว่า “ทำไมเรื่องนี้ต้องเกิดขึ้นกับฉัน?” เพราะมันไม่ได้ช่วยให้อะไรดีขึ้น 3) ทำสมาธิ ผีอกสติและใจให้นิ่ง

3. มองโลกในแง่ดี แต่ไม่ใช่แง่เดียว (grounded optimism) การมองโลกในแง่ดีอาจจะทำให้เราเห็นแต่ผลลัพธ์ที่ดีที่สุดที่จะเกิดขึ้น แต่ในโลกยุค disruption เราจำเป็นต้องเอาความจริง และผลลัพธ์ที่เลวร้ายที่สุด ใส่เข้าไปในสมการความคิดของเราด้วย ดังนั้น grounded optimism คือการหาหนทางที่เป็นไปได้จริง จับต้องได้ ผ่านแนวความคิดเชิงบวก เพื่อให้เรามีทั้งกำลังใจและหนทางที่จับต้องได้ สำหรับเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้น Karthik ได้แนะนำวิธีการพัฒนา grounded optimism ว่า 1) หมั่นมองหาด้านบวกในทุก ๆ เรื่อง 2) อยู่กับคนทั้งแบบที่มองโลกในแง่ดี และมองโลกบนพื้นฐานความจริง 3) มีสติรู้ตัวเสมอ จะเห็นว่าทักษะทั้งสามอย่างที่ Karthik แนะนำ มีทั้ง IQ (intellectual intelligence), EQ (emotional intelligence) และ RQ (resilience quotient) เพราะในยุคนี้ แค่ฉลาดอย่างเดียวมันไม่เพียงพออีกต่อไปยังคงความมั่นใจและทัศนคติที่เป็นบวกที่จะฟื้นตัวฟื้นใจกลับมา (อยู่อย่างไรเมื่อเทคโนโลยีเปลี่ยนฉับพลัน 3 ทักษะสำคัญใน VUCA World, 2519: ออนไลน์)

จะเห็นได้ว่าสภาพสังคมในยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลันนั้นส่งผลกระทบต่อสังคมไทยหลายด้านด้วยกัน ดังนั้นการจะอยู่ในทราวมกลางการเปลี่ยนแปลงนี้ได้ต้องอาศัยทักษะในการดำรงชีวิตในหลาย ๆ ด้าน

2.3 ความสำคัญของชีวิตมนุษย์

ความสำคัญของชีวิตมนุษย์นั้นขึ้นอยู่กับมุมมองเรื่องของคุณค่าว่าให้ความสำคัญกับเรื่องไหนมากกว่า **ปานตี คงสมบัติ** (ป.ม.พ., หน้า 32) ให้ความหมายของคุณค่าของชีวิตไว้ว่า คุณค่าและจุดมุ่งหมายของชีวิตนั้น มนุษย์มีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับฐาน คิดเรื่องสิ่งมีค่ามี 2 อย่าง คือ สิ่งทีนอกตัวและสิ่งมีค่าในการเห็นตัวเอง การเห็นคุณค่าในตนเอง มีพื้นฐาน 3 กลุ่มซึ่งถูกวิเคราะห์การเห็นคุณค่าในตนเองของแต่ละคนแตกต่างกันออกไปประกอบไปด้วยศักยภาพของตน แรงปรารถนา ความมั่นคงทางจิตใจ และได้ตั้งจุดมุ่งหมายสูงสุดของชีวิต มี 5 แนวคิดคือ สุขนิยม ถือว่าความสุขทางกายดีที่สุดในิยม วิมุตินิยม ถือว่าความสงบของจิตดีที่สุดในิยม ปัญญานิยม ถือว่าความรู้ที่เข้าถึงสัจธรรมดีที่สุดในิยม อัตถิภาวนิยม ถือว่าเสรีภาพอันเป็นธาตุแท้ ของมนุษย์ดีที่สุดในนิยม มนุษย์นิยมถือว่าสิ่งมีค่ามิได้หลายสิ่งและมีค่าเท่าเทียมกัน การพัฒนาจิต 5 ลักษณะ จะเกิดขึ้นได้ต้องนำศาสนาธรรม และจะต้องเน้นการเรียนรู้จากภายในคือการเรียนรู้ด้วยใจอย่าง ไคร่ครวญที่เรียกว่า จิตตปัญญาศึกษา มาประยุกต์ใช้ในการจัดการชีวิต ในการวางแผนเป้าหมาย ชีวิต มนุษย์ทุกคนจำเป็นต้องให้ความสำคัญในการกำหนดเป้าหมายของชีวิตตนเองอย่างเป็นขั้นตอน และวิธีการดำเนินชีวิตที่เหมาะสม สอดคล้องกับสถานะของตนเองนำไปพัฒนาทักษะชีวิต ให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าในการพัฒนาประเทศทันกับความเปลี่ยนแปลงของโลก ด้านความสามารถ ด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ในทางพระพุทธศาสนานั้นมองความสำคัญของชีวิตว่า ชีวิตจะมีความสำคัญมากน้อยขึ้นอยู่กับว่าทำประโยชน์ได้มากน้อยแค่ไหน การทำประโยชน์ประโยชน์ได้มาก ชีวิตก็มีคุณค่ามากการทำประโยชน์ได้น้อยชีวิตก็มีค่าน้อย **สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), (2540, หน้า 26)** กล่าวว่าพระพุทธศาสนากล่าวถึงการทำประโยชน์ไว้ 3 อย่าง คือ 1. ทิฐุธรรมมีกัตถะ เรียกกันว่า ประโยชน์ปัจจุบัน 2. สัมปรายิกัตถะ แปลกันว่า ประโยชน์เบื้องหน้า 3. ปรมัตถ์ หรือ ปรมัตถะ คือ ประโยชน์อย่างสูงสุด

1. ทิฐุธรรมมีกัตถะ ก็คือ ประโยชน์ปัจจุบัน หรือประโยชน์อย่างที่เราเห็นๆ เพราะทิฐุธรรมะแปลว่า เรื่องที่เห็นๆ กันอยู่ เรื่องที่มองเห็นได้ในแง่กาละ ก็คือปัจจุบัน หรือถ้าพูดในแง่ของเรื่องราวก็คือเรื่องทั่ว ๆ ไป เรื่องการดำเนินชีวิต การเป็นอยู่ที่ปรากฏ เรื่องทางวัตถุที่เห็นกันได้ สภาพภายนอก เช่น การมีปัจจัย 4 มีอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย มีฐานะ มีลาภ มีเกียรติ มียศ มีสรรเสริญ เรื่องชีวิตคู่ครอง ความมีมิตรไมตรี อะไรต่าง ๆ ในชีวิตปัจจุบันนี้ ในชีวิตที่มองเห็นๆ กันอยู่ นี่เป็นประโยชน์ปัจจุบัน ซึ่งพระพุทธศาสนาก็สอน ว่าเป็นจุดหมายประการหนึ่งในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ หรือการปฏิบัติตามธรรมในพระพุทธศาสนา ในเรื่องของทิฐุธรรมมีกัตถะไว้ว่า “พยัคฆปัชชะ ธรรม 4 ประการนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อเกื้อกูลในภพนี้ เพื่อสุขในภพนี้แก่กุลบุตรธรรม 4 ประการ อะไรบ้าง คือ

1. อุภูฐานสัมปทา (ความถึงพร้อมด้วยความหมั่น)
2. อารักขสัมปทา (ความถึงพร้อมด้วยการรักษา)

3. กัลยาณมิตรตตา (ความเป็นผู้มีมิตรดี)

4. สมชีวิตา (ความเป็นอยู่เหมาะสม) (อง.นวก. 23/54/340)

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2561, หน้า 116) อธิบายเพิ่มเติมไว้ใน พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลธรรมว่า ติฎฐธัมมิกัตถสังวัตตินิกัธธรรม 4 (ธรรมที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ในปัจจุบัน, หลักธรรมอันอำนวยประโยชน์สุขขั้นต้น

1. อุภูฐานสัมปทา (ถึงพร้อมด้วยความหมั่น คือ ขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติหน้าที่ การงาน ประกอบอาชีพอันสุจริต มีความชำนาญ รู้จักใช้ปัญญาสอดส่อง ตรวจสอบหาอุบายวิธี สามารถจัดดำเนินการให้ได้ผลดี

2. อารักขสัมปทา (ถึงพร้อมด้วยการรักษา คือ รู้จักคุ้มครองเก็บรักษาโภคทรัพย์และผลงานอันตนทำได้ด้วยความขยันหมั่นเพียร โดยชอบธรรม ด้วยกำลังงานของตน ไม่ให้เป็นอันตรายหรือเสื่อมเสีย

3. กัลยาณมิตรตตา (คบคนดีเป็นมิตร คือ รู้จักกำหนดบุคคลในถิ่นที่อาศัย เลือกเสวนาสำเนียงศึกษาเยี่ยงอย่างท่านผู้ทรงคุณมีศรัทธา ศีล จาคะ ปัญญา

4. สมชีวิตา (มีความเป็นอยู่เหมาะสม คือ รู้จักกำหนดรายได้และรายจ่ายเลี้ยงชีวิตแต่พอดี มิให้ฝืดเคืองหรือฟุ่มเฟือย ให้รายได้เหนือรายจ่าย มีประหยัดเก็บไว้

พระครูอาทรกิจจาภิรักษ์ (2560, บทคัดย่อ) ได้กล่าวว่า สภาพปัญหาครอบครัวไทยปัจจุบันมีสาเหตุภายนอก คือ การเปลี่ยนแปลงและพัฒนาเศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง สังคม การศึกษา การสื่อสารเทคโนโลยีและสาเหตุภายใน คือ สามภรรยาผู้เป็นหัวหน้าครอบครัวประพฤตินอกใจต่อกัน ซึ่งสาเหตุปัญหาทั้ง ๒ นี้มีผลกระทบต่อครอบครัว และหลักติฎฐธัมมิกัตถประโยชน์ เป็นหลักธรรมที่ช่วยให้ได้ประโยชน์ในปัจจุบันมีทรัพย์ ยศ เกียรติ ไม้ตรี เป็นต้น

2. สัมปรายิกัตถะ ก็คือ ประโยชน์ที่เลยออกไปหรือต่อออกไป สัมปราย แปลว่า เลยออกไป ก็หมายถึงเบื้องหน้า เลยออกไปไกล ๆ ก็คือ ภพหน้าชาติหน้า จะไปเกิดที่ดี ๆ ไม่ไปเกิดที่ชั่ว ๆ นี้เป็นประโยชน์หรือเป็นจุดหมายขั้นสัมปรายะ หรือถ้าไม่มองไกลมากอย่างนั้น ก็ได้แก่สิ่งที่เป็นหลักประกันชีวิตในเบื้องหน้าหมายถึงสิ่งที่ลึกเข้าไปทางจิตใจ คือ พ้นจากเรื่องทางเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม การมีฐานะ ลาภ ยศ สุข สรรเสริญ ขึ้นภายนอกแล้วก็มาถึงเรื่องจิตใจเรื่องคุณธรรมต่าง ๆ การที่จะมีจิตใจที่สุขสบาย ซึ่งท่านบอกว่าต้องมีสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ มีศรัทธา มีความประพฤติซึ่งทำให้มั่นใจตนเอง มีศีล มีจาคะ มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีสุตะ มีความรู้ได้เล่าเรียนศึกษาและมีปัญญา มีความเข้าใจรู้จักสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง อะไรพวกนี้ นี่เป็นสิ่งที่ลึกซึ่งเข้าไปในจิตใจ ซึ่งเมื่อมีแล้วก็เป็นการรองรับประกันชีวิตในเบื้องหน้าได้ทีเดียวว่า คติชีวิตจะเป็นไปในทางที่ดี นี่ก็เป็นจุดหมายประการหนึ่งในทางพุทธศาสนา ยกตัวอย่างเรื่องพระเจ้าปเสนทิโกศล สมัยหนึ่ง พระเจ้าปเสนทิโกศล ทางเสวยมากจนกระทั่งอ้วนอืดอืด พระพุทธเจ้าก็ทรงตักเตือน พระเจ้าปเสนทิโกศลถึงกับได้ทูล พระพุทธเจ้าว่าพระองค์นี้ทรงอนุเคราะห์ข้าพระองค์ ไม่เฉพาะเรื่องสัมปรายิกัตถะเท่านั้น ทรง

อนุเคราะห์แม้แต่ในเรื่องทฤษฎีธัมมิกัตถะด้วย สมเด็จพระพุทธิโชษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), (2540, หน้า 27) พระพุทธิธองศ์ทรงตรัสถึงสิ่งที่จะทำให้สำเร็จประโยชน์ในภพหน้าไว้ว่า พยัคฆปรัชชะธรรม ๔ ประการนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อเกื้อกูลในภพหน้า เพื่อสุขในภพหน้าแก่กุลบุตร “ธรรม 4 ประการอะไรบ้าง คือ 1. สัทธาสัมปทา 2. สีลสัมปทา 3. จาคสัมปทา 4. ปัญญาสัมปทา (อง.นวก. 23/54/343) พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), (2551, หน้า 1095) ได้ให้ความหมายไว้ว่า สัมปรายิกัตถะ แปลว่า ประโยชน์ในภพหน้าหรือประโยชน์ในภพหน้า สัมปรายิกัตถะ หมายถึงคุณธรรมที่จะเป็นเหตุให้มี ความสุขในภพหน้าชาติหน้า โดยนัยหมายถึงคุณธรรมที่จะนำไปสู่ความเจริญอกงามในภพหน้า ในโอกาส ข้างหน้า เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า สัมปรายิกัตถประโยชน์ มี 4 ประการ คือ 1. สัทธาสัมปทา ถึงพร้อมด้วยศรัทธา คือเชื่อว่าทาดีได้ดี เป็นต้น 2. สีลสัมปทา ถึงพร้อมด้วยศีล คือรักษากาย วาจาเรียบร้อย 3. จาคะสัมปทา ถึงพร้อมด้วยจาคะ คือเสียสละเอื้ออาทร 4. ปัญญาสัมปทา ถึงพร้อมด้วยปัญญา คือรู้จักบาปบุญคุณโทษ (สมเด็จพระพุทธิโชษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2561, หน้า 476) ในพจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม ท่านอธิบายว่า สัมปรายิกัตถสังวัตตนิกรรม 4 (ธรรมที่เป็นไปเพื่อประโยชน์เบื้องหน้า, หลักธรรมอันอำนวยประโยชน์สุขขั้นสูงขึ้นไป 1. สัทธาสัมปทา (ถึงพร้อมด้วยศรัทธา) 2. สีลสัมปทา (ถึงพร้อมด้วย) 3. จาคสัมปทา (ถึงพร้อมด้วยการเสียสละ) 4. ปัญญาสัมปทา (ถึงพร้อมด้วยปัญญา) ธรรมหมวดนี้ เรียกกันสั้นๆ ว่า สัมปรายิกัตถะ หรือเรียกติดปากอย่างไทยๆ ว่า สัมปรายิกัตถประโยชน์

3. ปรมัตถประโยชน์ ประโยชน์อย่างยิ่ง คือ พระนิพพาน เป็นคำเรียกกันมาติดปากความจริงคือ ปรมัตถะ แปลว่า “ประโยชน์อย่างยิ่ง” เหมือนทฤษฎีธัมมิกัตถะ แปลว่า “ประโยชน์ปัจจุบัน” และสัมปรายิกัตถะ แปลว่า “ประโยชน์เบื้องหน้า” ก็มักเรียกกันว่า ทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ และสัมปรายิกัตถประโยชน์ สมเด็จพระพุทธิโชษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), (2561, หน้า 225)

ปรมัตถะ ก็คือประโยชน์สูงสุด ถ้าพูดกันง่ายๆ ก็คือเรื่องนิพพาน หรือความมีใจเป็นอิสระ ความมีจิตหลุดพ้น มีจิตใจปลอดโปร่งผ่องใสเบิกบานอยู่ได้ตลอดเวลา เพราะปราศจากกิเลสจุดหมายนี้แบ่งเป็น 3 อย่าง หรืออาจจะเรียกได้ว่าเป็น 3 ระดับ ซึ่งอยู่ในวงหรือขอบเขตของพระพุทธศาสนา สมเด็จพระพุทธิโชษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), (2540, หน้า 27)

สรุปว่าความสำคัญของชีวิตมนุษย์นั้นในมุมมองทางพระพุทธศาสนา มองว่า ชีวิตจะมีความสำคัญมากน้อยแค่ไหนขึ้นอยู่กับว่าทำประโยชน์ให้ตนเองได้มากหรือน้อยคนที่สร้างประโยชน์ให้กับตัวเองครบทุกด้านทั้งในชาตินี้ ชาติหน้า หรือประโยชน์อย่างยิ่งคือบรรลุป่าหมายสูงสุดทางพระพุทธศาสนาได้ก็จะได้ว่าทำให้ชีวิตของตนนั้นมีความสำคัญเพราะว่าเห็นคุณค่าในตนและพัฒนาตนเองได้ครบทุกด้าน ซึ่งแตกต่างกับผู้ไม่ได้สร้างประโยชน์ต่อตนเองเลยหรือแม้ว่าสร้างประโยชน์ให้กับผู้อื่นจนลืมสร้างประโยชน์ให้ตนเองดังที่พระพุทธองค์ทรงตรัสว่า “บุคคลไม่ควรให้ประโยชน์ตนเสียไป เพราะประโยชน์คนอื่นแม้มาก เมื่อรู้ประโยชน์ตนแล้ว” ก็ควรชวนช่วยในประโยชน์ตน (ขุ.ธ. 25/166/84.)

2.4 ความสำคัญของจิตใจ

ร่างกายและจิตใจมีความสัมพันธ์ต่อกัน โดยดูได้จากเมื่อใดที่จิตใจมีความตึงเครียด จะทำให้ระบบประสาทอัตโนมัติ ซิมพาเทติก ทำงานมากขึ้น ส่งผลให้ความดันโลหิตสูงขึ้น หัวใจเต้นเร็วขึ้น เลือดไหลเวียนมาเลี้ยงผิวหนังลดลง ตรงกันข้ามกับภาวะผ่อนคลายที่ระบบประสาท พาราซิมพาเทติก ทำงานมากขึ้นอย่างสมดุลจะทำให้ร่างกายหายใจช้าลง ชีพจรและความดันโลหิตลดลง มือเท้าอุ่นขึ้น

เมื่อเกิดความเครียด ร่างกายจะมีการเปลี่ยนแปลง เช่น ต่อมเหงื่อทำงานมากขึ้น ไตขับของเสียได้น้อยลง หัวใจเต้นเร็วและแรง เส้นเลือดในท้องและผิวหนังหดตัว อาหารจึงไม่ย่อย ภูมิคุ้มกันต้านทานลดลง เกิดเลือดเกาะตัวเป็นลิ่มมากขึ้น ไขมันที่สะสมอยู่ในกล้ามเนื้อจะละลายออกมาอยู่ในสภาวะพร้อมใช้งาน ไขมันในเลือดจึงสูงขึ้น หากเครียดบ่อย ๆ จะอุดตันตามเส้นเลือด กลายเป็นโรคหัวใจและความดันโลหิตสูง จิตใจที่เครียดติดต่อกันนาน ๆ ทำให้ฮอร์โมน คอร์ติซอล เพิ่มขึ้น มีผลลดความว่องไวของระบบภูมิคุ้มกันร่างกาย ภูมิคุ้มกันที่ถูกกดไว้ ทำให้ป่วยง่าย ระบบทางเดินอาหารทำงานได้ไม่ดี เนื่องจากปกติ ร่างกายจะสร้างเซลล์เคลือบกระเพาะอาหารและลำไส้เล็ก แต่ผลจากความเครียด ร่างกายจะไม่ซ่อมแซมตัวเอง จึงเกิดแผลในกระเพาะอาหาร (วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี , จิต, 2564: ออนไลน์) จะเห็นได้ว่าจิตใจมีความสัมพันธ์กับร่างกายเมื่อจิตใจปกติ ร่างกายก็มีความผ่อนคลายไปด้วย ความสำคัญของจิตใจนั้นพระพุทธรองค์ทรงตรัสไว้ว่า “ตปัสสี เราบัญญัติกรรมในการทำกรรมชั่วในการประพฤติกกรรมชั่วไว้ 3 ประการคือ (1) กายกรรม (2) วจีกรรม (3) มโนกรรม”

“ท่านพระโคตม กายกรรมอย่างหนึ่ง วจีกรรมอย่างหนึ่ง มโนกรรมอย่างหนึ่งเท่านั้นหรือ”

“ตปัสสี กายกรรมก็อย่างหนึ่ง วจีกรรมก็อย่างหนึ่ง มโนกรรมก็อย่างหนึ่งเท่านั้น”

“ท่านพระโคตม บรรดากรรมทั้ง 3 ประการนี้ที่จำแนกแยกเป็นอย่างนี้ คือ (1) กายกรรม (2) วจีกรรม (3) มโนกรรม พระองค์ทรงบัญญัติกรรมไหนว่ามีโทษมากกว่ากัน ในการทำกรรมชั่ว ในการประพฤติกกรรมชั่ว”

“ตปัสสี บรรดากรรมทั้ง 3 ประการที่จำแนกแยกเป็นอย่างนี้ เราบัญญัติมโนกรรมว่ามีโทษมากกว่า ในการทำกรรมชั่ว ในการประพฤติกกรรมชั่ว มิใช่กายกรรมหรือวจีกรรม”

“ท่านพระโคตม พระองค์ตรัสตอบว่า ‘มโนกรรม’ หรือ”

“ใช่ เราตอบว่า ‘มโนกรรม’”

“ท่านพระโคตม พระองค์ตรัสตอบว่า ‘มโนกรรม’ หรือ”

“ใช่ เราตอบว่า ‘มโนกรรม’”

“ท่านพระโคตม พระองค์ตรัสตอบว่า ‘มโนกรรม’ หรือ”

“ใช่ เราตอบว่า ‘มโนกรรม’”

นิครนถ์ชื่อที่มตปัสสีให้พระผู้มีพระภาคทรงยืนยันในพระดำรัสนี้ถึง 3 ครั้ง

ด้วยประการอย่างนี้ แล้วลุลูกจากอาสนะเข้าไปหานิครนถ์ นาฏบุตรถึงที่อยู่ (ม.ม. 13/56/55-56.)

มาริสซา ต่อทีชะ (2559, หน้า 125) อธิบายว่า ลักษณะของบุคคลที่มีภูมิคุ้มกันทางใจ ประกอบไปด้วยการมองโลกในแง่ดีที่แสดงถึง การคิดในทางบวกเมื่อต้องเผชิญกับปัญหาหรืออุปสรรค ความชอบเสี่ยงที่แสดง ถึงการคาดหวังผลเชิงบวกจากการกระทำที่ตื่นเต้นและท้าทาย การมีสติ สัมผัสปัญญะที่แสดงถึงการตระหนักรู้ในการกระทำของตนเอง และการจัดการกับความเครียดที่แสดงถึงความสามารถในการปรับตัว และการจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นได้ เพ็ญญา กุลนภาดล และ จุฑามาศ แหนจอน (2558) อ้างใน ศุภกานต์ บำรุงสุนทรและคณะ (2563, หน้า 139) ได้ทำการศึกษา และพัฒนาภูมิคุ้มกันทางใจวัยสูงอายุโดยการบูรณาการกระบวนการมีส่วนร่วมของ ครอบครัวและ เครือข่ายประชาสังคม จากผลการวิจัยพบว่า 1) ภูมิคุ้มกันทางใจ (Resilience quotient) ของ ผู้สูงอายุ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.41 องค์กรประกอบ ของภูมิคุ้มกันทางใจที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ การจัดการตนเองในการดำเนินชีวิต รองลงมาได้แก่ องค์กรประกอบด้านการเผชิญปัญหา องค์กรประกอบด้านการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น องค์กรประกอบด้าน ความมุ่งหมายในชีวิต และ องค์กรประกอบด้านการมีมุมมองชีวิตทางบวก มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด 2) ผลการ พัฒนาภูมิคุ้มกันทางใจวัยสูงอายุ ด้วยรูปแบบที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม ครอบครัว ประชาสังคม และกระบวนการปรึกษา พบว่า หลังจากที่ถูกกลุ่มทดลอง ได้รับโปรแกรม ดังกล่าว มีคะแนน ภูมิคุ้มกันทางใจโดยรวมและองค์กรประกอบเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่ง แสดงว่า โปรแกรมนี้ ส่งผล ให้ภูมิคุ้มกันทางใจของผู้สูงอายุ เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น

ด้านปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการทางจิตใจนั้น คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิ บดี มหาวิทยาลัยมหิดล มองว่า พัฒนาการทางจิตใจเป็นขบวนการที่สำคัญยิ่งในชีวิตมนุษย์ ที่ ควบคู่มากับการพัฒนาการทางร่างกาย มนุษย์แต่ละคนที่เกิดขึ้นมาควรมีโอกาสได้พัฒนาทั้ง ร่างกายและจิตใจ ให้เต็มศักยภาพที่ได้รับมาตามธรรมชาติ อะไรที่เป็นธรรมชาติเรายังมีความ สามารถไปแก้ไขได้น้อยมากในขณะนี้ เช่น พันธุกรรมด้านต่าง ๆ ที่ติดตัวมาเนื่องจากได้ถ่ายทอด มาจากพ่อแม่ของตน เช่น สีผม รูปร่าง ความฉลาด โรคบางชนิด แต่ส่วนที่เราสามารถทำได้ดี คือ ส่วนที่เป็นพัฒนาการตั้งแต่อยู่ในครรภ์มารดาและหลังจากเด็กคลอดออกมาแล้วโดยจัดสิ่ง แวดล้อม ให้เหมาะสมที่สุดที่เด็กจะพัฒนาไปอย่างเต็มที่เพื่อให้เป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพ ต่อตนเอง และสังคมส่วนรวมต่อไป

พัฒนาการที่เหมาะสมจะเป็นการป้องกันจิตพยาธิสภาพ (psychopathology) ต่างๆ ได้มากมาย เช่น บุคลิกภาพแปรปรวนต่าง ๆ ที่มีความร้ายแรงไม่แพ้โรคร้าย ๆ ทางกาย คล้าย โรคมะเร็ง เบาหวานและโรคอื่น ๆ ตัวอย่าง เช่น ผู้ที่มีบุคลิกภาพอ่อนแอต้องพึ่งพิงผู้อื่นเสมอ ช่วยตัวเองไม่ได้ ตัดสินใจไม่ได้เอง อารมณ์แปรปรวนแปรเสมอ ก็มีสภาพไม่ต่างกับผู้ที่มีโรคร้ายที่ทำให้ เป็นอัมพาตจนเดินไม่ได้ ทำงานไม่ได้ ป่วยทางใจแบบนี้ก็เปรียบเสมือนมืออาการ “อัมพาต” ทางจิตคือ ร่างกายสมบูรณ์ทุกอย่าง แต่ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ตามวัย แต่กลับต้องเป็นภาระ

ของผู้อื่นอีก ฉะนั้น พัฒนาการทางจิตใจที่ดีจึงจะช่วยให้คนๆ นั้นเติบโต มาแล้วมีความสุขต่อไป (คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล, พัฒนาการทางจิตใจ, 2564: ออนไลน์)

แผนพัฒนาสุขภาพจิตแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2561 – 2580), (2562) สรุปสาระสำคัญของธรรมนูญว่าด้วยสุขภาพแห่งชาติ ฉบับที่ 2 ประกอบด้วย หลักสำคัญของระบบสุขภาพภายใน 3 หมวดแรก ได้แก่ 1) ปรัชญาและแนวคิดหลักระบบสุขภาพ 2) คุณลักษณะและเป้าหมายที่พึงประสงค์ 3) การจัดให้มีหลักประกันคุ้มครอง และ 15 สาระสำคัญรายหมวดซึ่งงานสุขภาพจิตอยู่ในหมวด 11 โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. สุขภาพจิตเชื่อมโยงและสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับสุขภาพกาย สุขภาพสังคมและสุขภาพทางปัญญา และสัมพันธ์กับปัจจัยต่าง ๆ ทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน และสังคม โดยสุขภาพจิตดีเป็นปัจจัย สำคัญของการมีสุขภาวะ

2. การดำเนินงานด้านสุขภาพจิตต้องมุ่งเน้นการส่งเสริมสุขภาพจิต ส่งเสริมความสามารถในการจัดการปัญหาในการดำเนินชีวิตและการทำงานได้อย่างสร้างสรรค์ เกิดประโยชน์ ต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน และสังคม รวมถึงพัฒนาศักยภาพของระบบบริการสุขภาพจิตและจิตเวชให้มีประสิทธิภาพเข้าถึงได้ง่ายโดยเน้น กระบวนการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน

3. ต้องทำให้ครอบครัว ชุมชน และสังคม เกิดความเข้าใจว่าผู้ที่มีปัญหาสุขภาพจิตสามารถอยู่ร่วมและใช้ชีวิตอย่างปกติในสังคมได้ และต้องให้การสนับสนุนทางสังคมด้วยการเกื้อกูลและให้โอกาส ไม่แบ่งแยก ไม่กีดกัน ขณะที่ความเจ็บป่วยทางจิตเป็นภาระโรคที่สำคัญของประเทศ โดยเฉพาะในกลุ่มเด็กและวัยรุ่น จึงต้องให้ความสำคัญกับการเพิ่มการเข้าถึงบริการสุขภาพจิตและจิตเวชในทุกกลุ่มวัยทั้งเชิงรับและเชิงรุก

จะเห็นได้ว่าจิตเจ้านั้นมีความสำคัญเป็นอย่างมาก ทั้งพระพุทธรองค์ หน่วยงานและบุคคลต่างๆ ให้ความสำคัญ เป็นทั้งที่มาของความแข็งแรงทางร่างกาย ความสำเร็จต่าง ๆ ทั้งในการเรียน การศึกษา หน้าที่การงานหรือการปฏิบัติธรรมตามแนวพระพุทธศาสนา ซึ่งชี้ให้เห็นว่าเรื่องของจิตใจ เป็นเรื่องที่สำคัญ

2.5 สภาพจิตใจของคนไทยในยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลัน

การเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลันนั้นทำให้สิ่งมีชีวิตทุกอย่างต้องมีการปรับตัวเพื่อความอยู่รอด วิกีพีเดีย สารานุกรมเสรี (2564) กล่าวว่า ในทางชีววิทยา วิวัฒนาการ (อังกฤษ: Evolution) คือการเปลี่ยนแปลงทางพันธุกรรมในประชากรของสิ่งมีชีวิต จากรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่งวิวัฒนาการเกิดจากกระบวนการหลัก 3 กระบวนการ ได้แก่ ความแปรผัน การสืบพันธุ์ และการคัดเลือก โดยอาศัยยีนเป็นตัวกลางในการส่งผ่านลักษณะทางพันธุกรรม ลักษณะที่เปลี่ยนแปลงไปเกิดขึ้นใน ประชากร

สิ่งมีชีวิต เมื่อเกิดความแปรผันทางพันธุกรรม หรือการผ่าเหล่าทางพันธุกรรมขึ้น และลักษณะนั้นถูกส่งต่อไปยังลูกหลานผ่านทาง การสืบพันธุ์ โดยลักษณะใหม่ที่เกิดขึ้นนี้มีสาเหตุสำคัญ 2 ประการ ประการหนึ่ง เกิดจากกระบวนการกลายพันธุ์ของยีน และอีกประการหนึ่ง เกิดจากการแลกเปลี่ยนยีนระหว่างประชากร และระหว่างสปีชีส์ ในสิ่งมีชีวิตที่มีการสืบพันธุ์แบบอาศัยเพศ สิ่งมีชีวิตใหม่ที่เกิดขึ้นจะผ่านกระบวนการแลกเปลี่ยนยีน อันก่อให้เกิดความแปรผันทางพันธุกรรมที่หลากหลายในสิ่งมีชีวิต กระบวนการวิวัฒนาการทำให้เกิดความหลากหลายทางชีวภาพขึ้นในทุก ๆ ลำดับชั้นของการจัดระบบทางชีววิทยา (Biological Organization)

กลไกในการเกิดวิวัฒนาการแบ่งได้เป็น 2 กลไก กลไกหนึ่งคือการคัดเลือกโดยธรรมชาติ (Natural Selection) อันเป็นกระบวนการคัดเลือกสิ่งมีชีวิตที่มีลักษณะเหมาะสมที่จะอยู่รอด และสืบพันธุ์จนได้ลักษณะที่เหมาะสมที่สุด ส่วนลักษณะที่ไม่เหมาะสมจะเหลือน้อยลง กลไกนี้เกิดขึ้นเพื่อคัดเลือกลักษณะของประชากรที่เกิดประโยชน์ในการสืบพันธุ์สูงสุด เมื่อสิ่งมีชีวิตหลายรุ่นได้ผ่านพ้นไป ก็จะทำให้เกิดกระบวนการปรับตัวของสิ่งมีชีวิต เพื่อให้อยู่ในสิ่งแวดล้อมได้อย่างเหมาะสม

กลไกที่สองในการขับเคลื่อนกระบวนการวิวัฒนาการคือการเปลี่ยนความถี่ยีนอย่างไม่เจาะจง (Genetic Drift) อันเป็นกระบวนการอิสระจากการคัดเลือกความถี่ของยีนประชากรแบบสุ่ม การแปรผันทางพันธุกรรมเป็นผลมาจากการอยู่รอด และการสืบพันธุ์ของสิ่งมีชีวิต แม้ว่าการแปรผันทางพันธุกรรมในแต่ละรุ่นนั้นจะเปลี่ยนแปลงเพียงเล็กน้อย แต่ลักษณะเหล่านี้จะสะสมจากรุ่นสู่รุ่น เกิดการเปลี่ยนแปลงทีละเล็กละน้อยในสิ่งมีชีวิต จนกระทั่งเวลาผ่านไปเป็นระยะเวลาอันยาวนาน จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในลักษณะของสิ่งมีชีวิต กระบวนการดังกล่าวเมื่อถึงจุดสูงสุดจะทำให้กำเนิดสปีชีส์ชนิดใหม่ แม้กระนั้น ความคล้ายคลึงกันระหว่างสิ่งมีชีวิตมีข้อเสนอที่เป็นที่รู้จักกันดีคือการสืบเชื้อสายจากบรรพบุรุษ (หรือยีนพูลของบรรพบุรุษ) เมื่อผ่านกระบวนการนี้จะก่อให้เกิดความหลากหลายมากขึ้นทีละเล็กละน้อย

ทวิศักดิ์ บุญเกิด และสรณ พลวัฒน์ (2551) กล่าวว่า ทฤษฎีวิวัฒนาการ นอกจากจะตั้งอยู่บนแนวคิดของการแปรผันของสิ่งมีชีวิตแล้ว ยังได้กล่าวถึงการคัดสรรทาง ธรรมชาติ (Natural Selection) ว่าเป็น กระบวนการที่สิ่งแวดล้อมได้ตรวจสอบ และตัดสินเลือกเฉพาะความแข็งแรงของแต่ละปัจเจกที่จะอยู่รอดและสืบพันธุ์ ต่อไปได้ ดังนั้น เพื่อที่จะอยู่ต่อไปได้ สิ่งมีชีวิตต้องมี “การปรับตัว” (Adaptation) ให้สามารถอยู่รอดได้จนถึงปัจจุบัน สิ่งมีชีวิตที่ไม่สามารถ “ปรับตัว” ก็ไม่สามารถ อยู่รอดได้และสูญพันธุ์ไปในที่สุด

วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี (2564) กล่าวว่า ในชีววิทยา คำว่า การปรับตัว (อังกฤษ: Adaptation, Adaptive Trait) มีความหมาย 3 อย่างที่เกี่ยวข้องกัน คือ

1. เป็นกระบวนการวิวัฒนาการแบบพลวัตที่ปรับประชากรสิ่งมีชีวิตให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม และดังนั้น จึงเพิ่มความเหมาะสมของสิ่งมีชีวิต

2. เป็นสภาพของกลุ่มประชากรเนื่องจากกระบวนการนั้น

3. เป็นลักษณะปรากฏ/ฟีโนไทป์ หรือลักษณะการปรับตัว (Adaptive Trait) อย่างหนึ่งที่มีหน้าที่ในสิ่งมีชีวิตแต่ละหน่วย โดยกระบวนการคัดเลือกโดยธรรมชาติจะเป็นผู้รักษาและวิวัฒนาการสิ่งมีชีวิตทั้งหมดล้วนแต่เผชิญอุปสรรคในสิ่งแวดล้อมเมื่อพัฒนาเติบโตขึ้น และลักษณะสืบสายพันธุ์/ฟีโนไทป์ที่กำลังพัฒนาขึ้น ก็สามารถเปลี่ยนให้เข้ากับเงื่อนไขบังคับของสิ่งแวดล้อมได้ โดยเป็นสมรรถภาพที่เรียกว่า Phenotypic Plasticity ซึ่งให้ความยืดหยุ่นได้กับสิ่งมีชีวิตในสภาพแวดล้อมต่าง ๆ

การปรับตัวโดยหลักเป็น "กระบวนการ" แบบพลวัต ไม่ได้อยู่นิ่ง ๆ ไม่ได้เป็นเพียงแค่สัตว์หรืออวัยวะส่วนใดส่วนหนึ่ง[11] ประสิดในร่างกาย (เช่น พยาริโบโซมในตับ) อาจช่วยให้เห็นได้ชัดขึ้นคือมันเป็นตัวที่มีโครงสร้างร่างกายที่ง่าย ๆ แต่ก็ปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมของมัน โดยเฉพาะเป็นอย่างดี เราจะเห็นได้ว่า การปรับตัวไม่ใช่เพียงแค่ลักษณะปรากฏ เพราะการปรับตัวที่ขาดไม่ได้จำต้องเกิดในทั้งวัฏจักรชีวิต ซึ่งบ่อยครั้งค่อนข้างซับซ้อน แต่โดยเป็นคำที่ใช้ การปรับตัวบางครั้งยังหมายถึงผลที่ได้ คือลักษณะต่าง ๆ ของสปีชีส์ที่เป็นผลของกระบวนการนี้ แม้ลักษณะหลาย ๆ อย่างของพืชและสัตว์จะสามารถเรียกว่าเป็นการปรับตัวได้ แต่ก็มีลักษณะบางอย่างที่มีหน้าที่ไม่ชัดเจน ดังนั้น ถ้าแยกใช้คำว่า การปรับตัว (Adaptation) โดยหมายถึงกระบวนการทางวิวัฒนาการ และ "ลักษณะปรับตัว" (Adaptive Trait) โดยหมายถึงอวัยวะหรือหน้าที่ของอวัยวะซึ่งเป็นผล เราก็อาจจะจำแนกความหมายหลักสองอย่างของคำนี้ได้

การปรับตัวเป็นกระบวนการหลักหนึ่งในสองอย่าง ที่อธิบายความหลากหลายของสปีชีส์ต่าง ๆ เช่นดังที่พบในนกจาบปีกอ่อนของดาร์วิน กระบวนการอีกอย่างก็คือการเกิดสปีชีส์ โดยปกติเนื่องจากการแยกสืบพันธุ์กัน (Reproductive Isolation) ตัวอย่างที่มักใช้สำหรับอันตรกิริยาของการปรับตัวกับการเกิดสปีชีส์ ก็คือวิวัฒนาการของปลาหมอสีในทะเลสาบของแอฟริกา ที่การแยกสืบพันธุ์กันเป็นเรื่องซับซ้อน

การปรับตัวไม่ใช่เป็นเพียงแค่วิวัฒนาการให้มีฟีโนไทป์ที่ดีที่สุดที่สิ่งแวดล้อม เพราะสิ่งมีชีวิตต้องรอดชีวิตได้ในระยะพัฒนาการและวิวัฒนาการของมันทั้งหมด ซึ่งแสดงข้อจำกัดต่อวิวัฒนาการที่เป็นไปได้ทางพัฒนาการ, ทางพฤติกรรม, และทางโครงสร้างของสิ่งมีชีวิต การปรับตัวโดยโครงสร้างเป็นลักษณะทางกายของสิ่งมีชีวิต เช่นรูปร่าง เครื่องปกคลุมตัว อวัยวะที่ใช้เป็นอาวุธ อวัยวะภายใน เป็นต้น การปรับตัวโดยพฤติกรรมเป็นทั้งลูกโซ่พฤติกรรมที่สืบทอดมาและสมรรถภาพในการเรียนรู้ คือพฤติกรรมอย่างละเอียดอาจสืบทอดมาทั้งหมด (โดยเป็นสัญชาตญาณ) หรือเป็นสมรรถภาพในการเรียนรู้ที่สืบทอดมา ตัวอย่างการปรับตัวทางพฤติกรรมรวมทั้งการแสวงหาอาหาร การสืบพันธุ์ และการสื่อสาร ส่วนการปรับตัวทางสรีรภาพอาจทำให้ให้สิ่งมีชีวิตมีความสามารถพิเศษ เช่น สร้างพิษ (เช่น งู) หลั่งเมือก (เช่น หอยทาก) การเบนเพราะเหตุแสง (เช่น พืช) แต่ก็อาจจะเป็น

สมรรถภาพทั่ว ๆ ไปเช่น การเจริญเติบโต การปรับอุณหภูมิกาย การควบคุมดุลยไอออน และด้านอื่น ๆ ของภาวะธำรงดุล การปรับตัวจะมีผลต่อชีวิตทุก ๆ ด้านของสิ่งมีชีวิต

นักชีววิทยาวิวัฒนาการชาวยูเครน-อเมริกันผู้ทรงอิทธิพล Theodosius Dobzhansky ได้ให้นิยามคำภาษาอังกฤษดังต่อไปนี้

Adaptation (การปรับตัว) เป็นกระบวนการวิวัฒนาการที่สิ่งมีชีวิตสามารถอยู่ในที่อยู่อาศัยต่าง ๆ ของมันได้ดีขึ้น

Adaptedness (สภาพปรับตัวได้แล้ว) เป็นระดับที่สิ่งมีชีวิตสามารถรอดชีวิตและสืบพันธุ์ในที่อยู่อาศัยต่าง ๆ ของมัน

Adaptive Trait (ลักษณะการปรับตัว) เป็นรูปแบบพัฒนาการของสิ่งมีชีวิตที่เพิ่มโอกาสหรือทำให้สามารถอยู่รอดแล้วสืบพันธุ์

กันยา สุวรรณแสง, (2535) กล่าวถึงความสำคัญของการปรับตัวไว้ว่า บุคคลดำรงชีวิตได้ด้วยความสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมรอบตัวที่มีการเปลี่ยนแปลงตามสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเพื่อหาทางตอบสนองความต้องการของตนเองในกรอบของธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม กล่าวคือเมื่อเกิดอุปสรรคที่ทำให้ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของตนเองก็สามารถแก้ไขได้อย่างถูกต้องเหมาะสมและหากปัญหาอุปสรรคใดไม่สามารถขจัดหรือลดลงได้ก็สามารถปรับความรู้สึกนึกคิดหรือปรับใจให้ยอมรับสภาพความเป็นจริงได้ในทางตรงกันข้ามหากบุคคลไม่สามารถปรับตัวได้ ความเครียดและความวิตกกังวลก็จะเกิดขึ้น เมื่อบุคคลเกิดความเครียดทางจิตใจเป็นเวลานาน ๆ ก็จะทำให้สุขภาพจิตเสื่อม

ลักขณา สิริวัฒน์, (2544) ได้อธิบายว่า การปรับตัวของคนเรานั้นใช้เป็นหลักในการพิจารณาวันสภาวะของสุขภาพจิตได้ในเรื่องความสำคัญของการปรับตัวที่ว่าผู้มีสุขภาพจิตดี คือผู้สามารถปรับตัวเองอยู่ได้ด้วยความสุขในโลกซึ่งเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วเช่นปัจจุบันนี้ได้ การปรับตัวจึงมีความสำคัญสำหรับบุคคลมาก เพราะหากบุคคลสามารถปรับตัวได้ก็จะเป็นผู้ที่มีสุขภาพจิตดี และเมื่อบุคคลมีสุขภาพจิตดีแล้ว ก็เป็นประชาชนที่มีคุณภาพของสังคม ที่สามารถปรับตนเองให้อยู่ได้อย่างมีความสุข และบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมประเทศชาติให้มีความสงบสุขและความรุ่งเรืองสืบไป

ในยุคการเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลันนั้นผู้ที่ไม่สามารถปรับตัวได้ทันย่อมเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ มากมาย ไม่ว่าจะเป็นปัญหาเรื่องเทคโนโลยีที่เข้ามามีบทบาทต่อวิถีชีวิตเป็นอย่างมาก หรือการแผ่ระบาดของโควิด-19 ยิ่งทำให้คนไทยมีสุขภาพจิตที่แย่มากขึ้น SDG Updates ได้ทำการสำรวจผลกระทบของโควิด-19 ต่อสุขภาพจิตของคนไทยใน 1 ปีที่ผ่านมา เพื่อดูแลสุขภาพจิตกันให้มากขึ้น ในปี 2564 วิกฤติร่วมสมัยอย่างการแพร่ระบาดของโควิด-19 ที่เราชาวโลกล้วนต่างเผชิญมาแรมปี นอกจากจะวัดผละกำลังและภูมิคุ้มกันทางสุขภาพกายไปพร้อมกับทดสอบศักยภาพความเข้มแข็งขององค์การฯ ส่วนต่าง ๆ ทั้งภาคส่วนที่ต้องจัดการกับไวรัสรวมถึงผลกระทบทางสังคมเศรษฐกิจ ประเด็น

ที่สำคัญไม่แพ้กันคือ “ภูมิคุ้มกันทางสุขภาพใจ” ของเราเองที่เมื่อมีความกลัว กังวล กระวนกระวายใจ เกิดขึ้น ภาวะหมดไฟ (Burn out) รู้สึกเปล่าเปลี่ยวหรือเครียดสะสมจากความจำเป็นต้องปรับตัวกับ มาตรการที่ไม่คุ้นชินในสถานการณ์เช่นนี้แล้ว ย่อมส่งผลกระทบต่อสุขภาพและการใช้ชีวิตประจำวันได้ ไม่ต่างจากการเจ็บป่วยทางกาย อีกทั้งยังเป็นภาวะที่ไม่สามารถสังเกตเห็นในทางกายภาพทำให้ ประชาชนอาจได้รับผลกระทบเกิดขึ้นโดยไม่รู้ตัว SDG Updates ฉบับแรกของปีนี้จึงได้รวบรวมสถิติ ย้อนสำรวจความกังวล-ความสุขของคนไทยในภาวะที่มีการระบาดเมื่อปี 2563 พร้อมข้อเสนอแนะจาก องค์การอนามัยโลก (WHO) เพื่อให้เรามีภูมิคุ้มกันทางสุขภาพใจ พร้อมใช้ชีวิตได้อย่างปกติสุขในปี 2564 โดยการสร้างหลักประกันว่าด้วยคนมีชีวิตที่มีสุขภาพและส่งเสริมสวัสดิภาพสำหรับทุกคนในทุก วัย (SDG MOVE MOVING TOWARDS SUSTAINABLE FUTURE, 2021:ออนไลน์)

สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2564, หน้า 1-8) ได้สำรวจสุขภาพจิต (ความสุข) ของคนใน ประเทศไทย จากการสำรวจในปี 2563 พบว่า คนในประเทศไทยมีคะแนนสุขภาพจิตเฉลี่ยอยู่ที่ 33.53 คะแนน ซึ่งอยู่ในเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้สำหรับสุขภาพจิตของคนทั่วไป เมื่อพิจารณาตาม เพศ พบว่า

1. เมื่อพิจารณาตามเพศ พบว่า คะแนนเฉลี่ยสุขภาพจิตของเพศชายสูงกว่าเพศหญิงโดย เพศชายมีคะแนนสุขภาพจิตเฉลี่ย เท่ากับ 33.80 คะแนน เพศหญิงมีคะแนน สุขภาพจิตเฉลี่ย 33.27 คะแนน แสดงให้เห็นว่าเพศชายมีความสุขมากกว่าเพศหญิง

2. สุขภาพจิตคนในประเทศไทย จำแนกตามภาคและเขตการปกครอง 2.1 ภาคเมื่อ พิจารณาคะแนนสุขภาพจิตเป็นรายภาค พบว่า ผู้ที่อาศัยอยู่ในภาคเหนือ มีคะแนนสุขภาพจิตสูงสุด คือ 34.36 คะแนน รองลงมา คือ ภาคใต้ 34.18 คะแนน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 33.88 คะแนน ภาคกลาง 33.53 คะแนน ส่วนเขตกรุงเทพฯ และ 3 จังหวัด (นนทบุรี ปทุมธานี และสมุทรปราการ) มีคะแนนสุขภาพจิตต่ำกว่า ภาคอื่น ๆ คือ 32.06 คะแนน 2.2 เขตการปกครอง เมื่อพิจารณาทั่ว ราชอาณาจักร จำแนกตามเขตการปกครอง พบว่า ผู้ที่อาศัยอยู่นอกเขตเทศบาลมีสุขภาพจิตดีกว่าผู้ที่ อาศัยอยู่ในเขตเทศบาล โดยคะแนน สุขภาพจิตเฉลี่ยนอกเขตเทศบาล เท่ากับ 33.82 คะแนน และใน เขตเทศบาล มีคะแนนสุขภาพจิตเฉลี่ย เท่ากับ 33.17 คะแนน ตามลำดับ หากพิจารณาตามเขตการ ปกครองรายภาค พบว่า กรุงเทพฯ และ 3 จังหวัด ภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีคะแนน สุขภาพจิตเฉลี่ย ของผู้ที่อยู่ในเขตเทศบาลสูงกว่าผู้ที่อยู่นอกเขตเทศบาล ยกเว้นภาคกลาง และภาคใต้ ที่คะแนนสุขภาพจิตของผู้ที่อยู่นอกเขตเทศบาลสูงกว่าในเขตเทศบาล เช่นเดียวกับสุขภาพจิตของ คน ทั่วประเทศ

3. สุขภาพจิตคนในประเทศไทยจำแนกตามลักษณะที่สำคัญ 3.1 ช่วงอายุเมื่อพิจารณาตาม ช่วงอายุ พบว่า กลุ่มคนสูงอายุ (อายุ 60 ปีขึ้นไป) มีคะแนน สุขภาพจิตเฉลี่ยสูงสุด คือ 33.76 คะแนน เมื่อเทียบกับกลุ่มวัยผู้ใหญ่ (อายุ 25-59 ปี) และกลุ่มวัยเยาวชน (อายุ 15-24 ปี) 3.2 สถานภาพสมรส

เมื่อพิจารณาตามสถานภาพสมรส พบว่า ผู้ที่สมรสมีสุขภาพจิตดีที่สุด รองลงมา คือ คนโสด ในขณะที่ ผู้ที่มีสถานภาพสมรสที่แยกกันอยู่ มีคะแนนสุขภาพจิตเฉลี่ยต่ำสุด 3.3 ระดับการศึกษาสูงสุดเมื่อ พิจารณาตามระดับการศึกษาสูงสุดที่จบ พบว่า กลุ่มผู้ที่จบการศึกษาระดับ สูงกว่าปริญญาตรี มี คะแนนสุขภาพ จิตเฉลี่ยสูงสุด คือ 36.64 คะแนน รองลงมา คือ ปริญญาตรี 34.87 คะแนน อาชีวศึกษาและอนุปริญญา 33.63 คะแนน และ กลุ่มผู้ที่ไม่เคยเรียนมีระดับคะแนนต่ำสุด อยู่ที่ 32.49 คะแนน ทั้งนี้พบว่า ระดับการศึกษา และสุขภาพจิตมีความสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกันหาก พิจารณาสัดส่วนของระดับสุขภาพจิตในแต่ละเกณฑ์ พบว่า กลุ่มผู้มีการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรีมี สัดส่วนผู้ที่มีสุขภาพจิตสูงกว่าคนทั่วไปสูงสุด อยู่ที่ ร้อยละ 65.7 รองลงมา คือ กลุ่มผู้มีการศึกษาระดับ ปริญญาตรีร้อยละ 49.6 และกลุ่ม อาชีวศึกษาและอนุปริญญาร้อยละ 39.8 ส่วนกลุ่มผู้ที่ไม่เคยเรียนมี สัดส่วนผู้ที่มีสุขภาพจิต สูงกว่าคนทั่วไปต่ำสุด คือ ร้อยละ 30.9

4. องค์ประกอบหลักด้านสุขภาพจิต ปี 2563 เมื่อพิจารณาข้อถามสุขภาพจิตฉบับสั้น 15 ข้อสามารถจำแนกคะแนนสุขภาพจิตออกเป็นองค์ประกอบหลัก ได้ 5 ด้าน เมื่อแปลงคะแนนแต่ละ ด้าน ให้เป็นร้อยละโดยแต่ละด้านคะแนนเต็ม 100 คะแนน พบว่า สภาพจิตใจที่มีความรู้สึกไม่ดี เป็น องค์ประกอบที่มีคะแนนมากที่สุด ร้อยละ 88.6 แสดงให้เห็นว่าคนในประเทศไทย ไม่ค่อยมีความ รู้สึก ผิดหวัง ทุกข์ เบื่อหน่าย หรือท้อแท้ รองลงมาเป็นปัจจัยสนับสนุนร้อยละ 82.0 ซึ่งสอดคล้องกับสภาพ สังคมไทยที่มี ความผูกพัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เนื่องจากองค์ประกอบนี้เกี่ยวข้องกับคนในครอบครัวชุมชน การทำงาน รายได้ ศาสนา ความเชื่อของแต่ละบุคคล ความสามารถในการทำงาน ตลอดจน สิ่งแวดล้อมและความรู้สึกมั่นคงปลอดภัย ในชีวิตและทรัพย์สิน สำหรับองค์ประกอบที่อ่อนแอที่สุดคือ สมรรถภาพของจิตใจร้อยละ 64.3 ซึ่งเป็น ความสามารถของจิตใจ ซึ่งองค์ประกอบนี้เกี่ยวข้องกับการ สร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น และการจัดการปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเพื่อการดำเนินชีวิตอย่างปกติสุข แสดงให้เห็นว่า การที่คนในประเทศไทยจะมีสุขภาพจิตดีขึ้น ควรมุ่งพัฒนาสมรรถภาพของจิตใจ เป็น หลัก

5. องค์ประกอบหลักด้านสุขภาพจิต จำแนกตามลักษณะที่สำคัญ 5.1 เพศจากที่ได้กล่าวไป แล้วในตอนต้นว่า เพศชายมีสุขภาพจิตดีกว่าเพศหญิง (คะแนนสุขภาพจิตเฉลี่ยเพศชาย 33.80 คะแนน และเพศหญิง 33.27 คะแนน) เมื่อพิจารณาตามองค์ประกอบหลัก พบว่า เพศชายมี สมรรถภาพของจิตใจแข็งแกร่งกว่า เพศหญิงอย่างเห็นได้ชัด กล่าวคือ เพศชายมีระดับสมรรถภาพของ จิตใจร้อยละ 66.5 และเพศหญิงร้อยละ 62.2 ในขณะที่องค์ประกอบอื่น ๆ นั้น พบว่า แยกจะไม่มีความแตกต่างกัน 5.2 เขตการปกครองเมื่อพิจารณาทั่วราชอาณาจักร จำแนกตามเขตการปกครอง และองค์ประกอบ หลักของสุขภาพจิต พบว่า ทั้งผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลและนอกเขตเทศบาลมี ร้อยละ ของสุขภาพ จิตในแต่ละองค์ประกอบหลักที่ใกล้เคียงกันในทุกองค์ประกอบ โดยมีร้อยละ ของ

ระดับสุขภาพจิตต่างกันเพียงเล็กน้อยแสดงให้เห็นว่า ความแตกต่างของระดับสุขภาพจิตไม่ได้ขึ้นอยู่กับเขตพื้นที่ ที่อยู่อาศัยเป็นปัจจัยหลัก

สรุปได้ว่า 1. เมื่อพิจารณาตามเพศ พบว่า คะแนนเฉลี่ยสุขภาพจิตของเพศชายสูงกว่าเพศหญิง 2. คนกลุ่มอายุ 60 ปีขึ้นไปมีสุขภาพจิตดีกว่าช่วงอายุอื่น 3. ผู้ที่มีสถานภาพสมรสมีระดับสุขภาพจิตสูงกว่าสถานะความสัมพันธ์อื่น 4. ระดับการศึกษาและสุขภาพจิตมีความสัมพันธ์ไปในทางเดียวกัน 5. ผู้ที่อาศัยอยู่นอกเขตเทศบาลมีสุขภาพจิตดีกว่าในเขตเทศบาล 6. คนในภาคเหนือมีสุขภาพจิตดีกว่าภาคอื่นซึ่งส่งผลไปถึงสภาพจิตใจให้แย่ไปด้วย วศิน อินทสระ (2548, หน้า 9) ได้กล่าวว่า สังคมได้เปลี่ยนไปแล้วอย่างไร เราต้องเข้าใจบางสิ่งบางอย่าง และเราต้องมีหลักในการดำเนินชีวิต รวมทั้งข้อปฏิบัติที่จะทำให้เราเจริญขึ้น มีความก้าวหน้าในชีวิตตามสมควร ทั้งนี้ต้องหมายความว่า ก้าวหน้าไปในทางที่ดีงาม ทางที่เป็นกุศล

ลักขณา สริวัฒน์, (2561) กล่าวถึงเหตุใดจึงต้องมีการปรับตัว สรุปคือ การปรับตัวเป็นการปรับกายและใจให้อยู่ในสังคม ในสภาวะแวดล้อมและในสถานการณ์ต่างได้อย่างมีความสุข สาเหตุที่ทำให้มีการปรับตัวมีปัจจัย 2 อย่าง ได้แก่ แรงผลักดันภายนอกและแรงผลักดันภายใน แรงผลักดันภายนอกเป็นข้อเรียกร้องอันเกิดจาก สภาพแวดล้อมและสังคม ส่วนแรงผลักดันภายใน คือ แรงกระตุ้นอันเกิดจากสภาพทางสรีระภายในร่างกายและประสบการณ์ทางสังคมที่ได้เรียนรู้ในอดีต รวมถึงเจตคติ ความสนใจ และจุดมุ่งหมาย ในชีวิต การปรับตัวของมนุษย์มี 5 แนวทาง ได้แก่ การปรับตัวให้อยู่ร่วมกับมนุษย์ด้วยกันเอง ปรับตัวให้เข้ากับสิน ฟ้า อากาศ ปรับตัวให้เข้ากับระเบียบแบบแผนวัฒนธรรมท้องถิ่น ปรับตัวให้เข้ากับแนวคิดทางสังคมไม่เป็นคนขวางโลก การปรับตัวทั้ง 4 ด้านนี้ เป็นการปรับตัวภายนอกส่วนการปรับตัวด้านที่ 5 เป็นการปรับตัวให้เข้ากับตัวของตัวเองเป็นการปรับตัวภายใน จุดมุ่งหมายของการปรับตัวของคนเรามี 2 อย่าง อย่างแรกปรับตัวเพื่อเอาชนะสิ่งแวดล้อม อย่างที่สองปรับตัวเพียงเพื่อให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ การปรับตัวแสดงให้เห็นด้วยพฤติกรรม ซึ่งพฤติกรรมปรับตัวมีหลายรูปแบบได้แก่ ความต้องการ ความคับข้องใจ ความเครียด ความขัดแย้งในใจ และความวิตกกังวล การเรียนรู้รูปแบบพฤติกรรมด้านการปรับตัวช่วยให้บุคคลปรับปรุงตนเองให้เข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ และแต่ละระดับความสามารถในการปรับตัวที่แสดงออกมาอาจแตกต่างกันขึ้นอยู่กับทัศนคติ แรงจูงใจ การรับรู้ประสบการณ์ ด้านการเรียนรู้และพื้นฐานเดิมของแต่ละคน ในการปรับตัวที่ดีนั้นจะต้องมีนิสัยที่ส่งเสริมความสามารถในการปรับตัว โดยต้องมีสุขภาพจิตที่ดีต้องมีร่างกายที่แข็งแรงสมบูรณ์ต้องสามารถควบคุมอารมณ์ และความรู้สึกได้ต้องเป็นผู้มีความสามารถยอมรับความจริง มองโลกตามความเป็นจริงต้องยอมรับเรื่องมนุษย์มีความแตกต่างกัน ทั้งหมดจะช่วยให้บุคคลสามารถรักษาสุขภาพที่ดี และสามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้

สรุปได้ว่าในยุคการเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลันนี้การรู้จักปรับตัวเป็นเรื่องสำคัญ และคนที่ปรับตัวได้มากนั้น ก็จะมีปัญหาในชีวิตที่น้อยลง และสิ่งที่จะช่วยในการปรับตัวได้ดีก็คือการพัฒนาความพร้อมทางด้านจิตใจโดยการนำเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาสร้างภูมิคุ้มกันให้กับจิตใจตนเองและคนรอบข้าง

2.6 แนวคิดทฤษฎีเรื่องบทบาทและหน้าที่

แนวคิดเรื่องบทบาทหน้าที่นั้น เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่าคนเรานั้นเมื่อมาอยู่รวมกันแล้วทุกคนล้วนต้องมีบทบาทหน้าที่ที่ตนเองต้องเกี่ยวข้อง ผู้รู้หลายท่านได้ให้แนวคิดเรื่องทฤษฎีบทบาทหน้าที่ไว้ ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาและนำมาเป็นตัวอย่างดังนี้

สัญญา สัญญาวิวัฒน์, (2563) กล่าวว่า ทฤษฎีบทบาทเป็นทฤษฎีย่อยในทฤษฎีการกระทำระหว่างกันด้วยสัญลักษณ์ (Symbolic Interaction Theory) โดยกล่าวถึงลักษณะของมนุษย์ และลักษณะของปัจเจกบุคคล แล้วย้ำให้เห็นว่าตัวเชื่อมระหว่างมนุษย์และสังคมนั้นคือบทบาท สังคมมนุษย์คือโรงละคร มนุษย์แต่ละคนคือตัวแสดง มีบทละคร เป็นตัวกำกับ มนุษย์แต่ละคนมีตำแหน่งต่าง ๆ ชัดเจนที่จะต้องดำรง มีบรรทัดฐานสังคมควบคุมพฤติกรรมตัวละคร เชื้อฟังกำกับ มนุษย์ทุกคนก็ปรับตัวให้เข้ากับผู้ชม ต้องสวมบทบาทผู้ชมประเภทต่าง ๆ (Generalized Others) และประการสุดท้าย ต้องอาศัยความรู้ความชำนาญตน ช่วยในการแสดงอาศัยศักยภาพของตน และทักษะในการแสดงบทบาทเข้าช่วย เป็นสไตล์ของตน ในการติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่น

ลินตัน (Linton) อ่างถึงใน โสภา ชูพิกุลชัย, (2533, หน้า 14-15) ได้ให้แนวคิดทฤษฎีบทบาทไว้ว่าการที่บุคคลจะสามารถปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทที่ถูกกำหนดไว้ได้ดีหรือไม่ นั้นย่อมขึ้นอยู่กับองค์ประกอบดังต่อไปนี้คือ

1. ลักษณะเฉพาะของสังคมหรือชุมชนวัฒนธรรม ประเพณีและความปรารถนาของสังคมที่เกี่ยวข้อง

2. บุคลิกภาพและความจำเป็นของบทบาท องค์ประกอบที่กล่าวมานี้จะทำให้บุคคลแสดงถึงบทบาทตามนิสัยทิพหน้าที่และตามสถานภาพของตน

จิตยา สุวรรณะชญ, (2527, หน้า 4) กล่าวว่า บทบาท หมายถึง ลักษณะของพฤติกรรมที่ถูกกำหนดโดยฐานะตำแหน่งและเปรียบเทียบ บทบาท และตำแหน่ง เป็นเสมือนเหรียญสองด้านคือด้านหนึ่งเป็นตำแหน่ง คือผลรวมของสิทธิหน้าที่ แต่อีกด้านหนึ่งเป็น บทบาท คือเป็นการประพฤติตามสิทธิและหน้าที่นั้น และยังได้แบ่งบทบาทออกเป็น

1. บทบาทตามอุดมคติ หรือบทบาทที่ผู้ดำรงตำแหน่งทางสังคม

2. บทบาทที่ปฏิบัติจริง หรือบทบาทที่ผู้ดำรงตำแหน่งทางสังคม จะต้องปฏิบัติจริงและยังได้กล่าวไว้ว่า บทบาทที่ปฏิบัติจริง ซึ่งเป็นผลรวมของ บทบาทตามอุดมคติ บุคลิกภาพของผู้ดำรงตำแหน่ง อารมณ์ขณะแสดงบทบาท ปฏิกริยาของผู้ที่เกี่ยวข้อง

ซาดา จิตพิทักษ์, (2522, หน้า 76-77) กล่าวว่า การศึกษาบทบาทเพื่อให้เข้าใจถึงความขัดแย้งทางบรรทัดฐานของสังคม และสามารถมองเห็นความสัมพันธ์ทางสังคม จึงควรทำความเข้าใจบทบาท 3 ประการ คือ

1. ความคาดหวังในบทบาท แสดงให้เห็นถึงโครงสร้างของความรู้ ความเข้าใจ 2 ประการ 1) ด้านการเฝ้าจากการติดต่อที่เกี่ยวข้องของบุคคล กับพฤติกรรมที่ปกติของบุคคลอื่น 2) ด้านการตอบสนองจากแนวโน้มของการแสดงออก

2. การรับรู้ในบทบาท บทบาทแต่ละบทบาทมีความสัมพันธ์กันในระบบสังคมการกระทำตามบทบาทนั้นขึ้นอยู่กับความเข้าใจของปัจเจกบุคคล การแปลความหมาย รวมทั้งคุณสมบัติที่เป็นส่วนบุคคล สิ่งเหล่านี้กำหนดให้บุคคลแสดงบทบาทแตกต่างกันออกไปตามลักษณะอุปนิสัย ความคิด ความรู้ เหตุจูงใจ ประสบการณ์เดิม ความพึงพอใจ ตลอดถึงสภาพทางกายและจิตใจของบุคคลนั้น

3. การขัดแย้งในบทบาท การที่บุคคลมีสถานภาพมากกว่าหนึ่ง สถานภาพในสถานการณ์หนึ่ง ๆ บทบาทของเขาที่จะต้องกระทำลงไป จึงมีมากกว่าหนึ่งบทบาทซึ่งอาจจะก่อให้เกิดความยุ่งยากสำหรับเขาได้โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาททั้งหลายนั้นขัดแย้งกัน บุคคลก็ย่อมประสบกับความลำบากใจที่จะต้องกระทำหรือตัดสินใจแสดงบทบาทใดบทบาทหนึ่งได้อย่างราบรื่นนัก

สุพัตรา สุภาพ, (2540, หน้า 30) ได้ให้ความหมายของคำว่า บทบาท คือการปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ของสถานภาพ เช่น มีตำแหน่งเป็นพ่อ บทบาท คือ ต้องเลี้ยงดูลูก เป็นครู บทบาท คือ สั่งสอน อบรมนักเรียนให้ดี เป็นหมอคือดูแลคนไข้

จ่านง อติวัฒนสิทธิ์, (2532, หน้า 45) กล่าวว่า บทบาท เป็นสิ่งที่คู่กับสถานภาพ สถานภาพเป็นโครงสร้างของสังคมเป็นนามธรรมที่อยู่ในความคิดความเข้าใจร่วมกันของสังคม ส่วนบทบาทเป็นพฤติกรรมที่เห็นได้นั้น เป็นการกระทำของบุคคลตามสถานภาพที่ตนดำรงอยู่

Allport, (1973, pp. 181-184) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการแสดงบทบาทของบุคคลว่าขึ้นอยู่กับปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. บทบาทที่สังคมคาดหวัง คือ บทบาทที่สังคมคาดหวังให้บุคคลปฏิบัติตามความคาดหวังที่กำหนดโดยกลุ่มสังคมและโดยสถานภาพที่บุคคลนั้น ๆ เป็นอยู่

2. การรับรู้บทบาท คือ การที่บุคคลรับรู้ในบทบาทของตนเองว่าควรจะมีบทบาทอย่างไร และสามารถมองเห็นบทบาทของตนได้ ตามการรับรู้

3. การยอมรับบทบาทของบุคคล จะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อมีความสอดคล้องของบทบาทตามความคาดหวังของสังคมและบทบาทการรับรู้ที่ตนรับอยู่ การยอมรับบทบาทเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับ

ความเข้าใจในบทบาท และการสื่อสารระหว่างสังคมและบุคคลนั้น ทั้งนี้ก็เพราะว่าบุคคลอาจไม่ได้ยินยอมรับบทบาทเสมอไปแม้ว่าจะได้รับการคัดเลือกจากสังคมให้รับตำแหน่ง และมีบทบาทหน้าที่ปฏิบัติตาม เพราะถ้าหากบทบาทที่ได้รับนั้นทำให้ได้รับผลเสียหายหรือเสียประโยชน์โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าขัดแย้งกับความต้องการ หรือค่านิยมของบุคคลนั้น ก็ย่อมพยายามหลีกเลี่ยงบทบาทนั้น

4. การปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของบุคคล เป็นบทบาทที่เจ้าของสถานภาพแสดงจริง ซึ่งอาจเป็นการแสดงบทบาทตามที่สังคมคาดหวัง และตามความคาดหวังของตนเอง และการที่จะปฏิบัติตามหน้าที่ได้นั้นขึ้นอยู่กับระดับการยอมรับ บทบาทนั้น ๆ ของบุคคลที่ครองตำแหน่งนั้นอยู่

สรุปจากความหมายและแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทและหน้าที่นั้น จะเห็นได้ว่า บทบาทหน้าที่เป็นสิ่งที่กำหนดไว้เพื่อให้คนได้รู้หน้าที่ของตน บทบาทหน้าที่นั้นมีทั้งเกิดขึ้นโดยการแต่งตั้งหรือเป็นที่ยอมรับจากบุคคลต่าง ๆ หรือเกิดขึ้นตามฐานะที่ตนเองเป็นอยู่ ไม่ว่าจะอย่างไรก็ตามแล้วแต่คนที่รับบทบาทหน้าที่อย่างก็ควรต้องปฏิบัติให้เหมาะสมต่อหน้าที่นั้น ๆ จึงจะได้ชื่อว่าเป็นผู้ปฏิบัติตนได้อย่างเหมาะสมและเป็นที่ยอมรับของบุคคลทั่วไป

2.7 แนวคิดทฤษฎีการเสริมสร้างความเข้มแข็ง

การเสริมสร้างครอบครัวและสังคมให้เข้มแข็ง ต้องมีการกำหนดเป้าหมายของชีวิตในด้านต่างๆ การวางแผนชีวิตเป็นกระบวนการนำไปสู่วัตถุประสงค์ที่วางไว้โดยมีแนวทางที่แน่นอนซึ่งประกอบด้วยหลักการ และเหตุผลที่มีประสิทธิภาพเป็นการวางแผนชีวิตของบุคคลจะช่วยให้บุคคลปฏิบัติตามแนวทางหรือกรอบที่วางไว้ ซึ่งเปรียบเสมือนพิมพ์เขียวของการสร้างบ้านเพราะเมื่อช่างก่อสร้างได้ดูพิมพ์เขียวแล้วก็ลงมือทำการก่อสร้างบ้านได้ตามแผนที่วางไว้ ฉะนั้นการเสริมสร้างความเข้มแข็งต้องเริ่มที่ครอบครัว ภูมิลำเนา สันติภาพ และคณะ (2561, หน้า 79-80)

พระครูสมุทรวิทย์ ผาสุโก (2559) ทำวิจัยเรื่อง “พระสงฆ์กับการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน : กรณีศึกษาชุมชนวัดสามชุกฝั่งตะวันตกและฝั่งตะวันออก” ผลการวิจัย พบว่า ความเข้มแข็งของชุมชน มีพื้นฐานของความมีจิตสำนึกที่ความต้องการจะมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ที่จะแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนด้วยความสามัคคี ชุมชนสามารถที่จะวิเคราะห์ปัญหา และตัดสินใจเลือกนำไปสู่การแก้ไขปัญหาได้สำเร็จพัฒนาไปสู่การแก้ไขปัญหาอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนทำให้ชุมชนมีความสามารถที่พึ่งตนเองได้และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ในส่วนแนวคิดทฤษฎีการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและหลักธรรม ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งตามหลักพระพุทธศาสนา ผลการวิจัยพบว่า ความเข้มแข็งของชุมชนมีพื้นฐานของความมีจิตสำนึกที่ความต้องการจะมีส่วนร่วม ในการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ที่จะแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนด้วยความสามัคคี สามารถที่จะวิเคราะห์ปัญหา ทางเลือก และตัดสินใจเลือกนำไปสู่การแก้ไขปัญหาได้สำเร็จพัฒนาไปสู่ การแก้ไข

ปัญหาอื่น ๆ รวมทั้งมีความรัก ความเอื้ออาทร จริ่งใจต่อกันภายใต้ภูมิปัญญา ศิลปวัฒนธรรม ของท้องถิ่น รวมทั้งการสร้างประชาคมภายในชุมชนและการสร้างเครือข่ายของชุมชน

ด้านการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งของชุมชน ทั้งนี้มี กิจกรรมหลักที่ดำเนินการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ได้แก่ 1. การส่งเสริมกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเพื่อเผชิญปัญหาวิกฤต โดยพัฒนาศักยภาพให้คนในชุมชนรวมกลุ่มกันร่วมคิดร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ และร่วมรักษาผล ประโยชน์ของชุมชนด้วยตนเอง และความร่วมมือเพื่อมุ่งพัฒนาสู่คุณภาพชีวิตที่ดี 2. การส่งเสริมกระบวนการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในลักษณะ “ร่วมคิดร่วมทำ และร่วมเรียนรู้” โดยเฉพาะวัด ช่วยกันขับเคลื่อน อารามเพื่อพระพุทธศาสนาเป็นอย่างดี สาเหตุคือมีวัดเป็นศูนย์กลาง ในการร่วมจิตใจเป็นหนึ่ง

สรุปได้ว่า การจะสร้างความเข้มแข็งของชุมชนได้นั้นจะต้องมีความรักความสามัคคี มีน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้นำทำกิจกรรมต่าง เช่น การทำวัตรสวดมนต์ อบรมธรรมะตามโอกาสต่าง ๆ ตามสมควร ให้คนในสังคมสมาทานศีล รู้จักการให้ทาน การปฏิบัติธรรมอยู่เนื่อง ๆ สร้างสังคมให้เป็นสังคมที่ปราศจากอบายมุข มีธรรมะเป็นที่พึ่ง สังคมก็จะมีความเข้มแข็งได้

2.8 บทบาทและความสำคัญของพระสงฆ์

บทบาทของพระสงฆ์นั้นเริ่มมีบทบาทต่อสังคมมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล โดยเริ่มจากคำตรัสของพระพุทธเจ้าเมื่อครั้งที่ส่งพระสาวกชุดแรกไปประกาศพระศาสนา โดยมีใจความว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราพ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวง ทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ แม้พวกเธอก็พ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวง ทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์พวกเธอจงจาริกไป เพื่อประโยชน์สุขแก่ชนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลกเพื่อประโยชน์เกื้อกูล และความสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย พวกเธออย่าได้ไปโดยทางเดียวกันสองรูป จงแสดงธรรมมีความงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง และมีความงามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะ บริสุทธิ์บริบูรณ์ครบถ้วน สัตว์ทั้งหลายผู้มีกิเลสจตุสสีในตาน้อยมีอยู่ย่อมเสื่อมเพราะไม่ได้ฟังธรรม จักมีผู้รู้ธรรม ภิกษุทั้งหลาย แม้เราก็จักไปยังตำบลอรุเวลาเสนาณิกมเพื่อแสดงธรรม” (ส.ส. 15/141/179-180) ซึ่งเป็นการชี้ให้เห็นว่าหน้าที่ของพระสงฆ์คืออนุเคราะห์ หรือทำประโยชน์ต่อสังคม

ณัฐพงษ์ สังข์กลิ่นหอม ได้สรุปบทบาทของพระสงฆ์ไว้ว่า

1. พระสงฆ์เป็นสถาบันทางสังคมที่สำคัญ เป็นที่มุ่งสนองประโยชน์ของสังคมเป็นสำคัญ โดยเปิดโอกาสให้คนทุกกลุ่มได้เข้ามาฝึกฝนพัฒนาตนเอง และนำหลักธรรมมาปฏิบัติในการดำเนินชีวิต

2. พระสงฆ์เป็นสาวกของพระพุทธเจ้า เป็นองค์ประกอบสำคัญของพระพุทธศาสนา พระรัตนตรัย และเป็นสาวกผู้ปฏิบัติธรรมตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า และเผยแผ่ให้พุทธศาสนิกชน

3. พระสงฆ์เป็นต้นแบบของการประพฤติปฏิบัติหรือเป็นบุคคลที่ควรเคารพบูชา คือ ต้องปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอน ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายของการบวช และมีหน้าที่ยึดหลักยึดประกอบด้วยธรรมที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ของคนหมู่มาก คือ มีทั้งการศึกษา การเผยแผ่ และการสงเคราะห์ (ณัฐพงษ์ สังข์กลิ่นหอม 2564: ออนไลน์)

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), (2542) ได้กล่าวว่า หากมองกลับมาใน ด้านประวัติศาสตร์ไทยในทุก ๆ สมัยเราจะเห็นถึงบทบาทของพระสงฆ์ที่ได้สร้างคุณูปการต่อ สังคมไว้หลายประการด้วยกัน

1. พระสงฆ์ทำหน้าที่เป็นผู้นำของคนในสังคม พระสงฆ์ในทุก ๆ สมัย ถือว่าเป็นบุคคล ที่มีคุณค่าความน่าเชื่อถือและเป็นที่เคารพของคนในสังคม แม้ว่าในทางบ้านเมืองจะมีผู้ปกครอง อยู่แล้ว แต่ก็ไม่พ้นที่จะต้องพึ่งพาพระสงฆ์ในยามบ้านเมืองมีวิกฤติอยู่ดี อย่างในเวลาที่จะต้อง ออกรบในสมรภูมิแห่งสงครามคนในสังคมจะเข้าหาพระสงฆ์ เพื่อขอให้ท่านอำนวยอวยพรให้ หรือขอให้ตนเองมีชีวิตรอดปลอดภัยจากการรบ ในครั้งนั้น ๆ

2. พระสงฆ์ทำหน้าที่เป็นครูของคนในสังคม สมัยแต่ก่อนยังไม่มีโรงเรียนเกิดขึ้นอย่างเช่นในปัจจุบัน คนในสังคมจึงพากันเข้าไปศึกษาเล่าเรียนหาความรู้กับพระสงฆ์ จึงทำหน้าที่เป็นครูสอนคนในสังคมโดยปริยาย วิทยาการส่วนใหญ่ที่สอนกันนั้นยังไม่กว้างขวางมากนัก ส่วนใหญ่คนในสังคมจะพากันเรียนเอา เฉพาะหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาเท่านั้น คือเรียนเอาหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา เป็นวิถีชีวิต (Way of Life) พุดง่าย ๆ ก็คือว่า คนในสมัยนั้นเรียนวิชาความจริงของชีวิต กล่าวคือพอเรียนมาแล้วก็สามารถนำความรู้ไปปรับใช้กับการดำเนินชีวิตในปัจจุบันได้ในทันที คนในสมัยแต่ก่อนจึงมีความผูกพันกับพระสงฆ์และวัดมาก

พระไพศาล วิสาโล, (2546) กล่าวว่า พระสงฆ์ไม่ได้มีหน้าที่สอนธรรมอย่างเดียว หากยังมีบทบาทในทางโลก เช่นสอนวิชาชีพุดบ่อน้ำสร้างสะพานและเป็นผู้ไกล่เกลี่ยระงับความขัดแย้งในหมู่บ้าน เป็นต้น วัดจึงไม่ใช่สถานอบรมสั่งสอนศีลธรรมจรรยาและประกอบพิธีกรรมเท่านั้น

จำนงค์ ทองประเสริฐ, (2539) กล่าวว่า พระสงฆ์ยังศึกษาหลักธรรมคำสอน เพื่อนำไปเผยแผ่แก่ประชาชนให้ทราบ เพราะประชาชนทั่วไปต้องทำมาหาเลี้ยงชีพจึงเป็นหน้าที่ของพระสงฆ์ที่

จะต้องศึกษา พระธรรมคำสั่งสอนให้แตกฉานแล้วจึงนำหลักธรรมที่ได้ศึกษามาทบสั่งสอนประชาชนให้รู้ ตามด้วย

สมพร เทพสิทธิ์า, (2538) กล่าวว่า ขณะที่พระสงฆ์ได้รับการยอมรับและได้รับความศรัทธาจากชาวบ้านมาตลอด ทั้งนี้ เพราะพระสงฆ์เป็นผู้มีความสำคัญต่อวิถีการดำรงชีวิตของชาวบ้าน หากมองย้อนกลับไปในอดีตจะพบว่าชาวบ้านเมื่อประสบกับปัญหาหรือเกิดทุกข์ร้อน ใด ๆ ไม่ว่าจะ เป็นทางกายหรือจิต ก็จะพากันไปวัด ไปพบพระสงฆ์เพื่อปรึกษาและระบายความทุกข์ ซึ่งพระสงฆ์จะสามารถแก้ปัญหาความทุกข์ร้อนของพวกเขาได้ทุกอย่าง เพราะฉะนั้นวัดและพระสงฆ์ในอดีตจึงมีบทบาทมาก

จิรพรรณ กาญจนะจิตรา, (2536) กล่าวว่า พระสงฆ์มีบทบาทสำคัญในทางศาสนาและในทางโลกพระสงฆ์ มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษาและการควบคุมสังคม พระภิกษุที่บวชมาเป็นเวลานานจะได้รับความเคารพนับถือจากประชาชนในท้องถิ่นนั้น และยังคงมีอิทธิพลต่อชาวบ้านอยู่มาก โดยเฉพาะ พระสงฆ์ผู้มีตำแหน่งหน้าที่ทางสงฆ์มักจะได้รับความเคารพนับถือและเป็นผู้มีอิทธิพลในชุมชน และชาวบ้านให้ความเคารพเชื่อฟังมากเป็นผู้ให้คำปรึกษาแก่ชาวบ้านทั้งทางโลกและทางธรรม

ทินพันธ์ นาคะตะ, (2539) กล่าวว่า พระสงฆ์เป็นตัวแทนของสถาบันพระพุทธศาสนาที่มีอยู่คู่กับสังคมไทยมาตลอดมีอิทธิพลต่อการกระตุ้นหรือแนะนำให้เกิดกิจกรรมในสังคมและก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ได้มาก ดังนั้น พระสงฆ์จึงมีความสำคัญยิ่งตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จะพบว่าพระสงฆ์มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับชาวบ้านมีหน้าที่สำคัญในการชี้นำการดำเนินชีวิตของคนไทยเป็นส่วนใหญ่ทั้งทางด้านศีลธรรมจรรยา และกิจกรรมทางโลก จึงอาจกล่าวได้ว่าพระสงฆ์เป็นสถาบันที่ขาดไม่ได้ในชีวิตประจำวันของพุทธศาสนิกชน นอกจากจะเป็นที่พึ่งทางด้านจิตใจและเป็นสถาบันที่เอื้ออำนวยบริการทางพระพุทธศาสนาแล้วยังทำหน้าที่ให้บริการอื่น ๆ พระสงฆ์นับเป็นสถาบันที่ได้รับความเคารพ เป็นที่พึ่งทั้งทางจิตใจและร่างกายของชาวชนบทที่ห่างไกลการพัฒนาของรัฐ พระสงฆ์ในชนบทเป็นที่เคารพของชาวบ้าน ดังนั้นถ้าพระสงฆ์เป็นแกนนำในการพัฒนาจิตใจและวัตถุเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เรื่องนั้นมักได้รับความร่วมมือและความช่วยเหลือจากชาวบ้านอย่างมีจิตศรัทธา

สรุปว่า พระสงฆ์เป็นผู้ที่มีบทบาทและมีความสำคัญเป็นอย่างมากต่อสังคม ทั้งในด้านการประกอบอาชีพหน้าที่การงาน การศึกษา หรือเป็นที่พึ่งทางใจให้กับคนในสังคม พระสงฆ์ส่วนใหญ่ได้ยึดถือหลักคำสอนของพระศาสนาที่ว่า ให้ทำเพื่อประโยชน์แก่ชนจำนวนมากและความสุขแก่ ชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ ทั้งหลาย ซึ่งถือว่าเป็นหน้าที่หลักของพระสงฆ์

2.8.1 บทบาทของพระสงฆ์ตามพระธรรมวินัย

หน้าที่ของพระสงฆ์ตามพระธรรมวินัย พระพุทธองค์ทรงตรัสไว้ตอบพระมหาปาละเกี่ยวกับฐานะของพระสงฆ์ โดยมีใจความว่า “พระเจ้าข้า ในพระศาสนานี้มีฐานะที่อย่างไร?”

พระศาสดาทรัสตอบว่า “ภิกษุ ฐานะมี 2 อย่าง คือ คันถฐานะ (กับ) วิปัสสนาฐานะ เท่านั้น.”

พระมหาปาละทูลถามว่า “พระเจ้าข้า ก็คันถฐานะเป็นอย่างไร? วิปัสสนาฐานะเป็นอย่างไร?”

ศ. ฐานะนี้ คือ การเรียนนิกายหนึ่งก็ดี สองนิกายก็ดี จบพุทธวจนะคือพระไตรปิฎกก็ดี ตามสมควรแก่ปัญญาของตนแล้วทรงไว้ กล่าวบอกพุทธวจนะนั้น ชื่อว่า คันถฐานะ. ส่วนการเริ่มตั้งความสิ้นและความเสื่อมไว้ในอรรถภาพ ยังวิปัสสนาให้เจริญ ด้วยอำนาจแห่งการติดต่อแล้ว ถือเอาพระอรหัตของภิกษุผู้มีความประพฤติแคล้วคล่อง ยินดียิ่งแล้วในเสนาสนะอันสงบ ชื่อว่า วิปัสสนาฐานะ

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2561, หน้า 65-66) ได้อธิบายเพิ่มเติมไว้ว่า ฐานะ 2 (หน้าที่การงานที่พึงกระทำ, กิจในพระศาสนา)

1. คันถฐานะ (ฐานะฝ่ายคัมภีร์, กิจด้านการเล่าเรียน)
2. วิปัสสนาฐานะ (ฐานะฝ่ายเจริญวิปัสสนา, กิจด้านการบำเพ็ญภาวนา หรือเจริญกรรมฐาน ซึ่งรวมทั้งสมณะด้วย เรียกรวมเข้าในวิปัสสนาโดยฐานะเป็นส่วนคลุมยอด)

ในอรรถกถา ขุททกนิกาย คาถาธรรมบทกล่าวว่า คันถฐานะ หมายถึง งานด้านคันถะ, งานด้านการเล่าเรียน, งานเกี่ยวกับคัมภีร์หรือตำรา โดยรวมคืองานเกี่ยวกับการศึกษาเล่าเรียนพระพุทธรูป พจน์ อันเป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าโดยการเล่าเรียนพระพุทธรูปบทใดบทหนึ่ง หรือพระไตรปิฎกทั้งหมดตามความสามารถแห่งสติปัญญาของตน แล้วท่องบ่น ทรงจำ สอนกันบอกกันต่อ ๆ ไป เพื่อรักษาพระพุทธรูปไว้ รวมถึงการแนะนำสั่งสอน เผยแพร่พระพุทธรูปแก่บุคคลทั่วไป ตลอดทั้งการจัดทำ และการรักษาตำราและคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาไว้ด้วย คันถฐานะ นี้มีจุดมุ่งหมายที่กว้างขวาง ตั้งแต่เล่าเรียนเพื่อตนเองจะได้ปฏิบัติถูกต้อง ไปจนถึงการถ่ายทอดความรู้ไปให้ผู้อื่น

วิปัสสนาฐานะ คืองานที่มุ่งอบรมปัญญาให้เกิด โดยการปล่อยวางภาระทั้งปวง ทำกายใจให้เบา ยินดีในเสนาสนะที่เสียบสงบ พิจารณาถึงความเสื่อมไปสิ้นไปในสังขารร่างกายจนเห็นสามัญลักษณะคือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ได้ชัดเจน เจริญอบรมวิปัสสนาต่อเนื่องไปไม่ขาดสายจนถึงวิโมกข์ คือ อนิมิตตวิโมกข์ อัปณิหิตวิโมกข์ และสุญญตวิโมกข์จนก้าวสู่หลักชัยคือวิมุตติคคว่าอรหัตผลได้บรรลুকิจจ

ในด้านบทบาทที่ต้องทำต่อชาวบ้านนั้น พระพุทธองค์ทรงตรัสไว้ใน สิงคาลกสูตร มีใจความว่า “สมณพราหมณ์ผู้เป็นทิศเบื้องบน กุลบุตรบำรุงโดยหน้าที่ 5 ประการนี้แล ย่อมอนุเคราะห์กุลบุตรด้วยหน้าที่ 6 ประการ คือ 1. ห้ามไม่ให้ทำความชั่ว 2. ให้ตั้งอยู่ในความดี 3. อนุเคราะห์ด้วยน้ำใจอันดีงาม 4. ให้ได้ฟังสิ่งที่ยังไม่เคยฟัง 5. อธิบายสิ่งที่เคยฟังแล้วให้เข้าใจแจ่มแจ้ง 6. บอกทางสวรรค์ให้

คหบดีบุตร สมณพราหมณ์ผู้เป็นทิศเบื้องบน กุลบุตรบำรุงโดยหน้าที่ 5 ประการนี้แล ย่อมอนุเคราะห์ กุลบุตรโดยหน้าที่ 6 ประการนี้ ทิศเบื้องบนนั้นเป็นอันชื่อว่า กุลบุตรได้ปกป้อง ทำให้เกษมปลอดภัย แล้ว ด้วยประการฉะนี้”(ที.ปา. 11/272/216.)

คุณ โทซันธ (2537 หน้า106) กล่าวไว้ว่า สังคมไทยเป็นสังคมที่มีพระพุทธศาสนาช่วย กล่อมเกลานำมาจิตใจ และสร้างสำนึกทางศีลธรรมโดยมีวัดและพระสงฆ์เป็นกลไกที่สำคัญในการ รวบรวมสมาชิกของสังคมให้เป็นพลเมืองที่ดีของประเทศ มีหลักจริยธรรมหรือหลักความประพฤติเพื่อ ละการทำชั่วเลวอกกระทำแต่กรรมดีนั้นเป็นหน้าที่ของมนุษย์ทุกคนควรปฏิบัติให้ได้ แต่พระพุทธองค์ยัง ทรงแสดงถึงหลักคุณธรรมที่บุคคลควรปฏิบัติต่อกันในสังคม การปฏิบัติตามหลักจริยธรรมสังคมก็คือ การปฏิบัติธรรมหรือหน้าที่ที่เหมาะสมแก่ฐานะของตนในสังคม ฐานะนี้อาจเป็นฐานะทางสังคม ธรรมดา เช่น พ่อ แม่ ญาติ ครู อาจารย์ หรือเป็นฐานะทางการปกครองซึ่งเป็นสังคมในแง่กฎหมาย เช่น เป็นผู้ปกครองเป็นผู้ใต้ปกครอง ธรรมเพื่อความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในสังคมนั้น พระพุทธองค์ ได้ทรงตรัสไว้ในเรื่องทิศทั้ง 6 ในสังคาลสูตร

สรุปได้ว่า หน้าที่ตามพระธรรมวินัยโดยตรงที่พระภิกษุสงฆ์ มีหน้าที่ต่อชาวบ้านนั้นคือ เสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่สังคมโดยการทำหน้าที่ต่าง ๆ คือ 1. ห้ามปรามสอนให้เว้นจากความชั่ว 2. แนะนำสั่งสอนให้ตั้งอยู่ในความดี 3. อนุเคราะห์ด้วยความปรารถนาดี 4. ให้ได้ฟัง ได้รู้สิ่งที่ยังไม่เคย รู้ ไม่เคยฟัง 5. ชี้แจงอธิบาย ทำสิ่งที่เคยฟังแล้วให้เข้าใจแจ่มแจ้ง 6. บอทางสวรรค์ สอนวิธีดำเนิน ชีวิตให้ประสบความสำเร็จ ความเจริญในชีวิต

2.8.2 บทบาทของพระสงฆ์ตาม (พ.ร.บ./มติ มส.)

บทบาทของพระสงฆ์ตาม พระราชบัญญัติคณะสงฆ์และมติของมหาเถรสมาคมนั้น มหาเถร สมาคมกำหนดบทบาทหน้าที่ของพระสังฆาธิการ 6 ด้านด้วยกัน ซึ่งด้านที่เป็นหน้าที่ของพระสงฆ์ที่ จะต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับประชาชน คือ ด้านสาธารณสงเคราะห์ การสาธารณสงเคราะห์นี้ ให้เจ้า คณะพระสังฆาธิการพิจารณาจัดการสงเคราะห์ตามควรแก่โอกาส

พระธรรมปริยัติโสภณ (วรวิทย์ คงคปญโญ), (2548 หน้า 35-36) ท่านกล่าวไว้ว่า

1. การพัฒนาหมู่บ้าน การพัฒนาตำบล การช่วยจัดหาทุนการสงเคราะห์ การป้องกันภัยยา เสพติด เช่น ยาบ้า การช่วยป้องกันโรคเอดส์ เป็นต้น

2. การช่วยเหลือสถานที่ที่เป็นสาธารณสมบัติ เช่น การสร้างถนนหนทาง ขุดลอกคูคลอง สร้าง ฌาปนสถาน สร้างการประปา สร้างเครื่องกำเนิดไฟฟ้า เป็นต้น

3. การช่วยเหลือประชาชนในโอกาสที่ควรช่วย เช่น การประสพอุทกภัย หรือช่วยคนชรา หรือคน พิการ การสาธารณสงเคราะห์จะต้องจัดเพื่อความเรียบร้อยดีงาม และไม่ขัดกับพระธรรมวินัย และความสงบสุขของบ้านเมือง จึงถือว่าเป็นไปด้วยความถูกต้องและเป็นการสาธารณสงเคราะห์ของ

พระสงฆ์ ดังนั้นจำเป็นต้องมีการดูแลให้เป็นไปในลักษณะเหมาะสม และควรได้รับการส่งเสริมสนับสนุนตามสมควร

สำหรับพระสงฆ์ไทย มีหน้าที่และบทบาทที่ต้องรับผิดชอบ ซึ่งได้รับการแต่งตั้งโดยตรงและเป็นหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติ ดังนี้

1. ด้านการปกครองคณะสงฆ์ ได้แก่ งานด้านการบริหารพระภิกษุสามเณร ซึ่งพระสงฆ์ที่มีความรู้ ความสามารถจะได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าคณะต่าง ๆ ตำแหน่งสังฆราช เป็นตำแหน่งสูงสุดรองลงมา ได้แก่เจ้าคณะหน เจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส และเลขาธิการแต่ละเจ้าคณะ เป็นตำแหน่งสุดท้าย, มหาเถรสมาคม ถือว่าเป็นองค์กรปกครองสูงสุดของ คณะสงฆ์ทั้งสองนิกาย

2. ด้านการจัดการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรและประชาชนทั่วไป ได้แก่ งานบริหารและเป็นอาจารย์สอนตามสถาบันการศึกษาของสงฆ์ได้แก่ มหาวิทยาลัยสงฆ์ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี และแผนกสามัญศึกษา (ม.1-ม.6)

3. ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ได้แก่ การสอน การอบรม การแสดงธรรม การปาฐกถาธรรม และการเขียนตำรา และการปฏิบัติธรรมโดยเผยแผ่ผ่านสื่อต่าง ๆ เช่นวิทยุ โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์ เป็นต้น

4. ด้านการก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์วัดวาอาราม หมายถึง การเป็นผู้ดูแลการสร้างวัดวาอาราม และรักษาบูรณะซ่อมแซม

5. ด้านการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์แก่สังคม ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการทำประโยชน์แก่สังคมด้านต่าง ๆ เช่น การจัดการศึกษาแก่เด็กด้อยโอกาสการต่อต้านยาเสพติด การบริจาคเงินทุนแก่หน่วยงานต่าง ๆ และการส่งเสริมวิชาชีพต่าง ๆ เป็นต้น *ที่มา*. จาก หน้าที่ชาวพุทธและมารยาทชาวพุทธ, 2564, สืบค้นจาก <https://sites.google.com/site/class23102/home/bthbath-phrasngkh>

สรุปว่าบทบาทของพระสงฆ์ตาม พระราชบัญญัติคณะสงฆ์และมติของมหาเถรสมาคมนั้น นอกจากการบริหารจัดการคณะสงฆ์ทั้งเรื่องการจัดการศึกษาให้กับพระภิกษุสามเณรและการบริหารจัดการคณะสงฆ์ให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยแล้ว งานด้านสาธารณสงเคราะห์ ก็ถือว่าเป็นเรื่องที่สำคัญที่พระสงฆ์ต้องให้ความช่วยเหลือดูแลตามกำลังที่พอช่วยเหลือได้ เพราะบทบาทของพระสงฆ์นั้นคือการอนุเคราะห์แก่สังคม ทำให้สังคมอยู่ดีมีความสุขทั้งกายและใจ

2.8.3 บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อสังคมไทย

พระพุทธศาสนาและวัดยังคงเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนไทย เป็นศูนย์กลางของสังคมและมีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของคนไทย จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่คนไทยจะต้องเป็นชาวพุทธที่ดีคือ ศรัทธาในคำสอนที่ถูกต้อง มีศีล มุ่งหวังผลจากการทำงาน ขวนขวายในการอุปถัมภ์บำรุงพระพุทธศาสนา และที่

สำคัญที่สุดคือ การที่คนไทยมีหลักการดำเนินชีวิตตามคำสอนในพระพุทธศาสนา ตั้งแต่ถือกำเนิดจนถึงวันที่ตามไปแล้ว เรียกได้ว่า “พระพุทธศาสนาเป็นวิถีชีวิตของคนไทย” และ “พระพุทธศาสนาเป็นรากฐานวัฒนธรรมไทย” พระพุทธศาสนาจึงมีความสำคัญแนบแน่นกับความเป็น “ไทย” และมีความสำคัญอย่างยิ่งกับชนชาติไทย ชาวไทยจึงควรทราบตระหนักถึงความสำคัญของพระพุทธศาสนา และสนับสนุนส่งเสริมพระพุทธศาสนาให้คงอยู่ในวิถีชีวิตของคนไทยสืบต่อไป วิโรจ นาคชาติ. (2563, หน้า 80)

พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคล) (2552) กล่าวว่า วันและพระสงฆ์คือสถาบันทางพระพุทธศาสนาที่สำคัญหน้าที่หลักของพระสงฆ์คือ การศึกษาปฏิบัติธรรมและการสั่งสอนหลักธรรมทางศาสนาให้แพร่หลายและสืบต่อคำสอนของศาสนาให้คงอยู่ในสังคมตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา วัดในฐานะองค์กรที่สำคัญองค์กรหนึ่งในสังคมไทย และเป็นศูนย์กลางของชุมชน ในอดีตวันเป็นทุกอย่างของสังคม เป็นศูนย์กลางที่รวมจิตใจของประชาชนเป็นศูนย์รวมแห่งความเคารพนับถือและเป็นศูนย์รวมในด้านจัดกิจกรรมต่าง ๆ โดยนัยนี้วัดและพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาจึงเป็นหลักที่สำคัญของประเทศชาติ

ถึงแม้ว่าบทบาทของพระสงฆ์ที่ปรากฏในสังคมปัจจุบันนี้ มีความแตกต่างจากในสมัยโบราณเป็นอย่างมาก พระครูปลัดเถรานุวัตร (สุเทพ สุเทวมณี), (2561, หน้า 137-138) กล่าวว่า ในสมัยโบราณการเผยแผ่ธรรมะของพระสงฆ์จำกัดอยู่ในเฉพาะขอบเขตของวัดและชาวบ้านในวันพระหรือวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา การเทศน์อยู่ในขอบเขตที่จำกัด โอกาสที่ญาติโยมจะขอคำแนะนำปรึกษาเป็นไปได้ยาก แต่ในยุคปัจจุบันองค์ มีการจัดองค์กรทางศาสนาที่เป็นระบบ และระเบียบแบบแผน ประกอบกับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการขนส่ง และการสื่อสารช่วยให้การเดินทางไปในถิ่นต่าง ๆ มีความสะดวกยิ่งขึ้น และสามารถส่งข่าวสารในรูปแบบต่าง ๆ ถึงคนจำนวนมากได้อย่างมีประสิทธิภาพ และรวดเร็วพระสงฆ์ในยุคปัจจุบันสามารถดำเนินการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้อย่างกว้างขวางเข้าถึงประชาชนกลุ่มต่าง ๆ ได้มากยิ่งขึ้นทำให้พระสงฆ์เข้าถึงชาวบ้านและเป็นที่พึ่งของชาวบ้านอย่างกว้างขวางทำให้การสงเคราะห์ชาวบ้าน ทั้งเป็นที่พึ่งในด้านการประกอบอาชีพหรือเป็นที่ปรึกษาปัญหาต่าง ๆ ทั้งการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาจิตใจของชาวบ้านก็ทำได้ง่าย ทั้งการเทศนาปาฐกถาธรรม หรือเผยแผ่ธรรมทางสื่อมวลชน การแนะนำทางสื่อออนไลน์ ทำให้หน้าที่บทบาทของพระสงฆ์มีมากขึ้น เพื่อให้ประชาชนได้รับประโยชน์จากพระพุทธศาสนา

บทบาทพระสงฆ์ไทยนั้น บทบาทพระสงฆ์ที่ได้ปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมไทยคือ

1. การจัดการศึกษาแก่ชาวบ้าน (ทั้งมหาวิทยาลัย และระดับมัธยมศึกษา ตลอดจนเด็กเล็ก)
2. การเป็นครูผู้สอนตามสถาบันการศึกษาต่าง ๆ
3. การช่วยเหลือสังคมด้านการบริจาคทุนทรัพย์แก่หน่วยงานต่าง ๆ
4. การช่วยเหลือด้านการรักษาโรคพยาบาลแก่ผู้ยากจน

5. การเป็นผู้นำชุมชนในการพัฒนาชุมชน
6. การเป็นผู้นำในการแก้ไขปัญหายาเสพติด
7. การช่วยเหลือด้านการสร้างสถานที่ราชการ
8. การเผยแพร่หลักธรรมผ่านสื่อวิทยุ โทรทัศน์ โดยการเป็นผู้แสดงธรรม ปาฐกถาธรรม และการประพฤติปฏิบัติธรรมฯ(หน้าที่ชาวพุทธและมารยาทชาวพุทธ, 2564: ออนไลน์)

ประเวศ วะสี, (2539) ได้เสนอบทบาทของพระสงฆ์ไว้ดังนี้

1. พระสงฆ์เป็นผู้สร้างชุมชนสงฆ์ให้เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ วัตถุประสงค์ของการบวชคือ เพื่อเรียนรู้ ดังนั้นสงฆ์คือชุมชนแห่งการเรียนรู้ซึ่งควรจะเป็น 3 เรื่องใหญ่ ๆ คือ การเรียนรู้พุทธธรรมให้ลึกซึ้งทั้งทางปริยัติและปฏิบัติ การเรียนรู้สังคมปัจจุบันให้เท่าทันสังคมปัจจุบันเพื่อประโยชน์ในการสอนและการเรียนรู้ติดต่อสื่อสารให้เป็นที่สนใจของผู้คนให้จับใจผู้คนให้มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหรือที่เรียกว่า “อนุศาสน์ปาฏิหาริย์” รวมทั้งความสามารถในการใช้เครื่องมือติดต่อสื่อสารสมัยใหม่ด้วย

2. การศึกษาของสงฆ์ควรร่วมกับทางโลกพัฒนาหลักสูตรสำหรับการศึกษาของพระสงฆ์

3. พระสงฆ์ควรทำให้วัดเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน และส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน ความสำคัญของวัด คือ การเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ดังนั้น ถ้าวัดเข้มแข็งจะทำให้โครงสร้างของชุมชนเข้มแข็งด้วย ทั้งนี้เนื่องจากการมีศีลธรรมอันดีงามของสมาชิกในชุมชน ถ้าวัดลอยตัวออก จากโครงสร้างของสังคมในชุมชน จะทำให้ชุมชน และสังคมอ่อนแอไปด้วย

4. พระสงฆ์ควรมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาระบบในโรงเรียน ทั้งระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษา จำนวนกว่า 30,000 โรงเรียน เพราะโรงเรียนเหล่านี้ยังไม่สามารถผลิต คนที่มีความเข้มแข็งทางปัญญาและศีลธรรม ในส่วนที่ยังขาดหากวัดสามารถจัดให้มีกระบวนการเรียนรู้ที่สามารถพัฒนาคนให้เต็มศักยภาพได้ก็จะเป็นประโยชน์ต่อสังคมได้

5. พระสงฆ์ควรแก้ปัญหาความขัดแย้งด้วยสันติวิธี เนื่องจากโลกปัจจุบันมีความขัดแย้งกันอย่างรุนแรงในสังคมระดับต่าง ๆ พระสงฆ์ควรศึกษาให้เข้าใจว่าความรุนแรงนั้นหมายถึงอะไร มีขอบเขตแค่ไหน มีกี่ประเภท มีสาเหตุอะไรบ้าง มีวิธีป้องกันและแก้ไขอย่างไร วิธีใดได้ผล จะพัฒนาวิธีการป้องกันและแก้ไขปัญหาให้ดีขึ้นอย่างไร

6. พระสงฆ์ต้องเป็นผู้นำในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยต้องพยายามศึกษาให้เข้าใจปัญหาสิ่งแวดล้อม และวิธีแก้ไขให้ลึกซึ้งเพื่อจะได้สอนประชาชนได้อย่างถูกต้อง และวัดควรเป็นต้นแบบในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแก่ประชาชนรู้วิธีโรธทางดับทุกข์ และรู้มรรควิธีที่จะดับทุกข์

7. ช่วยพัฒนาชุมชนตามอุดมการณ์แผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง โดยเป็นแกนนำร่วมกับผู้นำชุมชน และชาวบ้าน พัฒนาด้านจิตใจ ด้านสังคม และด้านเศรษฐกิจ อย่่างไรก็ตาม บทบาท

ดังกล่าวมิได้จำกัดอยู่เฉพาะในเรื่องการสั่งสอนศาสนธรรมและ การปฏิบัติธรรมเท่านั้นแต่ยังรวมถึง การช่วยเหลือประชาชนทั้งทางด้านวัตถุและการแก้ปัญหา พัฒนาชีวิตอีกด้วยและการเป็นผู้นำชุมชน พระสงฆ์ยังคงทำหน้าที่พัฒนาศีลธรรมของประชาชน อย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบันพระสงฆ์หลายรูป ได้รับการยอมรับนับถือและยกย่องจากคนทั่วไปว่า มีคุณูปการกลมกล่อมแก่ผู้คนที่รู้จักบาปบุญคุณโทษ และเป็นคนดีของสังคมทั้งนี้ บทบาทอันพึงประสงค์ของพระสงฆ์กับสังคมไทยในปัจจุบัน คือ สั่งสอน ธรรม อบรมศีลธรรมแก่ประชาชน กระทำตนเป็นแบบอย่างแห่งความดี ช่วยชาติประหยัดเศรษฐกิจ ตามพระวินัย ช่วยในด้านการศึกษาของชาติ สงเคราะห์จิตใจแก่ประชาชน และเป็นผู้นำในการพัฒนา สังคม

พิชญ์สินี มะโน, (2562 หน้า 94) กล่าวว่า บทบาทของพระสงฆ์มีส่วนสำคัญต่อการสนับสนุนการพัฒนาสังคม และสังคมให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น การให้การศึกษา การบริการสังคมหรือการ สงเคราะห์ประชาชน การส่งเสริมอาชีพ ตลอดจนการส่งเสริมวัฒนธรรมประจำชาติ การเผยแผ่พระ ธรรมคำสอนของศาสนาให้สังคมได้ยึดถือปฏิบัติจึงเป็นประโยชน์แก่ตนและส่วนร่วม ทำให้สังคมมี ระเบียบ มีความสามัคคีเป็นแนวทางที่จะช่วยพัฒนาสังคมได้เป็นอย่างดี เมื่อพระสงฆ์มีความรู้ ความสามารถ ได้เข้ามามีบทบาทในการช่วยพัฒนาสังคม ทำหน้าที่ในการพัฒนาตน พัฒนาองค์กร ใน รูปแบบที่หลากหลาย

พระครูวินัยธรจักรี ศรีจารุเมธีญาณ และคณะ (2559, หน้า 285-286.) กล่าวถึงบทบาท ของพระสงฆ์ที่มีต่อสังคมไทยว่า พระพุทธศาสนามีหลักคำสอนสำคัญเพื่อมุ่งพัฒนาบุคคลให้มีความรู้ พระสงฆ์เป็นธรรมทายาทของพระพุทธเจ้า พระสงฆ์ได้แสดงบทบาทหน้าที่ของตนตามคำสอนได้แก่ การเป็นผู้ปฏิบัติธรรมตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเพื่อให้บรรลุพ้นทุกข์ และสั่งสอนคนทั่วไปให้พ้น ทุกข์ตามหน้าที่ การเทศนาสั่งสอนธรรมอันเป็นการเผยแผ่และสืบทอดต่อพระศาสนา เป็นหน้าที่ โดยตรงของพระสงฆ์

เมื่อพูดถึงบทบาท ของพระสงฆ์ในสังคมไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไป อยากรวมมาโดยเฉพาะพระสงฆ์ของเราด้วยแล้ว เราจะเห็นได้ชัดเจนมาก เพราะสังคมไทยตั้งแต่เกิด จนกระทั่งถึงตายจะมีความเกี่ยวข้องกับบทบาทของพระสงฆ์ตลอด อย่างงานแต่งงานก็ต้องนิมนต์ พระสงฆ์มาในงานแต่งงานด้วย พอเกิดก็ต้องนิมนต์พระมาในงานวันเกิด หรือใส่บาตรทำบุญวันเกิด เจ็บป่วยก็ไปหาพระทำบุญ และบางแห่งพระอาจเป็นหมอกกลางบ้าน เป็นเจ้าของตำราหมอยาพื้นบ้าน ตามภูมิปัญญาชาวบ้าน บทบาทก็มีความชัดเจนมากขึ้น และสามารถแยกบทบาทพระสงฆ์ให้ชัดเจนได้ ดังนี้

ด้านการศึกษาและการศึกษาสงเคราะห์

ตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบันพระสงฆ์ได้ทำหน้าที่ให้ความอนุเคราะห์ในด้านการศึกษา ทั้ง ส่วนที่จัดการศึกษาเองโดยตรง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่ทางรัฐบาลไม่สามารถจัดการศึกษาบริการ

ได้ทั่วถึง อันได้แก่ กลุ่มประชากรที่ด้อยโอกาสทางสังคม ด้อยโอกาสทางด้านเศรษฐกิจ เป็นเหตุให้ ด้อยโอกาสทางการศึกษา ก็ได้อาศัยพระสงฆ์ให้การศึกษา

ด้านการเผยแผ่

บทบาทของพระสงฆ์ในด้านการเผยแผ่ แท้จริงแล้วบทบาทด้านนี้ พระสงฆ์ทุกรูปได้รับ มอบหมายจากองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าโดยตรง เพราะหน้าที่ของพุทธสาวก คือมีหน้าที่ศึกษา เรียนรู้คำสอนให้เกิดความรู้ความเข้าใจ แล้วปฏิบัติตามพระธรรมคำสอนนั้นแล้วต้องสอนผู้อื่นให้ ปฏิบัติตามด้วย นี่จึงได้ชื่อว่าพระสงฆ์สาวก

ด้านสาธารณสงเคราะห์

บทบาทของพระสงฆ์ในด้านสาธารณสงเคราะห์ เรายังเห็นได้ชัดเจนว่า พระสงฆ์ที่มีบารมี มีเอกลาภมาก ๆ ท่านไม่ได้เก็บไว้เพียงตัวท่านเอง หากแต่ได้ช่วยสร้างโรงพยาบาล ที่ว่าการอำเภอ อนามัยตำบล ศาลาที่ประชุม ศาลาพักริมทาง ทำบ่อน้ำ ทำสะพาน ฯลฯ

ด้านการพัฒนาจิตใจ

หากมองลึกลงไปถึงการพัฒนาในด้านจิตใจ พระสงฆ์ได้พัฒนาจิตใจของคนในชุมชน จาก คนที่ติดยาเสพติดให้เลิก จากที่เคยติดเหล้าให้เลิกเหล้า จากที่เคยติดการพนันให้เลิกจากการพนัน จากที่เคยลุ่มหลงในไสยศาสตร์ ที่เคยงมงายให้รู้ใช้สติปัญญา จากความเห็นผิด(มิจฉาทิฐิ)ให้มีความเห็นที่ถูกต้อง (สัมมาทิฐิ) พระสงฆ์พัฒนาจิตใจของคนในชุมชนให้ขยันหมั่นเพียรในการทำมาหา เลี้ยงชีพ คือหาและสอนให้ขยันเก็บออม ประหยัดใช้จ่ายอย่างรู้คุณค่า ไม่ฟุ่มเฟือย หรุกรหา ลงตาม ค่านิยมที่ผิดๆ (ค่านิยมที่ไม่น่านิยม) สอนให้คนที่อยู่สังคม แต่สอนให้รู้จักเลือกคบคน โดยให้เลือกคบ กับบัณฑิต ให้หลีกเลี่ยงจากคนพาล และสอนให้วางตนให้เหมาะสมกับภาวะแห่งตน รู้จักฐานะของตน (พระมหาจักรพันธ์ จกกวโร, บทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนา, 2564: ออนไลน์)

พระครูกิตติวราณวัตร, พระฉัตรชัย อธิปถุญ, พระอุดมสิทธิธนายก (2561) ได้สรุปบทบาท ที่สำคัญของพระสงฆ์ไว้ดังนี้

1. พระสงฆ์ทำหน้าที่สั่งสอนอบรมศีลธรรม และส่งเสริมให้ชาวบ้านทำบุญกุศลต่าง
2. พระภิกษุอาวุโสหรือสมภารวัดทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษา ผู้ประณีประนอม และบางครั้ง ทำหน้าที่เยียวยารักษาผู้เจ็บป่วย
3. พระสงฆ์เป็นผู้ช่วยส่งเสริมความสามัคคีในหมู่บ้าน โดยช่วยขจัดความขัดแย้งของ ประชาชนในหมู่บ้านได้ เพราะคนส่วนมากเชื่อฟังพระสงฆ์ผู้ทรงศีลอยู่แล้ว
4. พระสงฆ์ทำหน้าที่อบรมสั่งสอนเด็กคือที่พ่อแม่หมดความสามารถจะอบรมได้ด้วย ตนเอง รวมทั้งอนุเคราะห์เด็กกำพร้า

5. พระสงฆ์เป็นผู้ช่วยสั่งสอนเทคนิคขั้นพื้นฐานซึ่งสามารถเรียนรู้ได้จากวัด เช่น สถาปัตยกรรม ช่างไม้ ช่างก่ออิฐปูน ช่างปรับปรุง การเกษตร เป็นต้น และในปัจจุบันพระสงฆ์ ได้เรียนรู้วิธีการสาธารณสุขแล้วนำไปเผยแพร่แก่ประชาชนให้รู้จักการสร้างบ่อน้ำ การรักษาสุขภาพ ตลอดจนรู้ถึงหลักการสาธารณสุขทั่วไป

6. พระสงฆ์เป็นผู้นำที่ไม่เป็นทางการของหมู่บ้าน ทำหน้าที่ช่วยวางแผนแนะนำและสนับสนุนงานของชาวบ้าน โครงการพัฒนาต่าง ๆ ในประเทศที่สำเร็จไปได้นั้นส่วนหนึ่งเป็นเพราะเจ้าหน้าที่รัฐบาลขอความร่วมมือจากชาวบ้านโดยผ่านพระสงฆ์ซึ่งชาวบ้านเคารพนับถือ

7. พระสงฆ์เป็นผู้นำประชาชนในทางจิตวิญญาณโดยเป็นที่พึ่งทางใจ พระสงฆ์สามารถแก้ปัญหาส่วนตัวของผู้เดือดร้อนใจ

8. พระสงฆ์ทำหน้าที่เป็นธรรมทูตและพระธรรมจาริกซึ่งเผยแผ่หลักธรรมแก่ชาวเขา ทำให้ชาวเขาเกิดความรู้รักภักดี ไม่ทำไร่เลื่อนลอย และหันมานับถือพระพุทธศาสนา

สรุปว่าบทบาทของพระสงฆ์ที่ปรากฏในสังคมปัจจุบันนั้นมีการเปลี่ยนแปลงจากอดีตไปมากพอสมควรเพราะสภาพของสังคมมีการเปลี่ยนแปลงไป บทบาทหน้าที่จึงมีการเปลี่ยนแปลงไปด้วย ซึ่งในสมัยพุทธการนั้นพระสงฆ์จะมีงานหลักในด้านของการเผยแผ่หลักธรรมคำสั่งสอนและมุ่งพัฒนาจิตใจของตนเอง แต่ในปัจจุบันพระสงฆ์มีงานอีกหลายด้านที่เพิ่มเข้ามาไม่ว่าจะเป็นด้านการศึกษา การพัฒนาชุมชน การช่วยแก้ปัญหาความยากจน หรือสงเคราะห์ในด้านต่าง ๆ ตามที่สังคมกำลังประสบปัญหา

2.8.4 บทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่สังคม

อานิสงค์ของจิตที่ตั้งมั่นเข้มแข็งนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ในอภยสูตรว่า

“จิตของใครตั้งมั่น ไม่หวั่นไหว ดุจภูเขา

ไม่กำหนดในอารมณ์อันชวนให้กำหนด

ไม่ขัดเคืองในอารมณ์อันชวนให้ขัดเคือง

ผู้ใด อบรมจิตได้อย่างนี้ ทุกข์จะมาถึงผู้นั้นแต่ที่ไหน” (ขุ.อุ. (ไทย) 25/34/241.)

ดังนั้นการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่สังคมจึงเป็นหน้าที่ของพระสงฆ์โดยตรงที่จะช่วยทำให้สังคมเกิดความเข้มแข็งทางจิตใจได้ วิภาวดี สีตนิชโย และกัมปนาท วงษ์วัฒน์พงษ์, (2564, หน้า 218.) กล่าถึงว่า การเสริมสร้างความเข้มแข็งเริ่มจากการพัฒนาตนตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ตามหลักไตรสิกขา ซึ่งมีสาระสำคัญ ดังนี้

1) ศีล คือ การฝึกฝนพัฒนาด้านพฤติกรรม หมายถึง การพัฒนาทางกายและวาจาให้มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมอย่างถูกต้องมีผลดี สิ่งแวดล้อมที่เราเกี่ยวข้องสัมพันธ์มี 2 ประเภทคือ สิ่งแวดล้อมและสิ่งแวดล้อมทางสังคม ได้แก่ เพื่อนมนุษย์

2) สมาธิ หมายถึง การฝึกพัฒนาในด้านจิตใจ มีความสำคัญอย่างยิ่งเพราะจิตใจเป็นฐานของพฤติกรรม เนื่องจากพฤติกรรมทุกอย่างเกิดขึ้นจากความตั้งใจหรือเจตนา และเป็นไปตามเจตจำนงและแรงจูงใจที่อยู่เบื้องหลัง ถ้าจิตใจได้รับการพัฒนาให้ตั้งงามแล้ว ก็จะควบคุมดูแลและนำพฤติกรรมไปในทางที่ตั้งงามด้วย แม้ความสุขความทุกข์ในที่สุดก็อยู่ที่ใจยิ่งกว่านั้นปัญญาจะเจริญงอกงามได้ ต้องอาศัยจิตใจที่เข้มแข็งสู้ปัญหา เอาใจใส่ มีความเพียรพยายามที่จะคิดค้นไม่ท้อถอย ยิ่งเรื่องที่ยากหรือพิจารณายาก หรือละเอียดลึกซึ้ง ก็ยิ่งต้องมีจิตใจที่สงบแน่วแน่ไม่ฟุ้งซ่านไม่พลุ่งพล่าน กระวนกระวาย คือ ต้องมีสมาธิจึงจะคิดได้ชัดเจน เจาะลึกทะลุได้และมองเห็นทั่วตลอด จิตที่ฝึกดีแล้วจึงเป็นฐานที่จะให้ปัญญาทำงานและพัฒนาอย่างได้ผล

3) ปัญญา หมายถึง การพัฒนาปัญญา ซึ่งมีความสำคัญสูงสุดเพราะปัญญาเป็นตัวนำทางและควบคุมพฤติกรรมทั้งหมด คนเราจะมีพฤติกรรมอะไร อย่างไร และแค่ไหน ก็อยู่ที่ว่าจะมีปัญญานำหรือบอกทางให้เท่าใด และปัญญาเป็นตัวปลดปล่อยจิตใจให้ทางออกแก่จิตใจ เช่น เมื่อจิตใจยึดอัดมีปัญหาติดตันอยู่พอเกิดปัญญารู้ว่าจะทำอย่างไร จิตใจก็โล่งเป็นอิสระได้การพัฒนาปัญญาเป็นเรื่องกว้างขวางแยกออกไปได้หลายด้านและมีหลายชั้นหลายระดับซึ่งสอดคล้องกับ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), (2555) กล่าวถึง ความเข้มแข็งทางด้านจิตใจในพระพุทธศาสนาสามารถนั้นว่าแบ่งเป็น 3 ด้าน คือ ด้านความเข้าใจโลก (ปัญญา) ด้านพฤติกรรม (ศีล) และด้านจิตใจ (สมาธิ) โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ด้านความเข้าใจโลก (ปัญญา) ปัญญานี้เป็นความเข้าใจต่อโลกและชีวิตที่ถูกต้องตามความเป็นจริงที่จะนำไปสู่คำพูด ความคิดและการกระทำที่ถูกต้อง โดยมีลักษณะของความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องและความคิดที่ถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย สัมมาทิฏฐิ คือ มีความเข้าใจโลกตามความเป็นจริง และ สัมมาสังกัปปะ คือ มีกระบวนการคิดที่ถูกต้อง จึงเห็น ได้ว่าปัญญาเป็นปัจจัยสำคัญให้ทำให้เกิดความเข้าใจและปล่อยวางจากสิ่งที่ยึดไว้ทำให้ พ้นจาก ความทุกข์ ปัญญาจะส่งผลให้เกิดการคิดที่ถูกต้องที่จะนำไปสู่การพูดและการกระทำที่ถูกต้อง

2. ด้านพฤติกรรม (ศีล) ศีลเปรียบเสมือนกำแพงที่กั้นไม่ให้เกิดการกระทำอันไม่พึงประสงค์อันจะนำมาซึ่งความทุกข์ความเดือดร้อนทั้งต่อตนเองและผู้อื่น ศีลในมรรคมีองค์ 8 จะ รวมความถึงทั้งคำพูดและการกระทำ ประกอบด้วย สัมมาวาจา คือ การมีวาจาชอบ สัมมากัมมันตะ คือ การกระทำชอบ สัมมาอาชีวะ คือ การเลี้ยงชีพชอบ องค์มรรคทั้ง 3 ข้อนี้ เป็นแนวทาง ของการอยู่ร่วมกันในสังคมที่จะต้องอยู่ร่วมกันโดยไม่เบียดเบียนผู้อื่นทั้งทางคำพูดและการกระทำ ซึ่งรวมถึงความคิดที่เป็นต้นทางของคำพูดและการกระทำนั้น

3. ด้านจิตใจ (สมาธิ) พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญกับจิตใจมาก ถ้าคนมีจิตใจดีก็จะพูด ดี หรือทำดีตามไปด้วยเพราะความดีนั้นเป็นสุขย่อมติดตามเขาไปเหมือนเงาติดตามตัว ดังนั้นจิตใจ เป็น อย่่างไรก็จะส่งผลออกมาที่คำพูดและการกระทำ ในพระพุทธศาสนาจึงมุ่งเน้นการพัฒนา จิตใจ มากกว่าสิ่งอื่น ด้านจิตใจ (สมาธิ) ประกอบด้วย สัมมาวายามะ คือ ความเพียรพยายาม สัมมาสติ คือ ความระลึกูรู้ และสัมมาสมาธิ คือ จิตตั้งมั่น จิตที่มีสมาธิจึงเป็นจิตชนิดที่มีคุณภาพ และประสิทธิภาพ สูง มีความสงบ มีพลัง ไส้กระจ่าง ในขณะที่เดียวกันก็นุ่มนวลแคล่วคล่องควรแก่การงาน ผู้ที่มีจิตเช่นนี้ ย่อมมีจิตใจที่ผ่อนคลาย เป็นสุขสงบ สามารถทำกิจการงานต่าง ๆ ตลอดจน ฝ่าฟันปัญหาได้อย่างมี ประสิทธิภาพ

กนกวรรณ ขวัญอ่อน (2562 หน้า 48-58) กล่าวว่า การสร้างความเข้มแข็งทางด้าน จิตใจ หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการรักษาสมดุลของจิตใจไว้ได้เมื่อต้องเผชิญกับวิกฤตใน ชีวิตหรือเหตุการณ์ที่ก่อให้เกิดความเครียด

และพูดถึงองค์ประกอบของความเข้มแข็งทางด้านจิตใจในพระพุทธศาสนาว่า การที่บุคคลเผชิญวิกฤต ทางกายแล้วสามารถเปิดใจยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นโดย ที่วิกฤตเหล่านี้ไม่สามารถก่อให้เกิด วิกฤตทางใจนั้นไม่ใช่เรื่องง่ายและต้องอาศัยคุณภาพใจซึ่งต้อง บ่มเพาะให้เกิดขึ้น

การสร้างความเข้มแข็งทางด้านจิตใจ หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการรักษา สมดุล ของจิตใจไว้ได้เมื่อต้องเผชิญกับวิกฤตในชีวิตหรือเหตุการณ์ที่ก่อให้เกิดความเครียด

ส่วนแนวทางการคิดตามหลักพุทธธรรมนั้นแม้จะมีหลากหลาย แต่ก็มุ่งประเด็น ไปที่การสร้างเสริม ความเข้าใจโลกและชีวิตตามความเป็นจริง และส่งเสริมให้เกิดกุศลขึ้นในใจ ดังนั้น บุคคลจึงควร เลือกรูปวิธีคิดให้เหมาะสมกับเหตุการณ์ เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีที่สุด

สรุปว่า การเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่สังคมถือว่าเป็นหน้าที่โดยตรงของพระสงฆ์ และถือว่าเป็นจุดมุ่งหมายทางพระพุทธศาสนาในการทำหน้าที่เสริมสร้างความเข้มแข็งโดยตรง ในด้าน การเสริมสร้างความเข้มแข็งนั้นมีการเกี่ยวพันกันทั้งทางด้านกาย วาจา ใจ โดยที่อาศัยการเสริมสร้าง ทางกายด้วยศีลเพราะศีลเปรียบเสมือนกำแพงที่กั้นไม่ให้เกิดพฤติกรรมอันไม่พึงประสงค์ คือการฝึกฝน พัฒนาตนด้านพฤติกรรม เสริมสร้างใจด้วยสมาธิ โดยการพัฒนาจิตใจให้เข้มแข็ง และงดงามเพราะถ้า จิตใจดี พฤติกรรมก็ดีไปด้วย และพัฒนาทางปัญญาเพื่อเป็นตัวควบคุมพฤติกรรม และทำให้เข้าใจโลก ได้มากขึ้น และสิ่งเหล่านี้เป็นหน้าที่ของพระสงฆ์โดยตรงที่ต้องเสริมสร้างให้เกิดขึ้นแก่สังคม

2.9 หลักธรรมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจ

ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่คนในสังคมไทยในยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลัน นั้นนอกจากจะให้ความช่วยเหลือทางด้านปัจจัยสี่แล้ว พระสงฆ์จำเป็นอย่างยิ่งที่จะสร้างกำลังใจ เพื่อให้ผู้ที่ประกับการเปลี่ยนแปลงฉับพลันในชีวิตนั้นมีสติ มีขวัญและกำลังใจในการดำเนินชีวิตต่อไป

นั้นจำต้องอาศัยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาซึ่งในที่นี้ได้นำเอาหลักธรรมดังต่อไปนี้มาเพื่อเป็นเครื่องเสริมสร้างความเข้มแข็งทางด้านจิตใจ ดังต่อไปนี้

2.9.1 พรหมวิหาร

"พรหมวิหาร" แปลว่า ธรรมเป็นหลักใจหรือเป็นเครื่องอยู่ของท่านผู้ใหญ่ทั้งหลาย ข้อนี้ว่ากันโดยฐานะแล้ว คนเราก็มีคนที่เล็กกว่าเราอยู่เสมอ พรหมวิหารจึงเป็นธรรมะจำเป็นสำหรับคนทุกคนนั่นเอง ได้แก่การสร้างความรู้สึกลักษณะของอารมณ์ ดังต่อไปนี้

1. เมตตา ความรักใคร่ ประารถนาจะให้มีความสุขต้องการเห็นคนอื่นและสัตว์อื่นดำรงชีวิตอยู่อย่างไม่มีเวรไม่มีภัยไม่เบียดเบียนกัน ไม่ประทุษร้ายกัน ให้มีความสุขตามสมควรแก่ฐานะของตน ซึ่งบางโอกาสอาจแสดงออกได้ด้วยการช่วยเหลือกันทางกายหรือพูดจากันด้วยเมตตา คือปรารถนาดีต่อกัน ไม่กล่าวคำโกหก คำส่อเสียด คำหยาบ คำเพ้อเจ้อเหลวไหลต่อบุคคลเหล่านั้น สัตว์อื่น ให้หลุดพ้นจากความทุกข์

2. กรุณา ความสงสาร ต้องการที่จะช่วยบุคคลอื่นความรู้สึกล้อใช้ในกรณีที่คนอื่นเขากำลังประสบความทุกข์ความวิบัติอยู่ทรงสอนให้สร้างความรู้สึกล้อที่เห็นเขาหลุดพ้นจากความทุกข์เป็นเบื้องต้น เมื่อมีความสามารถ ก็ให้แสดงออกมาได้ทางกายคอยช่วยเหลือเขา ทางวาจาแนะนำพำนักเตือนหรือชี้แจงให้เกิดความรู้สึกล้อ

3. มุทิตา ความชื่นชมยินดีเมื่อเห็นบุคคลอื่นเขาได้ดีมุทิตาจึงใช้ในกรณีที่เมื่อเห็นคนอื่นเขาได้ดี มีความสุข มีความเจริญก้าวหน้า มีความสำเร็จในชีวิต การงาน การศึกษา ก็พลอยชื่นชมยินดีกับเขา ถ้าหากว่าจะแสดงออกทางกาย วาจาได้ ก็ช่วยเหลือ ก็แสดงไป แต่ถ้าไม่สามารถทำได้ ก็ให้มีความรู้สึกชื่นชมยินดีในการที่เขาได้ดี ประารถนาที่จะเห็นเขารักษาสมบัติ ฐานะ ตำแหน่งเอาไว้ได้นาน ๆ และมีความเจริญยิ่ง ๆ ขึ้นไป

4. อุเบกขา ความวางเฉย ไม่ดีใจ ไม่เสียใจเมื่อคนอื่นประสบความวิบัติคือทำจิตใจให้เป็นกลางได้กว้างเฉย ไม่ดีใจเมื่อศัตรูของเราประสบความวิบัติ เตือดร้อน หรือมีอันตรายนล้มตายไป และไม่เสียใจเมื่อญาติพี่น้องคนใกล้ชิดของเราประสบความวิบัติเพราะการกระทำผิดของเขาเป็นเหตุ โดยทำความรู้สึกที่ว่า คนเราทุกคนที่เกิดมาก็มีกรรมเป็นของของตน จะต้องเป็นผู้รับผลของกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ และมีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย ใครทำกรรมอันใดไว้ จะดีหรือชั่วก็ตาม จะต้องเป็นผู้รับผลของกรรมนั้น พี่น้องของเราประสบความวิบัติเพราะกรรมของเขาเอง แม้จะเศร้าโศกเสียใจก็ช่วยเหลือแก้ไขอะไรไม่ได้ ทำให้ตัวเองเตือดร้อนเป็นทุกข์ มีความกังวลโดยไม่เกิดอะไรขึ้นมา

พรหมวิหาร ทั้งสี่ประการจึงเป็นการปฏิบัติตามโอกาสนั้น ๆ คือ สำหรับคนและสัตว์ทั้งหลาย ก็ให้มีเมตตา จนสามารถจัดความรู้สึกพยาบาลได้ กรุณา ใช้ในกรณีที่คนสัตว์ประสบความทุกข์ภัย จนสามารถจัดความเบียดเบียน คือวิหิงสาออกไปจากใจได้เวลาเขาประสบความเจริญก้าวหน้าก็ใช้

มุทิตา ให้จัดความริษยาในการได้ดีของคนอื่นได้เวลาเขาประสบกับความทุกข์ ความเดือดร้อนเพราะความผิดของเขาเอง เช่นการติดคุกเพราะฆ่าคนตาย ไม่ว่าจะเป็ยินดีหรือยินร้ายก็ตาม ไม่ควรทั้งนั้น การสร้างความรู้สึกเป็นอุเบกขาตั้งกล่าว ก็เพื่อจัดอคติทั้งสี่ประการ คือความลำเอียงเพราะรัก ชัง กลัว หลง ให้ออกไปธรรมทั้งสี่เปรียบเหมือนกับบ้านเราหลังหนึ่ง ซึ่งมีห้องอยู่หลายห้องแต่เวลาจะอยู่เราก็อยู่ในโอกาสนั้น ๆ

เมตตา ก็เหมือนกับความสะดวกสบายของบ้านหลังหนึ่ง ซึ่งจะต้องรับการดูแลเอาใจใส่จากเจ้าของบ้าน

กรุณา ก็เหมือนกับห้องอาหาร ห้องน้ำ คือใช้เวลามีทุกข์เท่านั้น

มุทิตา เหมือนกับห้องรับแขก คือชื่นชมยินดีเมื่อมีคนมาหา

อุเบกขาจึงเป็นเหมือนห้องนอน ซึ่งเมื่อเสร็จภารกิจแล้วก็ต้องนอนเพื่อให้ร่างกายและจิตใจได้พักผ่อน ถ้าเราใช้ห้องภายในบ้านให้เหมาะสมแก่โอกาสนั้น ๆ บ้านก็จะกลายเป็นวิมานของเรา จิตใจที่มีพรหมวิหารเป็นหลักอยู่เช่นนี้ ก็จะเป็นจิตใจที่มีความเยือกเย็นสบาย ไม่เดือดร้อนวุ่นวายอย่างที่คุณทั้งหลายเขาเป็นกัน (พระธรรมเมพรหมวิหาร

"พรหมวิหาร" แปลว่า ธรรมเป็นหลักใจหรือเป็นเครื่องอยู่ของท่านผู้ใหญ่ทั้งหลาย ข้อนี้ว่ากันโดยฐานะแล้ว คนเราก็มีคนทีเล็กกว่าเราอยู่เสมอ พรหมวิหารจึงเป็นธรรมะจำเป็นสำหรับคนทุกคนนั่นเอง ได้แก่การสร้างความรู้สึกตามลักษณะของอารมณ์ ดังต่อไปนี้

1. เมตตา ความรักใคร่ ประารถนาจะให้เป็นสุขต้องการเห็นคนอื่นและสัตว์อื่นดำรงชีวิตอยู่อย่างไม่มีเวรไม่มีภัยไม่เบียดเบียนกัน ไม่ประทุษร้ายกัน ให้มีความสุขตามสมควรแก่ฐานะของตน ซึ่งบางโอกาสอาจแสดงออกได้ด้วยการช่วยเหลือกันทางกายหรือพูดจากันด้วยเมตตา คือปรารถนาดีต่อกัน ไม่กล่าวคำโกหก คำส่อเสียด คำหยาบ คำเพ้อเจ้อเหลวไหลต่อบุคคลเหล่านั้นสัตว์อื่น ให้หลุดพ้นจากความทุกข์

2. กรุณา ความสงสาร ต้องการที่จะช่วยบุคคลอื่นความรู้สึกข้อนี้ใช้ในกรณีที่คนอื่นเขา กำลังประสบความทุกข์ความวิบัติอยู่ ทรงสอนให้สร้างความรู้สึกที่จะเห็นเขาหลุดพ้นจากความทุกข์เป็นเบื้องต้น เมื่อมีความสามารถ ก็ให้แสดงออกมาได้ทางกายคอยช่วยเหลือเขา ทางวาจาแนะนำพร่ำเตือนหรือชี้แจงให้เกิดความรู้สึก

3. มุทิตา ความชื่นชมยินดีเมื่อเห็นบุคคลอื่นเขาได้ดีมุทิตาจึงใช้ในกรณีที่เมื่อเห็นคนอื่นเขาได้ดี มีความสุข มีความเจริญก้าวหน้า มีความสำเร็จในชีวิต การงาน การศึกษา ก็พลอยชื่นชมยินดีกับเขา ถ้าหากว่าจะแสดงออกทางกาย วาจาได้ ก็ช่วยเหลือ ก็แสดงไป แต่ถ้าไม่สามารถทำได้ ก็ให้มีความรู้สึกชื่นชมยินดีในการที่เขาได้ดี ประารถนาที่จะเห็นเขารักษาสมบัติ ฐานะ ตำแหน่งเอาไว้ได้นาน ๆ และมีความเจริญยิ่ง ๆ ขึ้นไป

4. อุเบกขา ความวางเฉย ไม่ดีใจ ไม่เสียใจเมื่อคนอื่นประสบความสำเร็จหรือทำดีให้เป็นกลาง ได้แก่วางเฉย ไม่ดีใจเมื่อศัตรูของเราประสบความสำเร็จหรือดีดร้อน หรือมีอันตรายล้มตายไป และไม่เสียใจเมื่อญาติพี่น้องคนใกล้ชิดของเราประสบความสำเร็จเพราะการทำความผิดของเขาเป็นเหตุ โดยทำความรู้สึกที่ว่า คนเราทุกคนที่เกิดมาก็มีกรรมเป็นของของตน จะต้องเป็นผู้รับผลของกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ และมีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย ใครทำกรรมอันใดไว้ จะดีหรือชั่วก็ตาม จะต้องเป็นผู้รับผลของกรรมนั้น พี่น้องของเราประสบความสำเร็จเพราะกรรมของเขาเอง แม้จะเศร้าโศกเสียใจก็ช่วยเหลือแก้ไขอะไรไม่ได้ ทำให้ตัวเองเดือดร้อนเป็นทุกข์ มีความกังวลโดยไม่เกิดอะไรขึ้นมา

พรหมวิหาร ทั้งสี่ประการจึงเป็นการปฏิบัติตามโอกาสนั้น ๆ คือ สำหรับคนและสัตว์ทั้งหลาย ก็ให้มีเมตตา จนสามารถจัดความรู้สึกพยาบาลได้ กรุณา ใช้ในกรณีที่คนสัตว์ประสบความสำเร็จทุกขภัย จนสามารถจัดความเบียดเบียน คือวิหิงสาออกไปจากใจได้เวลาเขาประสบความสำเร็จก้าวหน้าก็ใช้มุทิตา ให้ขจัดความริษยาในการได้ดีของคนอื่นได้เวลาเขาประสบความสำเร็จทุกข ความสำเร็จเพราะความผิดของเขาเอง เช่นการติดคุกเพราะฆ่าคนตาย ไม่ว่าจะเป็ยินดีหรือยินร้ายก็ตาม ไม่ควรทั้งนั้น การสร้างความรู้สึกเป็นอุเบกขาตั้งกล่าว ก็เพื่อขจัดคติทั้งสี่ประการ คือความลำเอียงเพราะรัก ชัง กลัว หลง ให้ออกไปธรรมทั้งสี่เปรียบเหมือนกับบ้านเราหลังหนึ่ง ซึ่งมีห้องอยู่หลายห้องแต่เวลาจะอยู่เราก็อยู่ในโอกาสนั้น ๆ

เมตตา ก็เหมือนกับความสะดวกสบายเรียบร้อยของบ้านทั้งหลาย ซึ่งจะต้องรับการดูแลเอาใจใส่จากเจ้าของบ้าน

กรุณา ก็เหมือนกับห้องอาหาร ห้องน้ำ คือใช้เวลามีทุกข์เท่านั้น

มุทิตา เหมือนกับห้องรับแขก คือชื่นชมยินดีเมื่อมีคนมาหา

อุเบกขาจึงเป็นเหมือนห้องนอน ซึ่งเมื่อเสร็จภารกิจแล้วก็ต้องนอนเพื่อให้ร่างกายและจิตใจได้พักผ่อน ถ้าเราใช้ห้องภายในบ้านให้เหมาะสมแก่โอกาสนั้น ๆ บ้านก็จะกลายเป็นวิมานของเรา จิตใจที่มีพรหมวิหารเป็นหลักอยู่เช่นนี้ ก็จะเป็นจิตใจที่มีความเยือกเย็นสบาย ไม่เดือดร้อนวุ่นวายอย่างที่คนทั้งหลายเขาเป็นกัน (พระเทพดิลก, (2544) หน้า 64-66.

2.9.2 สาราณียธรรม

สาราณียธรรม คือ ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงซึ่งกันและกันเป็นธรรมะสำหรับบุคคลที่อยู่ร่วมกันเป็นหมวด เป็นหมู่ หรือแม้ต้องมาเกี่ยวข้องกันชั่วระยะเวลาหนึ่ง ซึ่งทรงสอนให้บุคคลพยายามปฏิบัติตามธรรมะทั้งหกประการนี้ เพื่อเป็นการเสริมสร้างความรัก ความเคารพการสงเคราะห์กัน การไม่วิวาทกัน ความสามัคคี และเอกภาพภายในหมู่คณะเหล่านั้น

1.ให้เข้าไปตั้งกายกรรมที่ประกอบด้วยเมตตาคือการแสดงออกทางกายที่ประกอบด้วยเมตตาต่อคนอื่น ปรารถนาดีต่อบุคคลอื่นทั้งต่อหน้าและลับหลัง เช่นช่วยชวนชววยในกิจการงานที่ชอบ ที่ควร

ที่ถูกต้องตามพระธรรมวินัย เช่นช่วยพยาบาลภิกษุไข้ ช่วยเหลือในกิจการที่เป็นภาระหน้าที่ เมื่อท่านรูปนั้นไม่ได้อยู่ในวิสัยที่จะทำด้วยตัวเองได้ก็เข้าไปช่วยเหลือ

2. เข้าไปตั้งวงจีกรรมที่ประกอบด้วยเมตตาในเพื่อนภิกษุสามเณรทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือช่วยเหลือชวนชวนในกิจการงานของบุคคลอื่นด้วยวาจา เช่นพูดกันด้วยถ้อยคำที่ไพเราะอ่อนหวาน บอกรู้แจ้ง แสดงเหตุผล แนะนำพร่ำสอนกันในทางที่ถูกที่ควร

3. เข้าไปตั้งมโนกรรมที่ประกอบด้วยเมตตาในเพื่อนภิกษุสามเณรทั้งต่อหน้าและลับหลังเหมือนกัน คือจะคิดอะไรก็คิดถึงกันด้วยความเมตตา ความปรารถนาดีต่อกัน ไม่มีความมั่งร้าย หรือปรารถนาที่จะเห็นความเดือดร้อนเกิดขึ้นแก่บุคคลอื่น

4. แบ่งปันลาภผลที่ตนได้มาในทางที่ชอบธรรม ให้แก่เพื่อนภิกษุสามเณร ไม่แสดงความตระหนี่ ความหวง เพื่อจะบริโภคหรือเก็บไว้ใช้สอยแต่เพียงผู้เดียว การอยู่ร่วมกันของพระภิกษุสามเณรในพระพุทธศาสนา บางคนมีลาภน้อย บางคนมีลาภมาก และต่างคนก็ได้สละญาติพี่น้องครอบครัวมาอยู่ในวัดใดวัดหนึ่ง ถ้าหากว่าขาดการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน จะทำให้พวกที่มีอติเรกลาภน้อยเดือดร้อน บางครั้งก็อาจจะต้องลาสิกขาไป การอยู่ร่วมกันในพระธรรมวินัย จึงอาศัยการเฉลี่ยอติเรกลาภ เป็นการเกื้อกูลกัน

5. รักษาศีลให้บริสุทธิ์เสมอกันกับเพื่อนภิกษุสามเณรอื่นไม่ทำตนให้เป็นที่รังเกียจของผู้อื่น ในด้านความประพฤติ สิกขาวินัยเป็นข้อบัญญัติที่ตายตัว เมื่อปฏิญาณตนเข้ามาสู่พระธรรมวินัยแล้ว พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติสิกขาบททั้งหลายไว้อย่างไร ก็ต้องยึดถือประพฤติปฏิบัติไปอย่างนั้น เมื่อแต่ละคนยึดถือพระธรรมวินัยเป็นหลักในการปฏิบัติ ความเป็นผู้มีศีลเสมอกันก็จะบังเกิดขึ้น ไม่มีใครทำตัวเองให้เป็นที่รังเกียจของอีกฝ่ายหนึ่ง

6. มีความเห็นร่วมกับภิกษุสามเณรอื่น ๆ ไม่วิวาทกับใคร ๆ เพราะมีความเห็นผิดกัน ทิฐีสัมมัญญตา คือมีความคิดเห็นเสมอกันกับภิกษุสามเณรอื่นไม่มีการวิวาท ถกเถียงเพราะความเห็นผิดกันหรือขัดแย้งกัน การที่จะปรับความเห็นให้ตรงกันนั้น แต่ละฝ่ายจะต้องยึดหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า เรื่องนั้นพระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้อย่างไร ก็ยึดถือประพฤติปฏิบัติ แสดงความคิดเห็นไปตามนั้น เมื่อเป็นเช่นนี้ ความเห็นขัดแย้งกันก็จะไม่เกิดขึ้น สีสัมมัญญตาและทิฐีสัมมัญญตา คือความเสมอกันในศีลและความคิดเห็น ก็จะปรากฏขึ้นในวัดนั้น ในสังคมนั้นพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงหลักของสาราณียธรรมทั้งหกประการนี้ไว้ว่า เป็นธรรมะที่ก่อให้เกิดความรัก ความเคารพ ความนับถือต่อกันเป็นไปเพื่อการสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน เป็นไปเพื่อความไม่วิวาทกันและกัน และเป็นไปเพื่อความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของหมู่คณะนั้น ๆ (พระเทพดิลก, (2544) หน้า98-100

2.9.3 สังคหัตถ์ 4

สังคหัตถ์ 4 นี้พระพุทธเจ้าทรงอุปมาเหมือนกับพาหนะที่จะนำคนไปสู่ความสุขความเจริญในโลก เพราะสังคมของมนุษย์เราจำเป็นต้องอิงอาศัยธรรมะทั้งสี่ประการนี้ ทรงชี้อิกมุมที่ตรงกันข้าม

ว่า ถ้าหากว่าสังคมปราศจากเสียซึ่งธรรมทั้งสี่ประการนี้แล้ว แม้มารดาบิดาก็จะไม่ได้รับการนับถือบูชา จากบุตรธิดา โลกจะอยู่ไม่ได้เลย จึงเรียกว่าธรรมเป็นเครื่องสงเคราะห์ การสงเคราะห์ก็มีอยู่ 2 ฝ่าย คือ

อามิสสังคหะ คือสงเคราะห์ด้วยวัตถุสิ่งของ

อัมมสังคหะ สงเคราะห์โดยธรรมถ้าเรามองในแง่ของคนที่ไม่แสวงหาที่พึ่ง สิ่งนี้ก็เป็น การสนองตอบความต้องการขั้นพื้นฐานของคนเช่นต้องการความรักและได้รับความรัก ความอบอุ่น ความปลอดภัยต้องการที่พึ่งพำนักอาศัย ต้องการพักผ่อนหย่อนใจ หรือว่าต้องการร่วมกิจกรรมต่าง ๆ กัน เป็นต้น ก็ต้องมีธรรมะเป็นเครื่องยึดเหนี่ยว หลักที่จะให้เกิดการยึดเหนี่ยวทางใจกันขึ้น มาสรุปรวมอยู่ที่สังคหวัตถุ

แม้แต่นวความคิด การแสวงหาเครื่องรางของขลังที่ชาวบ้านเขาแสวงหากัน แนวของพระเครื่องนั้น คือ เมตตามหานิยม คงกระพันชาตรี แคล้วคลาด ธรรมะทั้งสี่ประการมีลักษณะก่อให้เกิดเป็นเมตตามหานิยม คงกระพันชาตรีและแคล้วคลาดจากภัยอันตรายทั้งหลายได้ องค์ธรรมทั้งสี่ประการนี้ คือ

1. ทาน การให้ เป็นลักษณะการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ให้ของตนแก่คนอื่นที่ควรแก่การให้ การให้ มีอยู่ 2 แนวใหญ่ ๆ คือ

การให้ด้วยจิตคิดอนุเคราะห์ หมายถึงว่าการอนุเคราะห์ การลงเคราะห์ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ด้วยอัธยาศัยไมตรีโอบอ้อมอารีเขาประสบความสำเร็จความเดือดร้อน ความขาดแคลน ก็ลงเคราะห์เขาเท่าที่จะสงเคราะห์กันได้ และบางครั้งเป็นเรื่องของอัธยาศัยไมตรี ในทำนองที่แบ่งกันกินแบ่งกันใช้ เพื่อนบ้านใกล้เรือนเคียงกัน มีของอะไรก็แบ่งกันกินแบ่งกันใช้ เป็นการสร้างอัธยาศัยไมตรีอย่าง ที่คนไทยเราถือว่า ร้วคนดีกว่าร้วสังกะสี ร้วเหล็กกำแพง อย่างบ้านในชนบทเห็นได้ชัดมาก ถ้าไม่มีหนอนบ่อนไล่ ไม่มีใครสามารถขโมยได้ เพราะถึงขโมยก็นอกไปนอกหมู่บ้านไม่ได้ ประเดี๋ยวก็จับได้ นี่คือลักษณะโครงสร้างสังคมไทยที่เรานิยมเอาธรรมะไปสั่งสอนกันมาก่อให้เกิดเป็นความปรารถนาดี ความหวังดีต่อกันว่า "เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่โอบอ้อมอารี" การอนุเคราะห์ คือแสดงความมีน้ำใจและการสงเคราะห์ให้ในกรณีที่เขาขาดแคลน เราก็สงเคราะห์เขา

ให้เพื่อบูชาคุณความดี เช่นการทำบุญตักบาตร การให้อาหารให้เสื้อผ้าแก่พ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย ในวันตรุษสงกรานต์ การเสียภาษีให้แก่รัฐ เหล่านี้เป็น การให้ด้วยสำนึกถึงคุณความดี การให้ก็เป็น การปฏิบัติธรรมะเหมือนกัน อย่าลืมนะว่า ขอบข่ายของการให้พอลงถึงจุดหนึ่ง

เมื่อเราเป็นพวกเดียวกันแล้ว หนักนิตเบาหน้อยก็ทนกันได้ กลายเป็น อภัยทาน คือการให้อภัย เมื่ออภัยกันได้ ก็เข้าอกเข้าใจกัน ต่อมาก็กลายเป็น ธรรมทาน คือจะพัฒนาไปจากจุดที่วัตถุทาน แต่มาถึงจุดหนึ่งสามารถกล่าวถ้อยตักเตือนกันได้ อย่างคนเฒ่าคนแก่ในท้องถิ่นชนบทท่านสามารถจะดูค่าเด็กที่เหมือนกับลูกหลานของท่านได้เวลามีปัญหากรณีพิพาทอะไร ท่านผู้นี้ไปพูด บางทีก็เลิกแล้ว

ต่อกันได้ นี่เพราะอะไรเพราะท่านผู้นี้ได้สร้างสมบารมีด้วยการสงเคราะห์ในเชิงวัตถุธรรมมาก่อนมีการให้อภัยในความผิดพลาดบกพร่อง อยู่ในฐานะที่จะว่าตักเตือนกันได้คนเรากว่าที่จะปรับตัวขึ้นมาอยู่ในจุดนี้ได้ก็ต้องใช้เวลาสร้างบารมีพอสมควรหลวงพ่อบางองค์ในต่างจังหวัด มีการมีงานภายในวัด ตำรวจไม่ต้องมาตรวจการณ์ ไม่ต้องมาทำอะไร หลวงพ่ออยู่องค์เดียวใครไม่กล้าทำอะไรหรอก จะไปก่อเรื่องก่อราวขึ้นมาไม่ได้ อย่างนี้หลวงพ่อก็ต้องมีบารมีอยู่มากจนเด็ก ๆ เรียกหลวงปู่หมดแล้ว ฉะนั้น สมภารในต่างจังหวัดจึงจำเป็นต้องเป็นพระแก่ ๆ เพราะเป็นเรื่องของบารมี ถ้าไม่มีบารมีเราทำงานไม่ได้ อยู่เป็นหลวงปู่แล้ว สบายแล้ว สามารถที่จะควบคุมอะไรใครก็ได้

2. ปิยวาจา เจรจาวาจาที่อ่อนหวาน ตรงกันข้ามกับคำหยาบแต่ในเชิงปฏิบัติแล้ว ปิยวาจา คือเจรจาล้อยกอำนเป็นที่รัก วาจาเป็นที่รักผู้กล่าวกล่าวด้วยความรัก ความปรารถนาดีต่อบุคคลอื่น ซึ่งบางครั้งอาจเป็นคำคม คำตักเตือนก็ได้ แต่ถ้าหากว่าพูดด้วยความรัก หวังดีปรารถนาดี ถือว่ายังเป็นธรรมเครื่องสงเคราะห์กัน ถ้าหากอหยาศัยเริ่มมีความรัก ความปรารถนาดี ต่อไปจะกระจายตัวไปเอง คือจะพูดคำสัตย์คำจริงเอง จะไม่ยุยงให้คนเหล่านั้นเขาแตกกัน เพราะรัก หวังดีต่อเขาจะพูดเฉพาะเรื่องที่มีประโยชน์ มันก็จะกระจายตัวเอง เป็นวจีสัจจิตครบทั้งสี่ แต่เริ่มที่ปิยวาจา คือวาจาอันเกิดจากใจที่มีความรักและหวังดีปิยวาจาบางครั้งถ้อยคำอาจจะไม่ไพเราะ ไม่อ่อนหวาน หากพูดด้วยความปรารถนาดี หวังดี ยังอยู่ในขอบข่ายของปิยวาจา

3. อุตถจริยา ประพฤติสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่บุคคลอื่น จะเห็นว่า มีทั้งกายกรรม วชิกรรม มโนกรรม ทางกายกรรม ก็ช่วยเหลือขนขวายในกิจการงาน อย่างในบ้านในเมืองเรา เราก็ช่วยเหลือกันไถนาก็ช่วยเหลือกันไถนามีกิจการอะไรก็ตาม เช่นปลูกบ้านต่างจังหวัด บ้านหลังหนึ่งขนาด 2-3 ห้อง ปลูกไม้กั้นวันเสร็จ เพราะเขาช่วยเหลือกันนี้เรียกว่าประพฤตีสั่งที่เป็นประโยชน์ด้วยกันในทางกายช่วยเหลือขนขวายกันในกิจการงานที่ชอบ ประพฤติสิ่งที่เป็นประโยชน์กันด้วยวาจา คือพูดในทางที่เสริมสร้างความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน แนะนำชี้แจงแสดงเหตุผล การกระทำบางอย่างต้องคิดใจเขาใจเรา เช่นอยู่ใกล้เคียง เพื่อนคนหนึ่งต้องการจะอ่านหนังสือเราเขย่าวิทยุเสียสั้น ไม่เป็นอุตถจริยา เพราะทำลายประโยชน์อีกฝ่ายหนึ่งที่เขาจะพึงได้ ข้อนี้ขึ้นของวินัย มีวินัยบางข้อเสริมอุตถจริยา เช่นภิกษุรูปหนึ่งกำลังท่องปาฏิโมกข์อยู่ เราไปชวนคุย เป็นการทำลายประโยชน์ ท่านก็ปรับเป็นอาบัติปาจิตตีย์ นั่นคือสอนให้ประพฤตีสั่งที่เป็นประโยชน์ต่อกัน เกื้อกูลกันในบางครั้งบางคราว เราไม่สามารถจะทำได้ แต่อย่าถึงกับไปทำลายประโยชน์เขา เช่นเราช่วยเหลือเขาไม่ได้ แต่อย่าถึงกับไปทำลายประโยชน์ของเขา อย่างนี้พออยู่กันภายในสังคมได้ อย่าลืมนะว่า ตัวประโยชน์ที่มักจะพูดเพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูลเพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย การกระทำอะไรต้องมุ่งผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับการกระทำเหล่านั้น เมื่อเห็นว่าเป็นประโยชน์เกื้อกูลแก่คนอื่นก็กระทำ เช่นช่วยสร้างสะพาน บ้าง ขวนกันขุดถนนบ้าง ขุดลอกคูคลองบ้าง ล้วนเป็นคุณความดีที่เป็นจุดยึดเหนี่ยวทางใจให้คนอื่นเขาเกิดความนิยมนับถือ นี่เป็นอุตถจริยา คือประพฤตีสั่งที่เป็นประโยชน์ต่อกัน ไม่ได้หมายความว่า กะเกณฑ์ให้คนใดคนหนึ่งประพฤตีสั่งเพียงฝ่ายเดียว แต่ทุกคนก็ต้องประพฤตีสั่งให้เป็นประโยชน์ต่อกัน

4. สมานัตตตา ความมีตนสม่ำเสมอ ไม่ถือตัว ได้แก่การวางตนเหมาะสมแก่ฐานะที่ควรจะเป็นและที่ตนเป็น ไม่แสดงอาการขึ้น ๆ ลง ๆ 3 วันร้าย 4 วันร้าย กำหนดทิศทางลมไม่ค่อยถูกว่าจะเอาอย่างไรกันแน่ อีกอย่างหนึ่ง คือไม่ลืมนคน เช่นเคยเป็นเพื่อนเป็นฝูงกันมา พอได้ดีหน่อยก็ลืมนเพื่อน ต้องแสดงอหิยาตัยไมตรีให้ปกติ แม้คนไม่ชอบพูดชอบคุยอะไรก็ต้องทักทายปราศรัย เรื่องที่ออกจะปฏิบัติยาก ดุริทานเปรียบเทียบออกจะฟังง่าย บางเรื่องเป็นการยอมรับนับถือฐานะกัน

อย่างสหาย 3 คนเป็นขอราน คนหนึ่งราชรถมาเคย ได้เป็นพระราชชา อีกคนหนึ่งคิดว่า เพื่อนเราเป็นพระราชาก็แบ่ง แต่งตัวขอรานเข้าไป อันนี้เป็นการไม่ให้เกียรติ ไม่ยกย่องเพื่อนในฐานะที่ควรเพื่อนก็ให้เงินหน่อยหนึ่งแล้วไล่ออกจากเมืองไปเลย อีกคนหนึ่งแกถือว่าเพื่อนก็คือเพื่อน แต่ในที่ต่อหน้าสาธารณชน ก็ต้องวางตัวให้ความเคารพนับถือตามสมควรแก่ฐานะของเพื่อน นี่ถือเป็นหลักของสมานัตตตาวางตนเหมาะสมแก่ฐานะที่ตนเป็น ไม่ใช่ว่ามีสมานัตตตาแล้วสมารจะลงเล่นกับลูกวัดก็ต้องวางตนเหมาะสมกับฐานะ อีกประการหนึ่งก็คือไม่ถือตัวจนเกินไป เวลาได้ดีไม่หลงตัว ลืมนคน คางคกขึ้นวอ มะพร้าวขึ้นดก ยางคกขึ้นมี ชี้อ่าได้ดี ที่โบราณท่านพูดว่า คางคกขึ้นวอ คือ ถ้าทำอะไร ๆ มันเกิน ๆ ไป ก็เสียหลักของสมานัตตตา แทนที่คนจะเกิดความนับถือ กลับไม่พอใจชิงชังเอาได้ หลักทั้งสี่ประการนี้ เป็นการปฏิบัติตัวของคนแต่ละคน แต่ไม่ได้หมายความว่า กะเกณฑ์ให้คนใดคนหนึ่งเป็น ทุกฝ่ายต้องแสดงออกซึ่งอหิยาตัยเหล่านั้น เช่นเพื่อนกันก็ต้องเสมอต้นเสมอปลาย แสดงความเป็นกัลยาณมิตร แม้ในยามวิบัติก็ไม่ทอดทิ้งกัน หลักของสมานัตตตา คือมีตนเสมอ แต่ต้องไม่วางตัวต่ำเกินไป เพื่อต้องการให้คนอื่นเขาเห็นว่าเราไม่ถือเนื้อถือตัว เล่นหัวจนไม่เป็นเวลา วางตัวสูงเกินไปก็เสีย

คุณธรรมทั้งสี่ประการนี้ มีในบุคคลใดก็ตาม จะเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจคนไว้ได้ ก่อให้เกิดความเคารพ ความรัก ความนับถือต่อกันและกัน เป็นเหมือนพาหนะที่จะนำพาคนไปสู่ความสุขความเจริญที่ต้องการได้ เป็นจุดยึดเหนี่ยวทางใจ ภายในจากครอบครัวเป็นต้นไปจนถึงสังคม จนกลายเป็นพระเครื่อง ๔ องค์ ที่ก่อให้เกิดผลทางเมตตามหานิยม คงกระพันชาตรี และแคล้วคลาดแท้ ๆ ทั้งเป็นพุทธวิธีครองใจคน เป็นจุดที่ยึดเหนี่ยวน้ำใจคนไว้ได้ (พระเทพดิลก, (2544)

สรุปได้ว่าการสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่คนในสังคมไทยนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยหลักพรหมวิหารธรรม คือธรรมเป็นที่อยู่อาศัยของพรหมหรือท่านผู้ใหญ่ ผู้คนในสังคมควรมีความเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขาต่อเพื่อนมนุษย์สังคมจึงจะอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข นอกจากนั้นยังอาศัยหลักสาราณียธรรม คือธรรมเป็นที่ตั้งแห่งการระลึกถึงกันมีความเมตตาทั้งกายกรรม วาจากรรม และมโนกรรม มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แบ่งปันกันในสังคมทั้งในยามมีความสุขและยามที่มีความทุกข์ ซึ่งเป็นการสงเคราะห์ช่วยเหลือกันตามหลักสังคหวัตถุเช่นกัน คือช่วยเหลือแบ่งปันผู้ที่เดือดร้อนด้วยสิ่งของ หรือการแนะนำสิ่งดี ๆ เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจ ถ้ามีโอกาสก็ช่วยเหลือตอบแทนสังคม ทำตนให้เป็นประโยชน์และเป็นตัวอย่างที่ดีในสังคม ก็จะเป็นการสร้างเสริมความเข้มแข็งให้กับสังคมได้

2.10 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่คนไทยในยุคการเปลี่ยนแปลงฉบับพลันนั้นมิงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

พระครูวินัยธรจักรี ศรีจารุเมธีญาณและคณะ (2559, 285-286) กล่าวว่า บทบาทของพระสงฆ์ไทยในยุคโลกาภิวัตน์ จะต้องเป็นผู้ที่สามารถปรับตัว เพื่อการก้าวเข้าสู่ยุคสมัยใหม่ แต่ไม่ละเลยการประพฤติปฏิบัติที่เป็นหลักการเดิมของหลักคำสอน แต่ให้มีแนวทางในการดำเนินชีวิตได้อย่างสงบสุข จึงมีความจำเป็นจะต้องมีการแสดงบทบาท ให้เหมาะสม และเป็นแนวทางให้ชนรุ่นหลังได้ยึดถือปฏิบัติตาม จาริต วัฒนธรรม ประเพณีที่ ปฏิบัติสืบต่อกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ นอกจากนั้นพระสงฆ์ผู้ทำหน้าที่ดังกล่าวจะต้องมีการทบทวน ความรู้ที่อยู่ตลอดเวลา และหมั่นฝึกฝนตนเองเพื่อให้ก้าวทันความเป็นโลกาภิวัตน์ ได้อย่างมีความ รอบรู้ ความสามารถ และดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

มหาเถรสมาคม กำหนดบทบาทหน้าที่ของพระสังฆาธิการ 6 ด้านด้วยกัน ซึ่งด้านที่เป็นหน้าที่ของพระสงฆ์ที่จะต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับประชาชน คือ ด้านสาธารณ สงเคราะห์ การสาธารณสงเคราะห์นี้ ให้เจ้าคณะพระสังฆาธิการพิจารณาจัดการสงเคราะห์ตามควรแก่โอกาส เช่น

1. การพัฒนาหมู่บ้าน การพัฒนาตำบล การช่วยจัดหาทุนการสงเคราะห์ การป้องกันภัยยาเสพติด เช่น ยาบ้า การช่วยป้องกันโรคเอดส์ เป็นต้น

2. การช่วยเหลือสถานที่ที่เป็นสาธารณสมบัติ เช่น การสร้างถนนหนทาง ขุดลอกคูคลอง สร้าง ฌาปนสถาน สร้างการประปา สร้างเครื่องกำเนิดไฟฟ้า เป็นต้น

3. การช่วยเหลือประชาชน ในโอกาสที่ควรช่วย เช่น การประสพอุทกภัย หรือช่วยคนชรา หรือคน พิการ การสาธารณสงเคราะห์จะต้องจัดเพื่อความเรียบร้อยดีงาม และไม่ขัดกับพระธรรมวินัยและความสงบสุขของบ้านเมือง จึงถือว่าเป็นไปด้วยความถูกต้องและเป็น การสาธารณสงเคราะห์ของพระสงฆ์ ดังนั้นจำเป็นจะต้องมีการดูแลให้เป็นไปในลักษณะเหมาะสม และควรได้รับการส่งเสริมสนับสนุนตามสมควร **พระธรรมปริยัติโสภณ (วรวิทย์ คงคปญโญ), (2548, หน้า 35-36)**

พระครูปลัดเถรานุวัตร (สุเทพ สุทวเมธี) (2561, หน้า 137-138) กล่าวว่า ในสมัยโบราณการเผยแผ่ธรรมะของพระสงฆ์จำกัดอยู่ในเฉพาะขอบเขตของวัดและชาวบ้านในวันพระหรือวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา การเทศอยู่ในขอบเขตที่จำกัด โอกาสที่ญาติโยมจะขอคำแนะนำปรึกษาเป็นไปได้ยาก แต่ในยุคปัจจุบัน มีการจัดองค์กรทางศาสนาที่เป็นระบบ และระเบียบแบบแผน ประกอบกับความก้าวหน้าทาง เทคโนโลยีการขนส่ง และการสื่อสารช่วยให้การเดินทางไปในถิ่นต่าง ๆ มีความสะดวกยิ่งขึ้น และสามารถส่งข่าวสารในรูปแบบต่าง ๆ ถึงคนจำนวนมากได้อย่างมีประสิทธิภาพ และรวดเร็ว พระสงฆ์ในยุคปัจจุบันสามารถดำเนินการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้อย่างกว้างขวางเข้าถึงประชาชนกลุ่มต่าง ๆ ได้มากยิ่งขึ้น ทำให้พระสงฆ์เข้าถึงชาวบ้านและเป็นที่พักของ

ชาวบ้านอย่างกว้างขวาง ทำให้การสงเคราะห์ชาวบ้าน ทั้งเป็นที่พึ่งในด้านการประกอบอาชีพ หรือเป็นที่ปรึกษาปัญหาต่าง ๆ ทั้งการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาจิตใจของชาวบ้านก็ทำได้ง่าย ทั้งการ เทศนา ปาฐกถาธรรม หรือเผยแพร่ธรรมทางสื่อมวลชน การแนะนำทางสื่อออนไลน์ ทำให้หน้าที่ บทบาทของพระสงฆ์มีมากขึ้น เพื่อให้ประชาชนได้รับประโยชน์จากพระพุทธศาสนา

วิภาวดี สัตนไชย และกัมปนาท วงษ์วัฒนพงษ์ (2564, หน้า 218) กล่าวว่า การ เสริมสร้างความเข้มแข็งเริ่มจากการพัฒนาตนตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ตามหลัก ไตรสิกขา ซึ่งมีสาระสำคัญ ดังนี้

1. ศีล คือ การฝึกฝนพัฒนาด้านพฤติกรรม หมายถึง การพัฒนาทางกายและวาจาให้มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมอย่างถูกต้องมีผลดี สิ่งแวดล้อมที่เราเกี่ยวข้องกับสัมพันธมี 2 ประเภทคือ สิ่งแวดล้อมและสิ่งแวดล้อมทางสังคม ได้แก่ เพื่อนมนุษย์

2. สมาธิ หมายถึง การฝึกพัฒนาในด้านจิตใจ มีความสำคัญอย่างยิ่งเพราะจิตใจเป็นฐาน ของพฤติกรรม เนื่องจากพฤติกรรมทุกอย่างเกิดขึ้นจากความตั้งใจหรือเจตนา และเป็นไปตาม เจตจำนงและแรงจูงใจที่อยู่เบื้องหลัง ถ้าจิตใจได้รับการพัฒนาให้ตั้งงามแล้ว ก็จะควบคุมดูแลและนำ พฤติกรรมไปในทางที่ตั้งงามด้วย แม้ความสุขความทุกข์ในที่สุดก็อยู่ที่ใจยิ่งกว่านั้นปัญญาจะเจริญงอก งามได้ ต้องอาศัยจิตใจที่เข้มแข็งสู้ปัญหา เอาใจใส่ มีความเพียรพยายามที่จะคิดค้นไม่ทอดทิ้ง ยิ่งเรื่อง ที่คิดหรือพิจารณานั้นยาก หรือละเอียดลึกซึ้ง ก็ยิ่งต้องมีจิตใจที่สงบแน่วแน่ไม่ฟุ้งซ่านไม่พลุ่งพล่าน กระวนกระวาย คือ ต้องมีสมาธิจึงจะคิดได้ชัดเจน เจาะลึกทะลุได้และมองเห็นทั่วตลอด จิตที่ฝึกดีแล้ว จึงเป็นฐานที่จะให้ปัญญาทำงานและพัฒนาอย่างได้ผล

3. ปัญญา หมายถึง การพัฒนาปัญญา ซึ่งมีความสำคัญสูงสุดเพราะปัญญาเป็นตัวนำทาง และควบคุมพฤติกรรมทั้งหมด คนเราจะมีพฤติกรรมอะไร อย่างไร และแค่นั้น ก็อยู่ที่ว่าจะมีปัญญา ชี้นำหรือบอกทางให้เท่าใด และปัญญาเป็นตัวปลดปล่อยจิตใจให้ทางออกแก่จิตใจ เช่น เมื่อจิตใจอึดอัดมีปัญหาคิดตันอยู่พอเกิดปัญญารู้ว่าจะทำอย่างไร จิตใจก็โล่งเป็นอิสระได้การพัฒนาปัญญาเป็นเรื่อง กว้างขวางแยกออกไปได้หลายด้านและมีหลายชั้นหลายระดับ

พระครูอาทรกิจจาภิรักษ์ (2560. บทคัดย่อ) กล่าวว่า สภาพปัญหาครอบครัวไทยปัจจุบัน มีสาเหตุภายนอก คือ การเปลี่ยนแปลงและพัฒนาเศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง สังคม การศึกษา การสื่อสาร เทคโนโลยีและสาเหตุภายใน คือ สามภรรยาผู้เป็นหัวหน้าครอบครัวประพฤติผิดใจต่อกัน ซึ่งสาเหตุปัญหาทั้ง ๒ นี้มีผลกระทบต่อครอบครัว และหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ เป็นหลักธรรม ที่ช่วยให้ได้ประโยชน์ในปัจจุบันมีทรัพย์ ยศ เกียรติ ไม้ตรี เป็นต้น

บทสรุปได้ว่าจากสภาพสังคมไทยในปัจจุบันนั้นเนื่องด้วยมีความเจริญทางวัตถุเป็นอย่างมากและมุ่งพัฒนาแต่ด้านวัตถุ ทำให้สภาพจิตใจเสื่อมลง อีกทั้งเกิดการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วอย่างฉับพลันคนที่ปรับตัวไม่ทันจึงเกิดปัญหาต่าง ๆ ถ้าโถมเข้ามาในชีวิต ดังนั้นการที่จะดำรงชีวิตอยู่ได้

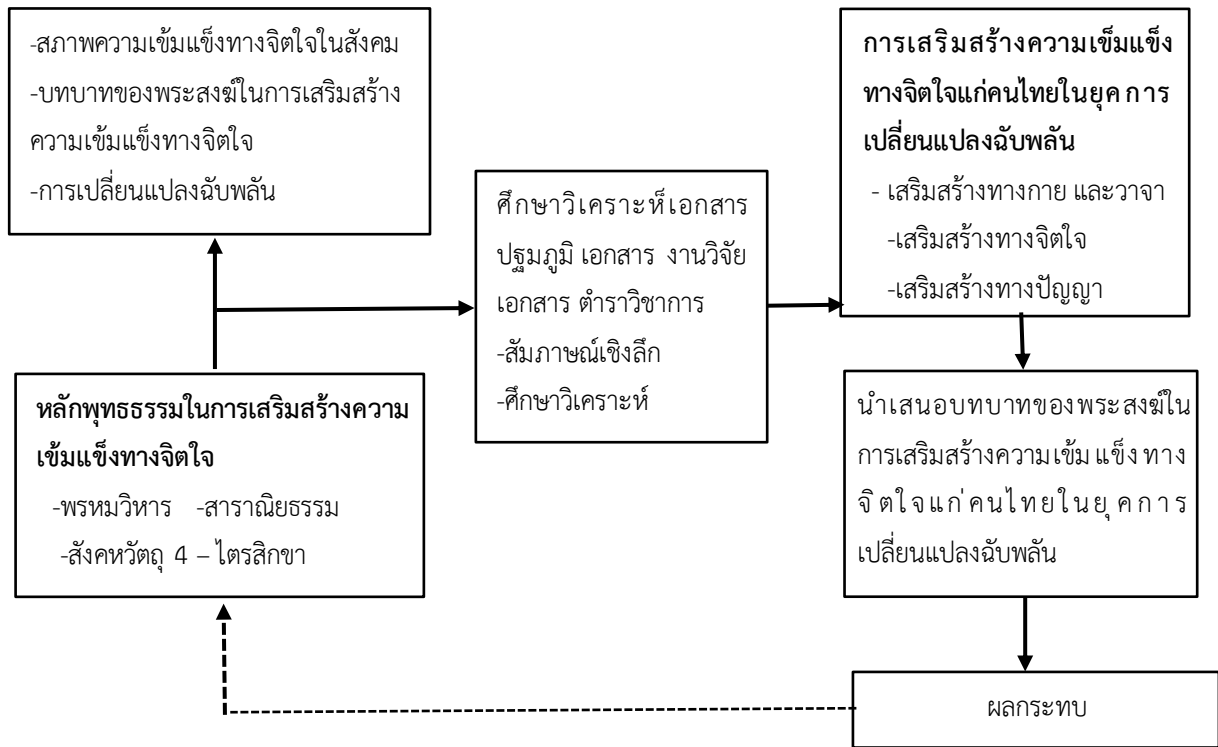
ต้องอาศัยทักษะในการดำเนินชีวิตและความเข้มแข็งทางด้านจิตใจเพื่อจะได้พัฒนาความเจริญทั้งทางด้านวัตถุและจิตใจไปควบคู่กัน ซึ่งในมุมมองทางพระพุทธศาสนานั้นมองว่า มนุษย์จะมีความสุขได้ต้องมีทั้งความเจริญทั้งสองด้าน คือความเจริญทางด้านวัตถุทั้งเรื่องปัจจัยสี่ คืออาหารที่พอเพียงต่อการบริโภคเพื่อให้ดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างไม่ฝืดเคืองมากนัก บ้านที่อยู่อาศัยเพื่อป้องกันอันตรายทางร่างกายจาก ลม ฝน แดด หรือสัตว์ร้ายต่าง ๆ เครื่องนุ่งห่มเพื่อป้องกันอากาศที่หนาวเย็นหรือจากแสงแดด หรือสวมใส่เพื่อป้องกันสิ่งที่น่ารังเกียจน่าละอาย และยารักษาโรค เพื่อป้องกันความเจ็บป่วยที่จะเกิดขึ้นกับร่างกาย และต้องไม่ลืมพัฒนาทางด้านจิตใจควบคู่ไปด้วย เพราะจิตใจเป็นเรื่องที่สำคัญและเป็นที่มาของความเข้มแข็งทางด้านร่างกาย คนเรานั้นจะประสบความสำเร็จได้ต้องอาศัยจิตใจที่เข้มแข็ง ดังนั้นการที่เราต้องมาเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลันนั้น การพัฒนาทางด้านจิตใจจึงถือว่าเป็นเรื่องสำคัญ และเป็นสิ่งที่สังเกตได้ว่า คนที่พัฒนาทางจิตใจได้มากก็จะต่อสู้ฝ่าฟันกับปัญหาต่าง ๆ ได้มากกว่าคนที่ไม่ให้ความสำคัญทางด้านจิตใจ ยิ่งโดยเฉพาะในยุคปัจจุบันนั้น ปัญหาที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลันนั้นยิ่งซับซ้อนมากยิ่งขึ้น การนำเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาพัฒนาชีวิตจึงถือว่าเป็นเรื่องที่สำคัญและจำเป็น

บทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่สังคมในยุค การเปลี่ยนแปลงฉับพลัน การจะสร้างความเข้มแข็งของชุมชนได้นั้นจะต้องมีความรักความสามัคคี มีน้ำหนึ่งใจเดียว กันช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้นำเพราะพระสงฆ์เป็นผู้ที่มีบทบาทและมีความสำคัญเป็นอย่างมากต่อสังคม ทั้งในด้านการประกอบอาชีพหน้าที่การงาน การศึกษา หรือเป็นที่พึ่งทางใจให้กับคนในสังคม พระสงฆ์ส่วนใหญ่ได้ยึดถือหลักคำสอนของพระศาสนาที่ว่า ให้ทำเพื่อประโยชน์แก่ชนจำนวนมากและความสุขแก่ ชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ ทั้งหลาย ซึ่งถือว่าเป็นหน้าที่หลักของพระสงฆ์ ทั้งเป็นหน้าที่ตามพระธรรมวินัยและหน้าที่ในฐานะพระสงฆ์เป็นสถาบันหลักของชาติ ดังนั้นจึงมีหน้าที่เสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่สังคมโดยการทำหน้าที่ต่าง ๆ เช่น 1. สอนให้เว้นจากความชั่ว 2. แนะนำสั่งสอนให้ตั้งอยู่ในความดี 3. อนุเคราะห์ด้วยความปรารถนาดี 4. ให้ได้ฟัง ได้รู้สิ่งที่ยังไม่เคยรู้ ไม่เคยฟัง 5. ชี้แจงอธิบาย ทำสิ่งที่เคยฟังแล้วให้เข้าใจแจ่มแจ้ง 6. สอนวิธีดำเนินชีวิตให้ประสบความสำเร็จ ความเจริญในชีวิต

ถ้าพระสงฆ์ทุกรูปช่วยกันทำหน้าที่ได้ดังนี้ ก็จะทำให้คนในสังคมก้าวผ่านยุคการเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลันไปได้อย่างมีความสุข เพราะคนในสังคมสามารถนำเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้ และสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข ก็จะทำให้สังคมที่อยู่ภาวะวิกฤติเกิดความเข้มแข็งขึ้น ผู้คนมีขวัญและกำลังใจในการดำเนินชีวิตอย่างมีสติปัญญา สามารถประคับประคองตนเอง สังคมให้รอดพ้นวิกฤติไปได้

2.11 สรุปกรอบแนวความคิด

การศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่คนไทยในยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลัน” ผู้วิจัยได้สรุปกรอบแนวคิดในการวิจัยดังต่อไปนี้

แผนภาพที่ 1.1 แสดงกรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่คนไทยในยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลัน” นี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) แบบวิจัยภาคสนาม (Field Research) ที่ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยโดยการศึกษาข้อมูลที่เป็นแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Documentary Survey) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อให้ทราบรายละเอียดของประเด็นสำคัญที่ศึกษาและครอบคลุมเนื้อหาสาระอย่างครบถ้วน พร้อมกันนี้ในการวิจัยเชิงคุณภาพทำให้ทราบถึงข้อมูลเชิงลึกที่มีรายละเอียดชัดเจนโดยสามารถนำมาวิเคราะห์ในเชิงตรรกะได้ (Analytical Induction) ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำเสนอกระบวนการและขั้นตอนวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

- 3.1 รูปแบบการวิจัย
- 3.2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
- 3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- 3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.5 การวิเคราะห์ข้อมูลวิจัย

3.1 รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่คนไทยในยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลัน” ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาค้นคว้าเอกสารที่เป็นแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้วนำมาวิเคราะห์เพื่อสร้างความเข้มแข็งทางด้านจิตใจแก่คนไทยในยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลันโดยให้สอดคล้องกับกรอบแนวคิดและวัตถุประสงค์ของการวิจัยเรื่องนี้ มีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับงานวิจัยด้านการสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจ แก่คนไทยในยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลัน

3.2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างเครื่องมือสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวข้องกับพระสงฆ์ที่มีบทบาทสร้าง ความเข้มแข็งทางจิตใจแก่คนไทยในยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลัน

(1) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ที่ผู้วิจัยได้ทำการเลือกแบบเฉพาะเจาะจงซึ่งเป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการวิจัยเรื่องนี้เพื่อให้ได้ข้อค้นพบที่ชัดเจน สามารถอธิบายเสริม สนับสนุน ข้อโต้แย้งต่าง ๆ และให้ความรู้ความเข้าใจปรากฏการณ์ รวมทั้งการให้ข้อเสนอแนะและข้อคิดเห็นในประเด็นที่มีข้อขัดแย้ง หรือเห็นสมควรเพิ่มเติมความรู้ให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้นโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญซึ่งเป็นผู้มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการวิจัยเรื่องนี้ที่ผู้วิจัยได้เลือกอย่างเจาะจงประกอบไปด้วย พระสังฆาธิการ เจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส และพระภิกษุสงฆ์ที่มีบทบาทเสริมสร้างความเข้มแข็งทางด้านจิตใจ จำนวน 20 รูปและกลุ่มฆราวาสทั่วไป ซึ่งประสบกับความเปลี่ยนแปลงในในการดำเนินชีวิตด้านต่าง ๆ ในยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลัน จำนวน 10 คน

ตารางที่ 3.1 กลุ่มและรายนามผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ลำดับที่	ชื่อ / ฉายา และที่อยู่
1	พระสมรรัตน์ รตนสโม,ดร. มจร บาลีศึกษาพุทธโฆส จ.นครปฐม
2	พระมหาชิต ฐานชิต,ดร. มจร บาลีศึกษาพุทธโฆส จ.นครปฐม
3	พระครูสุธีจริยาภรณ์ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดเสนาหา จ.นครปฐม
4	พระครูปลัดปานเดชา ชิตเตโช ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดเสนาหา จ.นครปฐม
5	พระครูจารุวัฒน์คุณ (จักรวาล จารุณฺโณ) เจ้าคณะอำเภอสามพราน จ.นครปฐม
6	พระครูจินตาทิศจานูรักษ์ (ทวี ธรรมโม) เจ้าคณะตำบลบางช้าง จ.นครปฐม
7	พระมหามานพ มาณโว ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระปฐมเจดีย์ จ.นครปฐม
8	พระมหาอดิเรก ฐิตวุฑฺฒิ เจ้าอาวาสวัดลำพญา จ.นครปฐม
9	พระครูศรีปริยัติวิธาน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จ.นครปฐม
10	พระมหาไกรวรรณ ชินตติโย,ดร. ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดพระงาม จ.นครปฐม
11	พระนิโรธ ชุตติโช. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จ.นครปฐม
12	พระรามจันทะ สมศคราโม มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จ.นครปฐม
13	พระมหาวุฒิชัย ธมฺมวิโช มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จ.นครปฐม
14	พระมหาพิพัฒน์ ปวฑฺฒโน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จ.นครปฐม
15	พระครูพิศาลสาธุวัฒน์ เจ้าคณะอำเภอเมือง จ.นครปฐม
16	พระสุเมธนี เจ้าอาวาสวัดบึงลาดสวาย จ.นครปฐม
17	พระมหาชุมพล สุทสสี เลขานุการเจ้าคณะตำบลบ้านยาง จ.นครปฐม
18	พระครูสังฆรักษ์สุจินต์ ธมฺมโชโต ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดหนองกระทุ่ม จ.นครปฐม
19	พระใบฎีกาศักดิ์ชัย สิริมงคล วัดหทัยนเรศวร จ.นครปฐม
20	พระครูปลัดไพศาล กมฺพสุริ วัดพระงาม พระอารามหลวง จ.นครปฐม

(2) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำหรับขบวนการ จำนวน 10 คน

ลำดับที่	ชื่อ /นามสกุล
1	รศ.ดร.ศรชัย ท้าวมิตร
2	ดร.ชวลิต ไหลรินทร์
3	คุณจันทิมา แสงแพร
4	คุณสุภาพร บำรุงวงศ์
5	คุณวนิดา ชูликаวิทย์
6	คุณนฤพล มาลีหวล
7	คุณศุภษฎ์พงศ์ เทศะบำรุง
8	รศ.วิรัตน์ กางทอง
9	คุณวิจิต ทองประเสริฐ
10	คุณมนเทียน มนตราภิบุลย์

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้เครื่องมือ คือ แบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้างเป็นเครื่องมือสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ(Silverman. D., 2000), p. 90.

(1) การสร้างเครื่องมือ

1.1 แบบสัมภาษณ์ (Interview Form) การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลโดยเครื่องมือเป็นแบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง (Structure Interview) ซึ่งเป็นการตั้งคำถามแบบปลายเปิด (Open ended Questions) ทั้งนี้ การดำเนินการจัดสร้างเครื่องมือมีขั้นตอนในการดำเนินการ (Creswell. J. W. 2013), p.121) ดังนี้

1. กำหนดโจทย์การวิจัย (Research Question) เป็นเกณฑ์หลัก
2. กำหนดวัตถุประสงค์หรือผลลัพธ์ที่ต้องการทราบเพื่อให้สอดคล้องกับโจทย์การวิจัย
3. กำหนดข้อคำถามเชิงโครงสร้าง (Structure Interview Guideline) ซึ่งเป็นการตั้งคำถามแบบปลายเปิด (Open ended Questions) เป็นเกณฑ์
4. นำเสนอแบบสัมภาษณ์ให้ผู้เป็นที่ปรึกษาโครงการวิจัยตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข
5. นำแบบสัมภาษณ์ที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขแล้วส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content Validity)
6. จัดพิมพ์แบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์แล้วนำไปใช้จริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

(2) การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือด้วยผู้เชี่ยวชาญก่อนที่จะนำไปใช้โดยนำแบบสัมภาษณ์ไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน พิจารณาทั้งด้านเนื้อหาสาระ ความตรงตามเนื้อหา รายชื่อและความตรงเชิงเนื้อหาทั้งฉบับตลอดจนภาษาที่ใช้ และหาค่าเครื่องมือวิจัย (แบบสัมภาษณ์) เพื่อวัดความสอดคล้องระหว่างเครื่องมือกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

โดยผู้วิจัยได้ตั้งเกณฑ์กำหนดคุณสมบัติของผู้เชี่ยวชาญที่จะทำการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือไว้ คือ มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาเอก ความรู้ความเข้าใจในพระพุทธศาสนา และมีความรู้ความเข้าใจด้านเครื่องมือการวิจัยเป็นอย่างดี จำนวน 5 รูป/คน ได้แก่

1. พระศรีวินยาภรณ์, ดร. 2. พระมหาบุญไทย ปุณฺณมโน, ดร. 3. รองศาสตราจารย์ ดร.สุกิจ ชัยมุสิก
4. ดร.เสนห์ เดชะวงศ์ และ 5. ดร.กฤตสุขชิน พลเสน

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้เครื่องมือ คือ แบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้างแบบปลายเปิดสำหรับการวิจัยนี้มีการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนและวิธีการ ดังนี้

(1) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Source)

ข้อมูลปฐมภูมิ คือ พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ

(2) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source)

ข้อมูลทุติยภูมิ คือ แนวคิด ทฤษฎี เอกสาร หนังสือ งานวิจัย และข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น วารสารวิชาการ บทความวิชาการ บทความวิจัย ตลอดจนข้อมูลสถิติที่รวบรวมไว้โดยหน่วยงานราชการหรือสถาบันการศึกษาหรือแหล่งข้อมูลซึ่งเป็นที่ยอมรับได้

(3) การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล (Data Collection)

การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลการสัมภาษณ์ตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1) จัดเตรียมเครื่องมือ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview Form) เพื่อสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เลือกแบบเจาะจง จำนวน 2 กลุ่ม ดังต่อไปนี้ (1) พระสังฆาธิการ และภิกษุทั่ว ๆ ไป ในจังหวัดนครปฐม ผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 20 รูป และ (2) ข้าราชการ ในจังหวัดนครปฐม จำนวน 10 คน

2) ขออนุญาตรับรองจริยธรรมวิจัยในคน จากสถาบันวิจัยญาณสังวร และปรับแก้ไขแบบสัมภาษณ์ตามข้อแนะนำของคณะกรรมการ โดยทางสถาบันวิจัยญาณสังวรได้ออกรับใบรับรองจริยธรรมให้ก่อนนำไปสัมภาษณ์

3) จัดเตรียมรายชื่อและส่งหนังสือเชิญบุคคลเพื่อขอสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ตามที่ได้กำหนดแล้ว

4) เตรียมการสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยได้ส่งข้อมูลเพื่อประกอบการสัมภาษณ์ และนัดวัน เวลา ที่จะสัมภาษณ์แก่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญแต่ละคนในแต่ละกลุ่ม ศึกษาประเด็นคำถามที่จะใช้ในการสัมภาษณ์ให้ชัดเจน เตรียมเครื่องบันทึกเสียง สมุดจดบันทึก และอุปกรณ์ที่จำเป็นอื่น ๆ เช่น กล้องถ่ายรูปให้พร้อมก่อนการสัมภาษณ์

5) ดำเนินการสัมภาษณ์ ก่อนเริ่มการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะสร้างความคุ้นเคยกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้วยการสนทนาอย่างกันเองในเรื่องทั่ว ๆ ไป แจ้งวัตถุประสงค์และเหตุผลของการสัมภาษณ์ ขออนุญาตบันทึกเสียงการให้สัมภาษณ์ ขออนุญาตถ่ายภาพขณะมีการให้สัมภาษณ์ และแจ้งให้ทราบว่า ข้อมูลทั้งหมดที่บันทึกหรือขอไว้ ผู้วิจัยจักเก็บไว้เป็นความลับ

6) ตรวจสอบความสมบูรณ์ครบถ้วนของผลการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อนำผลไปวิเคราะห์และสรุปข้อมูลการสัมภาษณ์

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูลวิจัย

1. การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เป็นการนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้มาแล้ว มาจัดเก็บให้เป็นระบบ ระเบียบ ให้ความหมายกับข้อมูล จัดหมวดหมู่ความหมายข้อมูล วิเคราะห์และสรุปรวบรวมความหมายข้อมูล ผู้วิจัยเลือกใช้ “ การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation)” (Denzin, Norman k., and Yvonne S. Lincoln, 2000), p.391.)คือ วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่แตกต่างกัน เพื่อเลือกเก็บรวบรวมข้อมูลที่เป็นเรื่องเดียวกันไว้ ผู้วิจัยเป็นผู้เก็บข้อมูล วิเคราะห์ สังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี ผลการวิจัย และนำข้อมูลทั้งหมดมาพิจารณาแม้จะมาจากแหล่งข้อมูลที่แตกต่างกันทั้งเวลา สถานที่ และบุคคลก็ตาม เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลก่อนนำไปวิเคราะห์ซึ่งมี 4 วิธีดังต่อไปนี้

1. การตรวจสอบแบบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation)

การตรวจสอบลักษณะนี้เป็นการตรวจสอบข้อมูลด้วยการใช้ความหลากหลายของแหล่งข้อมูลทั้งในเชิงเวลา ระยะทาง สถานที่ และบุคคล โดยเปรียบเทียบจากข้อมูลหลายแหล่งที่มา

2. การตรวจสอบสามเส้าด้านนักวิจัย (Investigator Triangulation)

การตรวจสอบลักษณะนี้เป็นการตรวจสอบด้วยการใช้ผู้วิจัยที่ต่างกัน การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้มีส่วนได้เสีย การสังเกตแบบมีส่วนร่วมในบริบทระหว่างที่นักวิจัยลงพื้นที่ศึกษา

3. การตรวจสอบสามเส้าด้านทฤษฎี (Theory Triangulation)

การตรวจสอบลักษณะนี้เป็นการตรวจสอบโดยใช้หลายมุมมองในการแปลความหมาย หากผู้วิจัยใช้แนวคิด ทฤษฎีที่ต่างจากเดิมจะทำให้การตีความแตกต่างกัน เพื่อนำผลที่ได้มาสร้างเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย

4. การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation)

การตรวจสอบลักษณะนี้เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลที่หลากหลายเพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกันที่มีความสอดคล้องกับประเด็นของการวิจัย

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์หลังจากการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ครบถ้วนแล้ว ผู้วิจัยได้นำคำตอบที่ได้จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 30 รูป/คน มาสรุปประเด็นตามข้อคำถามในแบบสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์และขอบเขตด้านเนื้อหาของการวิจัยโดยมีการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ คือ

- 1) เพื่อศึกษาสภาพจิตใจของคนไทยในยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลัน
- 2) เพื่อศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่คนไทยในยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลัน
- 3) เพื่อนำเสนอบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่คนไทยในยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลันตามลำดับดังนี้

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่คนไทยในยุคการเปลี่ยนแปลงฉบับพลัน” นี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) แบบวิจัยภาคสนาม (Field Research) มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาสภาพทางจิตใจของคนไทยในยุคการเปลี่ยนแปลงฉบับพลัน 2) เพื่อศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่คนไทยในยุคการเปลี่ยนแปลงฉบับพลัน 3) เพื่อนำเสนอบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่คนไทยในยุคการเปลี่ยนแปลงฉบับพลัน ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยโดยการศึกษาค้นคว้าข้อมูลแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Documentary Survey) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยวิเคราะห์ข้อมูล เนื้อหาแบบเชิงพรรณนาอธิบาย (Descriptive Content Analysis) ซึ่งจะได้นำเสนอผลการวิจัยตามลำดับ ดังนี้

4.1 สภาพทางจิตใจของคนไทยในยุคการเปลี่ยนแปลงฉบับพลัน

4.2 บทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่คนไทยในยุคการเปลี่ยนแปลงฉบับพลัน

4.4 นำเสนอบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่คนไทยในยุคการเปลี่ยนแปลงฉบับพลัน

4.5 องค์ความรู้ที่เกิดจากการวิจัย

4.1 สภาพจิตใจของคนไทยในยุคการเปลี่ยนแปลงฉบับพลัน

วิวัฒนาการทางสังคมโลก แบ่งออกเป็น 4 ยุค คือ ยุคเกษตรกรรม ยุคอุตสาหกรรมยุคเทคโนโลยีสารสนเทศ บางทีก็เรียกว่ายุคดิจิทัล และยุคปฏิวัติอุตสาหกรรม ซึ่งเป็นการรวมตัวและแตกตัวของเทคโนโลยีและนวัตกรรมใน 3 หลัก ด้านชีวะ (Bio-Domain) ด้านกายภาพ (Physical Domain) และด้านดิจิทัล (Digital Domain) ทั้งหมดนี้ นำไปสู่ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence) หรือ AI ซึ่งจะเข้ามาทำหน้าที่แทนมนุษย์มากยิ่งขึ้นเรื่อยๆ เพื่อให้เกิดโลกที่เชื่อมโยงถึงกันเป็นเครือข่าย (Globalization) มีรูปแบบการสื่อสารที่เสรีและไร้พรมแดน (Anyone, any where and any time) ปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตจากสังคมชนบทสู่สังคมเมือง (Urbanization) ทำให้คนรุ่นใหม่ หรือคนในศตวรรษที่ 21 มีความคิดความอ่านเป็นของตนเอง มีความมั่นใจในตนเอง (Individualization) และทำให้เกิดโลกที่มีการเชื่อมต่อและพึ่งพาอาศัยกันมากขึ้น (Commonization) แต่วิวัฒนาการและนวัตกรรมทั้งหลายเหล่านั้น ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิต หน้าที่การ

งาน ธุรกิจและสภาพสังคมของคนไทยทั่วไหมดังนั้นบ้างน้อยบ้างตามเงื่อนไขที่เกิดขึ้น การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมยังก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจได้อีกด้วย

การเปลี่ยนแปลงฉับพลัน (Disruption) อาจจะเป็นทั้งอุปสรรคและแรงผลักดันในเสลาเดียวกัน ทุกคนต้องเผชิญหน้าและอยู่ร่วมกันมัน เราต้องเรียนรู้และพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัลเพิ่มขึ้น แทนคำว่า “ไม่รู้หนังสือ” ในความหมายของคนในศตวรรษที่ 21 ไม่ได้หมายความว่าอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้อีกต่อไป แต่ยังมีหมายถึงคนที่ไม่สามารถปรับตัวและเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ คนที่ยังคงยึดติดกับวิถีชีวิตแบบเดิมและยังไม่พร้อมจะเปิดใจกับเทคโนโลยีใหม่ ๆ จะพบกับปัญหาที่เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ในการดำเนินชีวิต ซึ่งย่อมส่งผลกระทบต่อทางจิตใจอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ลักขณา สรวิวัฒน์ (2544) กล่าวว่าบุคคลที่สามารถปรับตัวได้ จะเป็นผู้ที่มีสุขภาพจิตที่ดี

4.1.1 สภาพจิตของคนในสังคมไทยในยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลันที่ได้จากการศึกษาเอกสาร

ในยุคการเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลันนั้นผู้ที่ไม่สามารถปรับตัวได้หันยอมเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ มากมาย ไม่ว่าจะเป็นปัญหาเรื่องเทคโนโลยีที่เข้ามามีบทบาทต่อวิถีชีวิตเป็นอย่างมาก หรือการแพร่ระบาดของโควิด-19 ยิ่งทำให้คนไทยมีสภาพจิตใจที่แย่ขึ้น SDG Updates ได้ทำการสำรวจผลกระทบของโควิด-19 ต่อสุขภาพจิตของคนไทยใน 1 ปีที่ผ่านมา เพื่อดูแลสุขภาพจิตกันให้มากขึ้นในปี 2564 วิกฤติร่วมสมัยอย่างการแพร่ระบาดของโควิด-19 ที่เราชาวโลกล้วนต่างเผชิญมาแรมปี นอกจากจะวัดผลกำลังและภูมิคุ้มกันทางสุขภาพกายไปพร้อมกับทดสอบศักยภาพความเข้มแข็งขององค์การฯ ส่วนต่าง ๆ ทั้งภาคส่วนที่ต้องจัดการกับไวรัสรวมถึงผลกระทบต่อทางสังคมเศรษฐกิจ ประเด็นที่สำคัญไม่แพ้กันคือ “ภูมิคุ้มกันทางสุขภาพใจ” ของเราเองที่เมื่อมีความกลัว กังวล กระวนกระวายใจเกิดขึ้นภาวะหมดไฟ (Burn out) รู้สึกเปล่าเปลี่ยวหรือเครียดสะสมจากความจำเป็นต้องปรับตัวกับมาตรการที่ไม่คุ้นชินในสถานการณ์เช่นนี้แล้ว ย่อมส่งผลกระทบต่อสุขภาพและการใช้ชีวิตประจำวันได้ไม่ต่างจากการเจ็บป่วยทางกาย อีกทั้งยังเป็นภาวะที่ไม่สามารถสังเกตเห็นในทางกายภาพทำให้ประชาชนอาจได้รับผลกระทบเกิดขึ้นโดยไม่รู้ตัว SDG Updates ฉบับแรกของปีนี้จึงได้รวบรวมสถิติย้อนสำรวจความกังวล-ความสุขของคนไทยในภาวะที่มีการระบาดเมื่อปี 2563 พร้อมข้อเสนอแนะจากองค์การอนามัยโลก (WHO) เพื่อให้เรามีภูมิคุ้มกันทางสุขภาพใจ พร้อมใช้ชีวิตได้อย่างปกติสุขในปี 2564 โดยการสร้างหลักประกันว่าด้วยคนมีชีวิตที่มีสุขภาพและส่งเสริมสวัสดิภาพสำหรับทุกคนในทุกวัย (SDG MOVE MOVING TOWARDS SUSTAINABLE FUTURE, 2021: ออนไลน์)

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กล่าวว่า สภาพของสังคมไทยในปัจจุบันมีปัญหาดัง ๆ เกิดขึ้นมากมาย ไม่ว่าจะเป็น 1. อัตราการว่างงานที่สูงขึ้น มีผู้ว่างงานจำนวน 0.76 ล้านคน คิดเป็นอัตราการว่างงานร้อยละ 1.96 สะท้อนผลกระทบของ COVID-19 ที่รุนแรงขึ้นอีกครั้ง และต้องติดตามผลกระทบต่อการทำงาน และคุณภาพชีวิตของแรงงานอย่างใกล้ชิด 2. หนี้สิน

ครัวเรือน หนี้สินครัวเรือนขยายตัวร้อยละ 3.9 หรือคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 89.3 ต่อ GDP จากการหดตัวของเศรษฐกิจ ขณะที่คุณภาพสินเชื่อปรับตัวดีขึ้น แต่ยังคงเฝ้าระวังหนี้เสียที่อาจเกิดขึ้นจากการลดลงของรายได้ของครัวเรือนตามภาวะเศรษฐกิจที่ยังไม่ปกติ 3. สุขภาพและการเจ็บป่วย การเจ็บป่วยด้วยโรคเฝ้าระวังโดยรวมลดลง โดยผู้ป่วยโรคไข้หวัดใหญ่ลดลงร้อยละ 94.3 โรคไข้เลือดออกลดลงร้อยละ 74.0 โรคปอดอักเสบลดลงร้อยละ 41.4 แต่ยังคงเฝ้าระวังโรคมือ เท้า ปาก ในกลุ่มเด็กเล็ก รวมทั้งการแพร่ระบาดของ COVID-19 4. เครื่องดื่มแอลกอฮอล์และบุหรี่ยุค การบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และบุหรี่ยุคลดลงร้อยละ 2.8 แต่ยังคงเฝ้าระวังการซื้อขายผ่านช่องทางออนไลน์ โดยเฉพาะบุหรี่ยุคไฟฟ้าที่ยังมีการลักลอบจำหน่ายโดยผิดกฎหมายเป็นจำนวนมาก และมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่อย่างต่อเนื่อง 5. คดีอาญา คดีอาญาโดยรวมเพิ่มขึ้นร้อยละ 4.2 จากคดีอาญาที่เพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 5.1 ซึ่งต้องเร่งรัดปราบปรามอย่างเข้มงวด นอกจากนี้ยังต้องเฝ้าระวังอาชญากรรมไซเบอร์ ที่มีการหลอกลวง และมีผู้เสียหายเป็นจำนวนมาก 6. อุบัติเหตุจราจร อุบัติเหตุจราจรเพิ่มขึ้นร้อยละ 17.9 ผู้เสียชีวิตลดลงร้อยละ 2.3 ช่วงเทศกาลสงกรานต์เกิดอุบัติเหตุเพิ่มขึ้นร้อยละ 87.7 และผู้เสียชีวิตเพิ่มขึ้นร้อยละ 65.9 เมื่อเทียบกับช่วงเดียวกันของปีก่อนซึ่งมีมาตรการลดการเคลื่อนย้ายประชาชนสาเหตุหลักมาจากพฤติกรรมซบเร็ว *ที่มว.* จากสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2564, สืบค้นจาก <http://social.nesdc.go.th/social/Default.aspx?tabid=63> จะเห็นได้ว่าความเจริญมาพร้อมกับปัญหาต่าง ๆ มากมายยิ่งสังคมมีความเจริญทางวัตถุมากเท่าไร สภาพทางจิตใจก็ยิ่งเสื่อมลงเท่านั้น เพราะคนเรามักมุ่งพัฒนาและให้ความสำคัญเฉพาะด้านวัตถุเท่านั้น ดังนั้นควรให้ความสนใจพัฒนาทั้งสองด้านคือสร้างความเจริญทางวัตถุ และสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจ

สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2564, หน้า 1-8) ได้สำรวจสุขภาพจิต (ความสุข) ของคนไทย จากการสำรวจในปี 2563 ซึ่งมีรายละเอียดสรุปได้ว่าผู้ชายมีสุขภาพจิตดีกว่าผู้หญิง ประชาชนในภาคเหนือมีระดับสุขภาพจิตดีกว่าภาคอื่น ๆ รองลงมาคือภาคใต้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคกลางตามลำดับ ส่วนในกลุ่มช่วงอายุคนที่มีอายุมากกว่า 60 ปีขึ้นไป มีระดับสุขภาพจิตที่ดีที่สุด รองลงมาคือกลุ่มวัยทำงานและเยาวชน ตามลำดับ เกี่ยวกับการศึกษานั้นพบว่า ผู้ที่มีการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรีจะมีระดับสุขภาพจิตดีสูงสุด รองลงมาคือระดับปริญญาตรี และต่ำกว่าปริญญาตรี ตามลำดับ ทางด้านสถานภาพการสมรสพบว่า ผู้ที่สมรสแล้วจะมีระดับสุขภาพจิตดีที่สุด รองลงมาคือคนโสด และผู้ที่มีการหย่าร้างจะเป็นกลุ่มที่มีสุขภาพจิตต่ำที่สุด

4.1.2 สภาพจิตใจของคนไทยในยุคการเปลี่ยนแปลงฉบับพลัน ที่ได้จากการสัมภาษณ์

สภาพจิตใจของคนไทยในยุคการเปลี่ยนแปลงฉบับพลันโดยทั่วไป คนไทยมีความเครียดเพิ่มมากขึ้น เกิดอาการซึมเศร้า มีจิตใจอ่อนแอ แสดงออกทางด้านอารมณ์ที่รุนแรง อันเนื่องมาจากสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคมเปลี่ยนแปลงจนทำให้คนจำนวนมากไม่สามารถที่จะปรับตัวตาม

สถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงได้ แต่สามารถที่จะประคับประคองการดำเนินชีวิตให้เป็นไปได้ โดยอาศัยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาช่วยบรรเทา เยียวยาทางด้านจิตใจได้บ้าง

นอกจากนี้ทุกคนยังมีความเครียด จากการกลัวติดเชื้อไวรัส โควิด -19 และมีความระแวงถึงความไม่ปลอดภัยจากคนรอบข้าง นอกจากนี้ยังมีความเครียดจากการทำงานที่หนักขึ้น เพื่อหารายได้ให้เพียงพอกับค่าใช้จ่ายในการดำเนินชีวิตประจำวัน ทั้งส่วนตัวและครอบครัว ซึ่งมีสาเหตุมาจากรายได้ประจำที่ลดลง หรือจากการถูกเลิกจ้างงาน

วิธีการสร้างความเข้มแข็งทางด้านจิตใจให้คนไทยในยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลันนั้น ต้องใช้เหตุใช้ผลในการดำเนินชีวิตให้มากยิ่งขึ้น และศึกษาเข้าใจในหลักไตรลักษณ์ในพระพุทธศาสนา มาเป็นแนวทางในการพิจารณาสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เพื่อสร้างกำลังใจในการดำเนินชีวิตต่อไป

จากการสอบถามเรื่องสภาพความเข้มแข็งทางจิตใจของคนไทยในยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลันนั้น สามารถสรุปได้ว่าการเปลี่ยนแปลงฉับพลันได้ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจส่วนบุคคลและครอบครัว ซึ่งเป็นผลมาจากการว่างงาน ทำให้คุณภาพชีวิตลดลง คนมีความเห็นแก่ตัวมากยิ่งขึ้น คนเกิดภาวะซึมเศร้า และเกิดความวิตกกังวลในชีวิตมากขึ้น ทำให้คนเกิดการตื่นรู้และตื่นกลัวโดยขาดสติสัมปชัญญะและการพิจารณาไตร่ตรองที่รอบคอบและคนขาดที่พึ่งทางจิตใจและขาดหลักยึดมั่นในการดำเนินชีวิต

ด้านสภาพจิตใจและแนวทางการสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจนั้น สรุปได้ว่าทุกคนมีความเครียดและความหวาดระแวงจากเพื่อนร่วมงาน กลัวการติดเชื้อจากไวรัสโควิด-19 หวาดระแวงกลัวถูกเลิกจ้าง และต่างก็ต้องทำงานหนักยิ่งขึ้น เพราะรายได้ลดลง ไม่เพียงพอจบบรายจ่าย ส่วนการสร้างเสริมความเข้มแข็งทางจิตใจนั้นคือการมีสติไตร่ตรองด้วยเหตุผลและคิดถึงเรื่องความไม่เที่ยงแท้แน่นอนที่เกิดขึ้นซึ่งเป็นไปตามหลักของไตรลักษณ์นั่นเอง

4.2 บทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่คนไทยในยุค การเปลี่ยนแปลงฉับพลัน

พระสงฆ์นั้นมีบทบาทและความสำคัญมาตั้งแต่ครั้งพุทธกาลที่ที่พระพุทธเจ้า พาดพระอริยสาวกจำนวน 60 องค์ ออกไปประกาศพระพุทธศาสนาบทบาทและความสำคัญของพระสงฆ์มีมานับตั้งแต่ครั้งพุทธกาลที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าส่งพระอริยสาวกจำนวน 60 องค์ออกไปประกาศพระศาสนาเป็นเครื่องยืนยันว่าคณะสงฆ์มีบทบาทหน้าที่ในการอนุเคราะห์ชาวโลกเพื่อประโยชน์เพื่อความสุขเพื่อเกื้อกูลแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย สำหรับในประเทศไทยเรานั้นนับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันพระสงฆ์ได้ทำหน้าที่เป็นผู้นำของคนในสังคมเป็นครูสอนวิชาความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรมแก่กุลบุตรกุลธิดาสอนศิลปวัฒนธรรมช่างฝีมือสาขาต่างๆรวมทั้งศิลปวิทยาการในการดำเนินชีวิตให้แก่คนในสังคมในขณะนี้ จะกล่าวถึงบทบาทของพระสงฆ์ใน 3 ประเด็นคือบทบาทตามธรรม

วินัยบทบาทตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2561 และบทบาทการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่ประชาชน ซึ่งบทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ที่แสดงบทบาทออกมานี้มีหลายด้านพอสรุปได้ดังนี้

4.2.1 บทบาทของพระสงฆ์ตามพระธรรมวินัย

ในอรรถกถาพุทธกนิยายธรรมปทคคา พระพุทธเจ้าได้ตรัสตอบคำถามของพระมหาปาละว่า ธรรมในศาสนานี้มี 2 อย่างคือคัมภีร์กับวินัยธรรม โดยมีความอธิบายเพิ่มเติมว่าการเรียนหนังสือ 1 กิติ 2 นิการกิติจบพุทธวจนะคือพระไตรปิฎกก็ดี ตามสมควรแก่ปัญญาของตนแล้ว ทรงไว้กล่าวพระพุทธวจนะนั้นชื่อว่าคัมภีร์ ส่วนการเริ่มตั้งความสิ้นไปและความเสื่อมไว้ในอรรถกถา ยังวินัยธรรมให้เจริญถือเอาพระอรหันต์ของภิกษุผู้มีความประพฤติคล่องแคล่วยินดียิ่งแล้วในเสนาสนะอันสงบชื่อว่าวินัยธรรมซึ่งสอดคล้องกับพระพรหมคุณาภรณ์ประยูรธโร, (2561) ได้กล่าวไว้ว่าคัมภีร์หมายถึงกิจการการศึกษาเล่าเรียน วินัยธรรมหมายถึงกิจการบำเพ็ญภาวนาหรือเจริญกรรมฐานทั้งสมถะภาวนาและวิปัสสนาภาวนา

4.2.2 บทบาทของพระสงฆ์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2561

ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับดังกล่าวมีบทบัญญัติเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ 6 ด้านคือ 1. ด้านการปกครองพระสงฆ์ 2. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ 3. ด้านสาธารณสงเคราะห์ 4. ด้านศาสนศึกษา 5. ด้านสาธารณูปการ และ 6. ด้านการเผยแผ่ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา สำหรับพระสงฆ์โดยทั่วไปก็ให้อนุมัติตามบทบาทและหน้าที่ทั้ง 6 ด้านนี้

กรอบการทำหน้าที่ของพระสงฆ์ทั้ง 6 ด้านนี้ จะเห็นได้ว่าภาระหน้าที่ของพระสงฆ์ครอบคลุมทั้งศาสนจักร และอาณาจักร แม้ว่าโดยหลักการข้อปฏิบัตินี้จะมุ่งไปที่บุคลากรทางศาสนาเป็นเบื้องต้นกล่าวคือเพื่อให้พระสงฆ์ดูแลเกื้อกูลพระสงฆ์ด้วยกันเองก็ตาม แต่ในความเป็นจริงแล้วจะเห็นได้ว่าพระสงฆ์ได้แสดงบทบาทและหน้าที่ครอบคลุมมาถึงประชาชนโดยทั่วไปในทุก ๆ ด้าน สิ่งที่มีมองเห็นได้เชิงประจักษ์ก็คือในยามที่ชาติบ้านเมืองและประชาชนได้รับความทุกข์ยากเดือดร้อน พระสงฆ์จะออกไปให้การอนุเคราะห์ สงเคราะห์ ดูแลช่วยเหลือ ทั้งด้วยวัตถุทานหรืออามิสทาน และธรรมทานตลอดมา เพื่อสร้างขวัญกำลังใจและสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่สังคม ซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งในยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลัน

ความเข้มแข็งทางจิตใจหมายถึงความสามารถของบุคคลในการที่จะรักษาความสมดุลของจิตใจไว้ได้เมื่อต้องไปเผชิญกับวิกฤตในชีวิตหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ที่ก่อให้เกิดความเครียด ความทุกข์ใจบุคคลที่เผชิญกับวิกฤตทางกาย และสามารถที่จะเปิดใจยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้โดยที่วิกฤตเหล่านั้นไม่สามารถที่จะส่งผลกระทบต่อดีใจได้นั้น ไม่ใช่เรื่องที่ทำได้ง่ายๆ ต้องอาศัยใจที่มีคุณภาพและฝึกฝนอบรม และเข้าใจสัจจะธรรมของโลก จึงจะสามารถทำได้ ซึ่งสอดคล้องกับหลักคำ

สอนที่พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ประยุตโต) (2555) ได้กล่าวไว้ว่าในพระพุทธศาสนานั้นได้แบ่งความเข้มแข็งทางจิตใจไว้ 3 ด้าน คือ 1. ด้านความเข้าใจโลก (ปัญญา)เป็นความเข้าใจต่อโลกและชีวิตที่ถูกต้องตามความเป็นจริงที่จะนำไปสู่การคิดการพูดและการกระทำที่ถูกต้องความรู้ที่ถูกต้องนั้นต้องประกอบไปด้วยสัมมาทิฐิ และสัมมาสังกัปปะ 2. ด้านพฤติกรรม (ศีล)เป็นกำแพงป้องกัน การกระทำอันไม่พึงประสงค์ที่จะนำความทุกข์ความเดือดร้อนมาสู่ทั้งตนเองและผู้อื่น ความเข้มแข็งทางด้านพฤติกรรมนั้นประกอบไปด้วย สัมมาวาจา สัมมากรรมันตะ และสัมมาอาชีวะ 3. ด้านจิตใจ (สมาธิ) ในพระพุทธศาสนาเน้นความสำคัญของจิตใจเป็นสำคัญยิ่ง ถ้าจิตใจดีแล้วการพูดและการกระทำก็จะดีตามไปด้วย ซึ่งความเข้มแข็งทางจิตใจนั้นประกอบด้วยสัมมาวายามะ สัมมาสติและสัมมาสมาธิ และในสังคาลสูตร (ที.ปา.11/ 272/216) พระพุทธเจ้าได้ตรัสถึงบทบาทและหน้าที่ของสมณพราหมณ์ที่ต้องปฏิบัติต่อชาวบ้านไว้ 6 ประการคือ 1. ห้ามไม่ให้ทำความชั่ว 2. ให้ตั้งอยู่ในความดี 3. อนุเคราะห์ด้วยน้ำใจอันดีงาม 4. ให้ได้ฟังสิ่งที่ยังไม่เคยฟัง 5. ทำสิ่งที่เคยฟังมาแล้วให้แจ่มชัดยิ่งขึ้น 6. บอกทางสวรรค์ให้ สอดคล้องกับบทสรุปจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิที่ตอบคำสัมภาษณ์เรื่องบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่สังคมในยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลัน สรุปได้ว่า พระสงฆ์ควรเป็นที่พึ่งทางด้านจิตใจ ด้วยการเผยแผ่พระธรรมที่ถูกต้องและเหมาะสมแก่ประชาชน พระสงฆ์จะต้องพัฒนาตนเองอยู่เสมอ เพื่อสอดคล้องกับปัญหาใหม่ๆที่จะเกิดขึ้นในสังคม พระสงฆ์ควรเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิต เพื่อสร้างความศรัทธาให้เกิดขึ้นกับประชาชน พระสงฆ์เป็นผู้สร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นแก่ประชาชน และเป็นสื่อกลางในการเชื่อมต่อกันในสังคมให้เกิดความรัก ความสามัคคีขึ้นและพระสงฆ์ควรจะเข้าหาพบปะประชาชน ให้ความสงเคราะห์ประชาชนด้วยวัตถุสิ่งของ ตลอดถึงให้ธรรมะคำสอนเพื่อเป็นแนวทางในการนำไปประพฤติปฏิบัติแก่ประชาชน

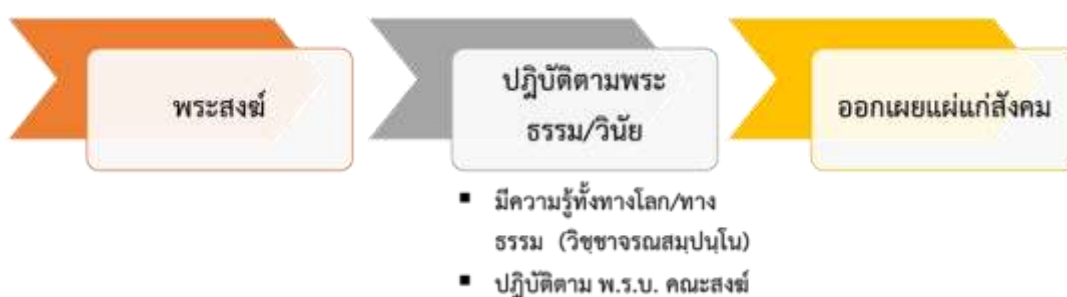
และสอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ฝ่ายฆราวาสด้านบทบาทของพระสงฆ์มีความสำคัญและมีความจำเป็นอย่างไรต่อคนไทยนั้น สรุปได้ว่าพระสงฆ์มีบทบาทและความสำคัญในเรื่องการให้ความอุปถัมภ์และการให้ความช่วยเหลือชาวบ้านผู้ที่เดือดร้อนขาดแคลน ผู้ป่วยและผู้ที่ย่ำแย่ชีวิต ส่วนคำถามที่ว่าท่านได้รับประโยชน์จากพระสงฆ์ในด้านไหนที่ทำให้ท่านมีสภาพจิตใจที่เข้มแข็งขึ้นนั้น ผลจากการสัมภาษณ์สรุปได้เกิดมาจากการที่พระสงฆ์เป็นผู้ประพฤติดี ปฏิบัติชอบสงบเสงี่ยมเรียบร้อย และมีจิตใจที่ไม่หวั่นไหวต่อโลกธรรมของพระสงฆ์นั่นเอง ที่เป็นแรงบันดาลใจให้กับชาวบ้านมีกำลังใจที่เข้มแข็งขึ้น มีกำลังใจที่จะต่อสู้กับปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ต่อไปได้

4.3 รูปแบบบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่คนไทยในยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลัน

ผลจากการศึกษาค้นคว้าเอกสารและการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิทั้งพระสงฆ์และฆราวาส นั้นแสดงให้เห็นว่า การเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่สังคมในยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลันนั้น มีองค์ประกอบหลักอยู่ 3 ส่วนคือ 1. พระสงฆ์ 2. หลักธรรมในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจ 3. วิธีการเผยแผ่ธรรมะ เพื่อให้การเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่สังคมในยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลันนั้น มีประสิทธิภาพ ผู้วิจัยจึงนำเสนอรูปคุณสมบัติของพระสงฆ์ หลักพุทธธรรมที่จะนำไปใช้ในการสร้างความเข้มแข็งทางด้านจิตใจแก่สังคมในยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลัน และรูปแบบวิธีการเผยแผ่หลักธรรม ซึ่งจะได้อธิบายต่อไป

4.3.1 พระสงฆ์ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่คนไทยในยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลัน

คุณสมบัติของพระสงฆ์ประการแรกคือ การประพฤติปฏิบัติให้อยู่ในกรอบแห่งพระธรรมวินัย ซึ่งพระสงฆ์ไทยในปัจจุบันนั้น ยังต้องปฏิบัติตามข้อบัญญัติและจรรยาบรรณของพระสงฆ์ที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2561 ซึ่งผลจากการสัมภาษณ์ว่าพระสงฆ์ที่ประชาชนต้องการและศรัทธานั้น ต้องเป็นพระที่มีความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรมะอย่างถูกต้อง ซึ่งเป็นคุณสมบัติส่วนบุคคลสำหรับพระสงฆ์ที่เหมาะสม และสมควรทำหน้าที่ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่สังคมและประชาชน โดยสรุปเป็นขั้นตอนตามแผนภูมิดังต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 4.1 คุณสมบัติของพระสงฆ์ที่เสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจ

4.3.2 หลักธรรมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจ

หลักธรรมที่ใช้ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจในงานวิจัยนี้ใช้หลักธรรมคือ พรหมวิหารธรรม สังคหวัตถุ ไตรสิกขา เป็นหลักส่วนธรรมะข้ออื่น ๆ เป็นตัวเสริม ซึ่งผู้ให้สัมภาษณ์ได้เสนอแนะหลักธรรมเพิ่มเติม ซึ่งได้สรุปรายละเอียดตามตารางคือ

หลักธรรม	องค์ประกอบของหลักธรรม
สังคหวัตถุ 4	ทาน ปิยวาจา อตถจริยา สมานัตตตา
อิทธิบาท 4	ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา
พรหมวิหาร 4	เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา
ไตรสิกขา 3	ศีล สมาธิ ปัญญา
สาราณียธรรม 6	เมตตาทายกรรม เมตตาเวจีกรรม เมตตาโมกกรรม สาธารณโภคิตา สีสสามัญญตา ทิวฐีสามัญญตา
ขันติ โสรจจะ	ขันติ โสรจจะ
สติ สัมปชัญญะ	สติ สัมปชัญญะ
โลกธรรม 8	มีลาภ เสื่อมลาภ มียศ เสื่อมยศ สรรเสริญ นินทา สุข ทุกข์

ตามรางที่ 4.1 สรุปรายละเอียดหลักธรรมที่ได้จากการสัมภาษณ์

หลักพรหมวิหารธรรม กับหลักสาราณียธรรม และสติ สัมปชัญญะ สามารถสงเคราะห์เข้ากับหลักไตรสิกขา ส่วนโลกธรรม นั้นเป็นธรรมที่มีอยู่ประจำโลกอยู่แล้ว เป็นสิ่งที่มนุษย์พึงกำหนดรู้เท่านั้น เมื่อเจริญปัญญาตามหลักไตรสิกขาก็จะเกิดสัมมาทิวฐิ และสัมมาสังกัปปะ มองเห็นไตรลักษณ์ในโลกธรรม 8 ได้ ดังนั้น หลักธรรมที่พระสงฆ์จะนำไปประยุกต์ใช้ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่สังคมได้คือ หลักไตรสิกขา และสังคหวัตถุ 4 สาราณียธรรม ซึ่งมีรายละเอียดดังแสดงเป็นแผนภูมิได้ดังนี้

แผนภูมิที่ 4.2 สรุปหลักธรรมที่พระสงฆ์นำไปเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจ

4.4 รูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่คนไทยในยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลัน

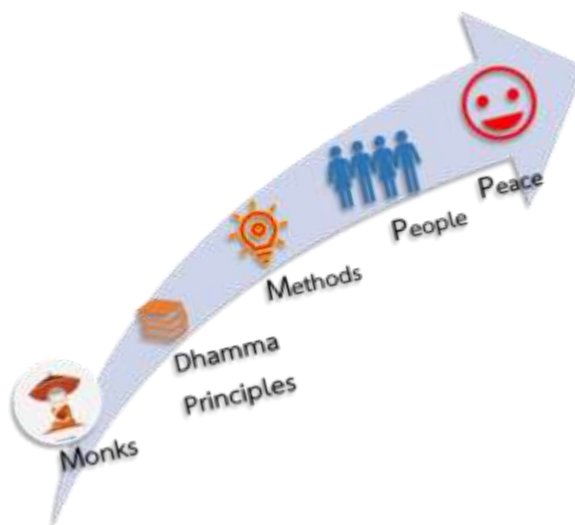
เมื่อประชาชนได้รับความเดือดร้อน ประสบภัยหรือวิกฤติต่าง ๆ จะเกิดความทุกข์ ความเดือดร้อนทั้งทางกาย และทางจิตใจ จะเห็นได้ชัดเจนเมื่อคราวเกิดการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด - 19 ที่ผ่านมาและกำลังประสบอยู่ในช่วงนี้ ต่างก็ได้รับความทุกข์กาย ทุกข์ใจไม่แตกต่างกัน จากการศึกษาวิจัยพบว่า ประชาชนยังมีความต้องการอาหารกาย และอาหารใจควบคู่กันไป เพื่อต่อสู้วิกฤติ การเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลันที่เกิดขึ้นในสังคมไทยและทั่วโลก ซึ่งอาหารเพื่อยังชีพให้เป็นไปได้ รวมเรียกว่าอามิสทาน ส่วนอาหารที่ช่วยหล่อเลี้ยงจิตใจให้เกิดพลังความเข้มแข็งในการดำเนินชีวิตต่อไป เรียกว่าธรรมทาน ซึ่งหมายเอาหลักธรรมที่เสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจได้แก่ พรหมวิหารธรรม สังคหวัตถุ สาราณียธรรมและไตรสิกขา สรุปได้ตามแผนภูมิ ดังต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 4.3 การเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่คนไทย

4.5 องค์ความรู้จากการวิจัย

ผลจากการรวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิทางพระพุทธศาสนาและผู้ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างรูปแบบหรือวิธีการที่พระสงฆ์ จะนำไปเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่สังคมในยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลัน โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้ขับเคลื่อนและต้องเป็นพระที่มีความรู้ความสามารถ ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะ โดยการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมซึ่งได้แก่หลักสังคหวัตถุ คือการให้ความช่วยเหลือด้วย วัตถุสิ่งของ การพูดจาที่ดีงามเหมาะสมเพื่อสร้างกำลังใจให้เข้มแข็ง การรู้จักบำเพ็ญประโยชน์ และการวางตัวให้เหมาะสมถูกกาลเทศะ นอกจากนั้นสอนให้ประชาชนเข้าใจเรื่องศีล สมาธิ และปัญญา เพื่อให้เข้าใจชีวิต เข้าใจโลกอย่างถูกต้อง และสามารถที่จะปรับตัว ปรับใจอยู่บนโลกในยุคการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีความสุข ซึ่งสรุปเป็นรูปแบบวิธีการ คือ MDMPP Model ดังแสดงตามรูปแบบ ดังต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 4.4 องค์ความรู้เกิดจากการวิจัย (MDMPP Model)

M=Monks หมายถึง พระสงฆ์ที่ทรงภูมิรู้ภูมิธรรม ดำรงตนอยู่ในพระธรรมวินัย และปฏิบัติตาม พรบ.คณะสงฆ์โดยยึดหลักการวิธีการเผยแผ่ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่มุ่งเผยแผ่ประโยชน์เพื่อความผาสุกของมหาชนและเพื่ออนุเคราะห์สังเคราะห์แก่ชาวโลก

D=Dhamma Principles คือการนำเอาหลักธรรมที่สำคัญ ๆ ได้แก่ พรหมวิหารธรรม สาราณียธรรม สังคหวัตถุ และไตรสิกขาเป็นต้น มาเป็นหลักในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่คนในสังคมที่เกิดวิกฤตและความเดือดร้อนในยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลัน ให้มีจิตใจที่เข้มแข็งมีสติปัญญาสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข

M=Methods หมายถึง กการที่พระสงฆ์นำเอาวิธีการหรือกลยุทธ์ต่างๆ ที่เหมาะสมกับยุคสมัยและสอดคล้องกับเหตุการณ์ มาประยุกต์ใช้ในการอบรมแนะนำสั่งสอนประชาชนให้เกิดความรู้ความเข้าใจได้อย่างถูกต้องถูกต้องธรรมและสามารถนำเอาหลักธรรมนั้น ๆ มาแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม

P=People หมายถึง ประชาชนสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุขด้วยพลัง บวร ต่างมีน้ำใจต่อกัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือซึ่งกัน ส่งผลให้มีคุณภาพชีวิตและคุณภาพจิตดีขึ้นรู้เท่าทันความเป็นจริงของโลก

P=Peace หมายถึง ประชาชนมีจิตใจที่เข้มแข็ง สามารถดำรงตนอยู่ในสภาวะการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้อย่างมีความสุขในชีวิต มีจิตใจที่เยือกเย็นแจ่มใสหัวใจเบิกบาน

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่คนไทยในยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลัน” นี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) แบบวิจัยภาคสนาม (Field Research) โดยมีการสัมภาษณ์ผู้ทรงวุฒิเพื่อเก็บข้อมูลสำคัญบางประเด็น นอกเหนือจากการศึกษาเอกสารต่าง ๆ มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาสภาพทางจิตใจของคนไทยในยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลัน 2) เพื่อศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่คนไทยในยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลัน 3) เพื่อนำเสนอบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่คนไทยในยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลัน ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยโดยการศึกษาค้นคว้า ทฤษฎี จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Documentary Survey) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยวิเคราะห์ข้อมูล เนื้อหาแบบเชิงพรรณนา อรรถาธิบาย (Descriptive Content Analysis) ซึ่งผลการวิจัยสามารถสรุปได้ตามลำดับ ดังนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

5.1.1 สภาพทางจิตใจของคนไทยในยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลัน

5.1.2 บทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่คนไทย ในยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลัน

5.1.3 รูปแบบบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่คนไทยในยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลัน

5.2 การอภิปรายผลผลการวิจัย

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

5.3.2 ข้อเสนอแนะเชิงวิจัย

5.1 สรุปผลการวิจัย

5.1.1 สภาพทางจิตใจของคนไทยในยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลัน

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2564) กล่าวว่า สภาพของสังคมไทยปัจจุบันมีอัตราการว่างงาน เนื่องมาจากผลกระทบของการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 สูงขึ้นถึง 0.76 ล้านคน หนี้สิน คราวเรือนขยายตัวร้อยละ 3.9 มีคดีอาญาเพิ่มขึ้นร้อยละ 4.2 คดียา

เสถียรเพิ่มขึ้นร้อยละ 5.1 ซึ่งปัญหาเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อความดำรงชีพและสภาพจิตใจของคนไทยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ในยุคการเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลันนั้น ผู้ที่ไม่สามารถปรับตัวได้ทันย่อมเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ มากมาย ไม่ว่าจะเป็นปัญหาเรื่องเทคโนโลยีที่เข้ามามีบทบาทต่อวิถีชีวิตเป็นอย่างมาก หรือการแพร่ระบาดของโควิด-19 ยิ่งทำให้คนไทยมีสภาพจิตใจที่แย่ขึ้น SDG Updates ได้ทำการสำรวจผลกระทบของโควิด-19 ต่อสุขภาพจิตของคนไทยใน 1 ปีที่ผ่านมา เพื่อดูแลสุขภาพจิตกันให้มากขึ้น ในปี 2564 วิกฤติร่วมสมัยอย่างการแพร่ระบาดของโควิด-19 ที่เราชาวโลกล้วนต่างเผชิญมา แรมปี นอกจากจะวัดผละกำลังและภูมิคุ้มกันทางสุขภาพกายไปพร้อมกับทดสอบศักยภาพความเข้มแข็งขององค์การส่วนต่าง ๆ ทั้งภาคส่วนที่ต้องจัดการกับไวรัสรวมถึงผลกระทบทางสังคมเศรษฐกิจ ประเด็นที่สำคัญไม่แพ้กันคือ “ภูมิคุ้มกันทางสุขภาพใจ” ของเราเองที่เมื่อมีความกลัว กังวล กระวนกระวายใจ เกิดขึ้น ภาวะหมดไฟ (Burn out) รู้สึกเปล่าเปลี่ยวหรือเครียดสะสมจากความจำเป็นต้องปรับตัวกับมาตรการที่ไม่คุ้นชินในสถานการณ์เช่นนี้แล้ว ย่อมส่งผลกระทบต่อสุขภาพและการใช้ชีวิตประจำวันได้ไม่ต่างจากการเจ็บป่วยทางกาย อีกทั้งยังเป็นภาวะที่ไม่สามารถสังเกตเห็นในทางกายภาพทำให้ประชาชนอาจได้รับผลกระทบเกิดขึ้นโดยไม่รู้ตัว SDG Updates ฉบับแรกของปีนี้จึงได้รวบรวมสถิติย้อนสำรวจความกังวลความสุขของคนไทยในภาวะที่มีการระบาดเมื่อปี 2563 ได้จากองค์การอนามัยโลก (WHO) เพื่อให้เรามีภูมิคุ้มกันทางสุขภาพใจ พร้อมใช้ชีวิตได้อย่างปกติสุขในปี 2564 โดยการสร้างหลักประกันว่าด้วยคนมีชีวิตที่มีสุขภาพและส่งเสริมสวัสดิภาพสำหรับทุกคนในทุกวัยซึ่งสอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ผู้ทรงวุฒิโดยสรุปเนื้อหาได้ว่าในสภาวะที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลันทุกคนมีความเครียด มีความหวาดระแวงกลัวที่จะติดเชื้อไวรัสโควิด-19 มีความหวาดระแวงถึงความไม่ปลอดภัยจากคนรอบข้าง นอกจากนั้นยังมีความเครียดจากการทำงานที่หนักขึ้น เพื่อหารายได้ให้เพียงพอกับค่าใช้จ่ายสำหรับตนเองและครอบครัว

5.1.2 บทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่คนไทยในยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลัน

บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อสังคมนั้น เริ่มมีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล นับจากที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ส่งพระสาวกยุคแรกออกไปประกาศ เผยแผ่พระพุทธศาสนา เพื่ออนุเคราะห์แก่ชาวโลก และเพื่อประโยชน์ เกื้อกูล และความสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย บทบาทของพระสงฆ์ตามหลักพระธรรมวินัย มี 2 อย่างคือ คันถธุระ และวิปัสสนาธุระ คันถธุระ หมายถึงการศึกษาเล่าเรียนจัดเป็นปริยัติศึกษา ส่วนวิปัสสนาธุระนั้น หมายถึงการปฏิบัติสมณะกัมมัญฐานและวิปัสสนากัมมัญฐาน ถือว่าเป็นการศึกษาในภาคทฤษฎีแล้วมาทดลองในภาคปฏิบัติควบคู่กันไป

นอกจากนั้นพระสงฆ์ยังจะต้องปฏิบัติตามบทบาทที่บัญญัติ ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2561 ซึ่งมี 6 ด้านคือ 1) ด้านการปกครองคณะสงฆ์ หมายถึงการช่วย

สอดส่องดูแลพระภิกษุสามเณรตั้งแต่ระดับวัด ระดับตำบล ระดับอำเภอ ระดับจังหวัด ระดับภาค และระดับหน 2) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ คือการสนับสนุนด้านการศึกษาให้กับกุลบุตรกุลธิดา 3) ด้านสาธารณสงเคราะห์ หมายถึง การให้ความช่วยเหลือดูแลพระภิกษุ สามเณร และประชาชนทั่วไปในยามเดือดร้อนและประสบภัยต่าง ๆ 4) ด้านศาสนศึกษา คือการจัดการศึกษาบาลี พระปริยัติธรรม แก่พระภิกษุสามเณร ซึ่งปัจจุบันได้ขยายโอกาสให้คฤหัสถ์ได้ศึกษาเล่าเรียนด้วย 5) ด้านสาธารณูปการ คือการให้ความช่วยเหลือแก่สังคมสาธารณะประโยชน์ต่างๆ ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม และ 6) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนามีการเทศน์สั่งสอนประชาชนในโอกาสต่าง ๆ และการอบรมสั่งสอนในระบบการศึกษาหรือในกิจการที่จัดขึ้นเป็นครั้งคราวไป จะเห็นได้ว่าบทบาทของพระสงฆ์ในภาระหน้าที่ 6 ด้านนั้น ไม่ว่าจะทำหน้าที่อะไรก็ต้องเป็นไปเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาหรือเผยแผ่เกียรติคุณของพระพุทธศาสนา

ความเข้มแข็งทางจิตใจ หมายถึงความสามารถของบุคคลในการรักษาความสมดุลของจิตใจไว้ได้ เมื่อต้องเผชิญกับวิกฤติในการดำเนินชีวิต หรือในการเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดความเครียด สอดคล้องกับข้อเขียนของ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2555) ที่กล่าวว่า ความเข้มแข็งทางด้านจิตใจในพระพุทธศาสนามี 3 ระดับ คือ 1) ระดับศีลเป็นการป้องกันการกระทำและคำพูดอันไม่พึงประสงค์ที่อาจนำความทุกข์ ความเดือดร้อนมาสู่ตนเองและคนอื่น ๆ ความเข้มแข็งทางจิตใจระดับนี้ ประกอบด้วยหลักธรรม ได้แก่ สัมมาวาจา สัมมาภังคะ และสัมมาอาชีวะ 2) ระดับสมาธิ เป็นการฝึกหัดอบรมจิตด้วยสัมมาวาจา สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ 3) ระดับปัญญา เป็นความเข้าใจชีวิตและโลกอย่างถูกต้องและตามความเป็นจริงซึ่งประกอบด้วย สัมมาทิฐิ และสัมมาสังกัปปะและสอดคล้องหลักธรรมที่ปรากฏในสังคัลสูตร (ที.ปา.11/272/21) ซึ่งพระพุทธเจ้าได้ตรัสถึงหน้าที่ของสมณพราหมณ์ ที่ต้องปฏิบัติต่อชนชาวบ้าน 6 ประการ ได้แก่ 1) ห้ามไม่ให้ทำความชั่ว 2) ส่งเสริมให้ทำความดี 3) อนุเคราะห์ให้ความช่วยเหลือด้วยน้ำใจไมตรี 4) ให้ได้ยินได้ฟังสิ่งที่ยังไม่เคยฟัง 5) อธิบายสิ่งที่เขาได้ยินได้ฟังมาแล้วให้แจ่มชัดยิ่งขึ้น 6) บอกทางสวรรค์ให้แก่พวกเขา ซึ่งในเนื้อหาของพระสูตรนี้ กล่าวโดยสรุปคือสมณพราหมณ์ ต้องทำหน้าที่ช่วยอบรมสั่งสอนประชาชนให้มีปัญญา มีความสำคัญในการทำหน้าที่ของตนเองให้ดีที่สุดนั่นเอง

5.1.3 นำเสนอบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่คนไทยในยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลัน

บทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่คนไทยในยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลันสามารถแบ่งออกเป็น 3 รูปแบบ ได้แก่ 1) รูปแบบที่เกี่ยวกับตัวของพระสงฆ์เอง ทำหน้าที่เสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจนั้น ต้องเป็นผู้ที่ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะ คือต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถที่ถูกต้องตามหลักธรรมที่จะนำไปอบรมสั่งสอนประชาชน ต้องหมั่นติดตามข่าวสารบ้านเมืองที่เป็นปัจจุบัน และความประพฤติปฏิบัติให้ถูกต้องตามพระธรรมวินัยและ

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ซึ่งจะก่อให้เกิดความศรัทธาปะสาทะแก่ประชาชน 2) รูปแบบหลักธรรมที่ควรนำไปใช้ ได้แก่ หลักไตรสิกขาและหลักสังคหวัตถุ หลักธรรมทั้ง 2 หมวดนี้ สามารถนำไปขยายให้ครอบคลุมหลักธรรมอื่นๆ ได้ 3) รูปแบบวิธีการเผยแผ่หรือวิธีการสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่ผู้ที่ขาดที่พึ่งพิงทางใจ รู้สึกห่อเหี่ยวใจ ขาดความอบอุ่น ซึ่งควรเริ่มด้วยการให้ความช่วยเหลือด้วยอามิสสิ่งของ (อามิสทาน) ซึ่งเป็นความจำเป็นพื้นฐานในการดำรงชีพแล้วจึงค่อยเสริมสร้างความเข้มแข็งทางด้านจิตใจด้วยธรรมะคำสอน ให้ได้สติ เกิดแสงสว่างแห่งปัญญานำทางในการดำเนินชีวิตให้ถูกต้อง และรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลก เพราะในสภาวะวิกฤติเป็นช่วงที่ประชาชนมีจิตใจว่าวุ่น ชัดสายไม่เงียบสงบซึ่งประชาชนควรได้รับกำลังใจกำลังสติปัญญาให้เข้าใจความเป็นจริงที่เกิดขึ้นของโลก และต้องปรับตัวปรับใจอยู่กับโลกที่เปลี่ยนแปลงให้ได้อย่างมีความสุข

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชีวิตของคนเรานั้นถ้าหากเป็นการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีทางที่เจริญ ย่อมนำมาซึ่งความสุขใจ แต่การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมไทยในยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลันนั้น เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างกะทันหัน ไม่คาดคิดมาก่อน เป็นการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัยยากที่จะหลีกเลี่ยงได้และส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิต หน้าที่การงาน ความเป็นอยู่ของคนผู้คนในสังคมนำมาซึ่งความทุกข์ ความเดือดร้อน ความเสียใจ บางคนถูกเลิกจ้างทำให้เกิดการว่างงาน รายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย ส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตในครอบครัว เกิดความเครียดวิตกกังวล บางคนหาวิธีคลายเครียดแบบผิดๆ ด้วยการหันไปพึ่งยาเสพติด ดื่มสุราเมรัย ด้วยหวังจะดับความเครียดกลับเป็นการเพิ่มความเครียดมากยิ่งขึ้น นอกจากนั้นเมื่อเกิดสภาวะเกิดการแพร่ระบาดของอย่างรุนแรงของโรคไวรัส-19 ส่งผลกระทบต่ออย่างมากมายต่อชีวิตและการดำรงชีวิตของคนไทยและชาวโลก ส่งผลกระทบต่อจิตใจ ร่างกาย เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมมากมายก่อให้เกิดทั้งวิกฤตและบางคนก็เป็นโอกาสที่ได้อยู่ครอบครัว อยู่กับคนที่รัก และทำให้คิดทำสิ่งต่างๆ เพื่อตนเองและครอบครัวซึ่งเป็นส่วนน้อย แต่ส่วนใหญ่คนในสังคมไทยมีผลกระทบมากมาย เกิดภาวะเครียดในการดำเนินชีวิต รายรับไม่เพียงพอกับรายจ่าย บางคนถูกเลิกจ้างทำให้ตกงาน หางานทำก็ยาก ต่างคนต่างอยู่เพื่อประทังประคองชีวิตและครอบครัวให้รอด

นอกจากนั้นยังเครียดกับการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโควิด-19 อีกด้วยซึ่งก็สอดคล้องกับสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2564) ได้สรุปว่า สภาพของสังคมไทยปัจจุบันมีอัตราการว่างงาน เนื่องมาจากผลกระทบของการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 สูงขึ้นถึง 0.76 ล้านคน หนี้สิน คราวเรือนขยายตัวร้อยละ 3.9 มีคดีอาญาเพิ่มขึ้นร้อยละ 4.2 คดียาเสพติดเพิ่มมากขึ้นร้อยละ 5.1 ซึ่งปัญหาเหล่านี้ส่งผลกระทบการดำรงชีพและสภาพจิตใจของคนไทยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

บทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ที่จะอนุเคราะห์ช่วยเหลือญาติโยมนั้นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงวางแนวทางเป็นแนวปฏิบัติตอนส่งพระอริยสาวกไปประกาศพระศาสนาว่า จรณ ภิกขเว จาริกัม พุชชนหิตาย พุชชนสุขาย โลกานุกมปาย ดูกรภิกษุทั้งหลาย เธอจงเที่ยวจาริกไปเพื่อประโยชน์แก่ชนหมู่มาก เพื่อความสุขของปวงชน และเพื่ออนุเคราะห์แก่ชาวโลก ซึ่งเป็นบทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์โดยตรงอยู่แล้ว นอกจากนั้นพระสงฆ์ยังต้องมีบทบาทตามพระธรรมวินัย บทบาทตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มี 6 ด้าน คือ 1) ด้านการปกครองคณะสงฆ์ หมายถึงการช่วยสอดส่องดูแลพระภิกษุสามเณรตั้งแต่ระดับวัด ระดับตำบล ระดับอำเภอ ระดับจังหวัด ระดับภาค และระดับหน 2) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ คือการสนับสนุนด้านการศึกษาให้กับกุลบุตรกุลธิดา 3) ด้านสาธารณสงเคราะห์ หมายถึง การให้ความช่วยเหลือดูแลพระภิกษุ สามเณร และประชาชนทั่วไปในยามเดือดร้อนและประสบภัยต่าง ๆ 4) ด้านศาสนศึกษา คือการจัดการศึกษาบาลี พระปริยัติธรรม แก่พระภิกษุสามเณร ซึ่งปัจจุบันได้ขยายโอกาสให้คฤหัสถ์ได้ศึกษาเล่าเรียนด้วย 5) ด้านสาธารณูปการ คือการให้ความช่วยเหลือแก่สังคมสาธารณะประโยชน์ต่างๆ ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม และ 6) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนามีการเทศน์สั่งสอนประชาชนในโอกาสต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่ง สอดคล้องกับ **ทินพันธ์ นาคะตะ, (2539)** ได้กล่าวว่า พระสงฆ์เป็นตัวแทนของสถาบันพระพุทธศาสนา ที่มีอยู่คู่กับสังคมไทยมาตลอดมีอิทธิพลต่อการกระตุ้นหรือแนะนำให้เกิดกิจกรรมในสังคมและก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ได้มาก ดังนั้น พระสงฆ์จึงมีความสำคัญยิ่งตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จะพบได้ว่าพระสงฆ์มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับชาวบ้านมีหน้าที่สำคัญในการชี้นำการดำเนินชีวิตของคนไทยเป็นส่วนใหญ่ทั้งทางด้านศีลธรรมจรรยา และกิจกรรมทางโลก จึงอาจกล่าวได้ว่าพระสงฆ์เป็นสถาบันที่ขาดไม่ได้ในชีวิตประจำวันของพุทธศาสนิกชน นอกจากจะเป็นที่พึ่งทางด้านจิตใจและเป็นสถาบันที่เอื้ออำนวยบริการทางพระพุทธศาสนาแล้วยังทำหน้าที่ให้บริการอื่น ๆ พระสงฆ์นับเป็นสถาบันที่ได้รับความเคารพ เป็นที่พึ่งทั้งทางจิตใจและร่างกายของชาวชนบทที่ห่างไกลการพัฒนาของรัฐ พระสงฆ์ในชนบทเป็นที่เคารพของชาวบ้าน

บทบาทการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางด้านจิตใจโดยการนำเอาหลักธรรมสำคัญๆ มาอบรมชาวบ้าน ที่ประสบกับความเครียด เกิดความท้อแท้ในชีวิต มีปัญหาเรื่องรายรับไม่เพียงพอกับรายจ่าย บางคนก็ว่างงาน ยิ่งในสถานการณ์เกิดการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา-19 ก่อให้เกิดการสูญเสียมากมายทั้งชีวิต เศรษฐกิจ ความมั่นใจ ดังนั้นพระสงฆ์ในฐานะเป็นที่พึ่งที่ศรัทธาของพุทธศาสนิกชนไทย จึงเป็นศูนย์รวมจิตใจ และเป็นศูนย์รวมศรัทธาจากผู้ที่มีความพร้อมไม่เดือดร้อนเรื่องเงินทอง พระสงฆ์จึงได้ทำหน้าที่และแสดงบทบาทที่เด่นชัดคือให้ความอนุเคราะห์แก่ชาวบ้านที่ประสบความเดือดร้อน ด้วยปัจจัย 4 มีอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัยโดยใช้วัดเป็นศูนย์กลางดูแลผู้ป่วย และเป็นศูนย์ป็นสุขทำอาหารแจกจ่ายผู้เดือดร้อนโดยไม่แบ่งชนชั้นวรรณะ ศาสนา ยิ่งในวิกฤติที่มีญาติเสียชีวิตจากการติดโรคโควิด-19 สังคมไทยได้อาศัยวัดเป็นส่วนใหญ่ พระสงฆ์จึงมีบทบาทเป็นอย่างมากแทบ

ทุกวัดทั่วประเทศ ต่างก็ทุ่มเทเสียสละเพื่ออนุเคราะห์สงเคราะห์ตามกำลังความสามารถ นอกจากนั้นทางมหาเถรสมาคมก็มีมติขอความร่วมมือจากวัดต่างๆ ที่มีความพร้อมออกให้ความช่วยเหลือชาวบ้านทุกด้าน ทั้งเป็นรูปธรรมและนามธรรมในส่วนของนามธรรมนั้นมีความสำคัญไม่น้อย เพราะเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจ สร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่สังคมโดยการนำเอาหลักธรรมได้แก่ไตรสิกขา สังคหวัตถุ พรหมวิหาร สาราณียธรรม เป็นต้น ออกไปอบรมเผยแผ่ให้กับชาวบ้านแบบ บ้าน วัด โรงเรียน(ชุมชน) ให้มีความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้อง ให้ดำรงชีวิตอย่างผู้ตื่นรู้ สติปัญญา รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น สามารถดำรงชีวิตได้ท่ามกลางสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างมีความสุข สอนให้คนที่ท้อแท้หมดหวังในชีวิตให้มีพลังภายในยึดมั่นไม่ท้อถอยด้วยหลักอิทธิบาท 4 บ้าง หรือหลักไตรสิกขาบ้าง ซึ่งตรงกับงานวิจัยของวิภาวดี สัตินไชย และกัมปนาท วงษ์วัฒนพงษ์ (2564, หน้า 218) กล่าวว่า การเสริมสร้างความเข้มแข็งเริ่มจากการพัฒนาตนตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาตามหลักไตรสิกขานั้น ซึ่งมีสาระสำคัญ ดังนี้ 1.ศีล คือ การฝึกฝนพัฒนาด้านพฤติกรรม หมายถึง การพัฒนาทางกายและวาจาให้มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมอย่างถูกต้องมีผลดี 2. สมาธิ หมายถึง การฝึกพัฒนาในด้านจิตใจ มีความสำคัญอย่างยิ่งเพราะจิตใจเป็นฐานของพฤติกรรม เนื่องจากพฤติกรรมทุกอย่างเกิดขึ้นจากความตั้งใจหรือเจตนา และเป็นไปตามเจตจำนงและแรงจูงใจที่อยู่เบื้องหลัง ถ้าจิตใจได้รับการพัฒนาให้ดีขึ้นแล้ว ก็จะควบคุมดูแลและนำพฤติกรรมไปในทางที่ดีงามด้วย 3. ปัญญา หมายถึง การพัฒนาปัญญา ซึ่งมีความสำคัญสูงสุดเพราะปัญญาเป็นต้นทางและควบคุมพฤติกรรมทั้งหมด คนเราจะมีพฤติกรรมอะไร อย่างไร และแค่นั้น ก็อยู่ที่ว่าจะมีปัญหาขึ้นมาหรือบอกทางให้เท่าใด และปัญญาเป็นตัวปลดปล่อยจิตใจให้ทางออกแก่จิตใจ เช่น เมื่อจิตใจอึดอัดมีปัญหาคิดตันอยู่ พอเกิดปัญญารู้ว่าจะทำอย่างไร จิตใจก็โล่งเป็นอิสระได้

5.3 ข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัย เรื่อง“บทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่คนไทยในยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลัน” นี้มีข้อเสนอแนะทั้งเป็นเชิงนโยบายและเชิงวิจัย ดังนี้

5.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากการศึกษาวิจัยมีข้อเสนอแนะสำหรับพระสงฆ์ที่ควรนำไปกำหนดเป็นนโยบายในการทำงานเพื่อเสริม สร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่คนไทยในยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลัน ดังนี้

1.คณะสงฆ์ควรจัดทำหลักสูตรทั้งระยะสั้น และระยะยาวเพื่ออบรม และพัฒนาพระสงฆ์ที่จะร่วมกันทำหน้าที่เสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่ประชาชน โดยให้ความรู้ที่ถูกต้องตามหลักธรรมวินัย และสอดคล้องพระพระราชาบัญญัติคณะสงฆ์

2.คณะสงฆ์ควรส่งเสริมและสนับสนุน อำนวยความสะดวกแก่พระสงฆ์ที่ทำหน้าที่เผยแผ่
อบรมเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่ประชาชนที่เกิดความอ่อนล้าทางความคิด และจิตวิญญาณ
เพื่อเป็นขวัญและกำลังใจแก่พระสงฆ์ผู้ปฏิบัติหน้าที่สืบต่อไป

3.มหาวิทยาลัยสงฆ์ ควรมีแผนการหรือโครงการที่ชัดเจน พร้อมทั้งงบประมาณบางส่วนที่จะ
ช่วยเหลือสนับสนุน และเพื่อขับเคลื่อนโครงการเพื่อสร้างความเข้มแข็งและเสริมสร้างกำลังใจให้กับ
ประชาชน

5.3.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย เรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่
คนไทยในยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลัน” ยังมีประเด็นที่น่าสนใจที่ควรศึกษาวิจัยคือ การศึกษาสภาพ
ความเข้มแข็งทางจิตใจ และแนวทางฟื้นฟูสภาพจิตใจหลังยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลัน หรือหลัง
สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19

บรรณานุกรม

1. ภาษาไทย

ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*.
เนื่องในมหามงคลสมัยเฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ
พุทธศักราช 2539. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ข้อมูลทุติยภูมิ

1) เอกสารทั่วไป

- คุณ โทษณ์. (2537). *พุทธศาสนากับชีวิตประจำวัน*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์โอ. เอส.พรินต์ติ้งเฮาส์.
จำนง อติวัฒน์สิทธิ์. (2532). *สังคมวิทยา*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
จำนงค์ ทองประเสริฐ. (2539). *ประวัติพุทธศาสนาในเอเชียอาคเนย์*. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิ
อภิธรรมมหาธาตุวิทยาลัยจัดพิมพ์.
- จิรพรรณ กาญจนะจิตรา. (2536). *การพัฒนาชุมชน*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคาแหง.
ชูดา จิตพิทักษ์. (2522). *พฤติกรรมบุคคลในองค์กรเบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สารมวลชน.
จิตยา สุวรรณะชญ. (2527). *สังคมวิทยา*. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช.
ทินพันธ์ นาคะตะ. (2539). *พระพุทธศาสนากับสังคมไทย*. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมมิก.
ปานดี คงสมบัติ. (ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์). *คุณค่าและจุดมุ่งหมายของชีวิต*. กรุงเทพมหานคร: กระทรวง
การอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์วิจัยและนวัตกรรม.
- ประเวศ วะสี. (2539). *พระสงฆ์กับการรู้เท่าทันสังคม ในหลักการบริหารและการจัดการวัดในยุคโลกา
ภิวัตน์*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2542). *มองสันติภาพโลกผ่านภูมิหลังอารยธรรมโลกาภิวัตน์*
(พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมมิกจำกัด.
- พระไพศาล วิสาโล. (2546). *พุทธศาสนาในอนาคตแนวโน้มและทางออกจากวิกฤต*. กรุงเทพมหานคร:
มูลนิธิสดศรี - สฤษดิ์วงศ์.
- พระธรรมปริยัติโสภณ (วรวิทย์ คงคปญโญ). (2548). *การคณะสงฆ์และการพระศาสนา* (พิมพ์ครั้งที่
3). กาญจนบุรี: สำนักพิมพ์ธรรมเมธีสหายพัฒนาการพิมพ์.
- พระธรรมปริยัติโสภณ (วรวิทย์ คงคปญโญ). (2548). *การคณะสงฆ์และการพระศาสนา* (พิมพ์ครั้งที่
ที่ 3). กาญจนบุรี: สำนักพิมพ์ธรรมเมธีสหายพัฒนาการพิมพ์.

- พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). (2551). *พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม.
- พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคล). (2552). *การบริหารวัด* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: เอสทีพีเพรส จำกัด.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2555). *พุทธธรรม (ฉบับปรับขยาย)* (พิมพ์ครั้งที่ 32). กรุงเทพมหานคร: ผลิติมม์.
- ลักขณา สริวัฒน์. (2544). *สุขวิทยาจิตและการปรับตัว*. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- วศิน อินทสระ. (2548). *พุทธจริยศาสตร์*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ทองกวาว.
- โสภา ชูพิกุลชัย. (2533). *จิตวิทยาสังคมประยุกต์*. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.
- สมพร เทพสิทธิ์า. (2538). *บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน*. กรุงเทพมหานคร: สภายูว พุทธิกสมาคมแห่งชาติในพระบรมราชูปถัมภ์.
- สุพัตรา สุภาพ. (2540). *สังคมวิทยา* (พิมพ์ครั้งที่ 19). กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต). (2540). *หลักทั่วไปของพุทธศาสตร์*. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา.
- _____. (ป.อ. ปยุตโต). (2561). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์* (พิมพ์ครั้งที่ 33). กรุงเทพมหานคร: ผลิติมม์.
- _____. (ป.อ. ปยุตโต). (2561). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลธรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 60). กรุงเทพมหานคร: ผลิติมม์.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. (2564). *สรุปผลที่สำคัญการสำรวจสุขภาพจิต (ความสุข) ของคนในประเทศไทย พ.ศ. 2563*. กรุงเทพมหานคร: บางกอกบลิ๊อค.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์, (2563) *ทฤษฎีสังคมวิทยา: เนื้อหาและแนวทางการใช้ประโยชน์เบื้องต้น*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Allport, Gordon. (1937). *Personality: A psychological interpretation*. New York: Holt.

2) วิทยานิพนธ์

- พระครูอาทรกิจจาภิรักษ์ (ฉัตรขมภู). (2560). *การสร้างครอบครัวที่มั่นคงในเชิงพุทธบูรณาการ*. พุทธศาสนคณาจารย์บัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ภูวเดช สิ้นทับศาล และคณะ. (2561). *พุทธจริยศาสตร์ : แนวคิดและหลักการเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวและสังคมไทยในศตวรรษที่ 21*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช.

3) บทความในวารสาร

- กนกวรรณ ขวัญอ่อน. (2562). การสร้างความเข้มแข็งทางด้านจิตใจตามหลักพระพุทธศาสนา. *วารสารวิชาการ สถาบันพัฒนาพระวิทยากร*, 2(1), 46-59.
- ธัญธัช วิภัติภูมิประเทศ. (2562). สังคมวิทยาดิจิทัล: แนวคิดและการนำไปใช้. *วารสารราชภัฏสุราษฎร์ธานี*, 6(1), 52-53.
- พระครูกิตติวรานวัตร, พระฉัตรชัย อธิปญโญ, และพระอุดมสิทธิธนายก. (2561). บทบาทพระสงฆ์ในการสืบสานวัฒนธรรมไทย. *วารสารมหาจุฬานาครธรรม*, 5(3), 468-487.
- พระครูปลัดเถรานุวัตร (สุเทพ สุเทวเมธี). (2561). พระสงฆ์กับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน. *วารสารวิชาการ บัณฑิตวิทยาลัยสวนดุสิต*, 14(2), 137-138.
- พระครูวินัยธรจักรี ศรีจารุเมธีญาณ, สัจญญา เคนาภูมิ, และวิทยา เจริญศิริ. (2559). บทบาทพระสงฆ์ไทยในสังคมยุคโลกาภิวัตน์. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์*, 4(1), 285-286.
- พระครูสมุห์วรวิทย์ ผาสุโก. (2559). พระสงฆ์กับการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนวัดสามชุกฝั่งตะวันตกและฝั่งตะวันออก. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 4(พิเศษ), 270-283.
- พิชญ์สินี มะโน. (2562). ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงในยุค DIGITAL DISRUPTION ต่อการศึกษา. *วารสารครุศาสตร์อุตสาหกรรม*, 18(1), 1-6.
- มาริสสา ต่อทีชะ. (2559). การศึกษาพฤติกรรมด้านการมีภูมิคุ้มกันในตนเอง ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษา: กรณีศึกษา นักศึกษามหาวิทยาลัยกรุงเทพ. *วารสารเทคโนโลยีภาคใต้*, 9(2), 125-131.
- ลักขณา สริวัฒน์. (2561). ทำไมจึงต้องมีการปรับตัว. *วารสารการบริหารและนิเทศการศึกษามหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 9(3), 16.
- วิภาวดี สีตนไชย, และกัมปนาท วงษ์วัฒนพงษ์. (2564). พุทธวิธีในการจัดการทุนมนุษย์ในพุทธศาสนา. *วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์*, 6(1), 211-220.
- วิโรจ นาคชาตรี. (2563). พระพุทธศาสนากับความมั่นคงทางสังคมจิตวิทยา. *วารสารมนุษยศาสตร์ ฉบับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง*, 9(1), 72-81.
- ศุภกานต์ บำรุงสุนทร, เพ็ญนภา กุลนภาดล, และประชา อินัง. (2563). การเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางใจของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาที่มาจากครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวด้วยการปรึกษากลุ่มทฤษฎีเผชิญความจริง. *วารสารการวัดผลการศึกษา*, 37(101), 136-145.

4) เว็บไซต์

กองยุทธศาสตร์และแผนงาน กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข. (2562). *แผนพัฒนาสุขภาพจิตแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2561-2580)*. สืบค้นเมื่อ 14 ตุลาคม 2564, จาก <https://www.dmh.go.th/main.asp>.

คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล. *พัฒนาการทางจิตใจ*. สืบค้นเมื่อ 13 พฤศจิกายน 2564, จาก <https://med.mahidol.ac.th/ramamental/generalknowledge/>.

ณัฐพงษ์ สังข์กลิ่นหอม. สืบค้นเมื่อ 10 ตุลาคม 2564, จาก <https://sites.google.com/site/nathphngssangkhklinhxmiom/khwam-hmay-laea-khwam-sakhay-khxng-phra-sngkh>.

ทำไมองค์กรต้องปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลง. สืบค้นเมื่อ 15 กรกฎาคม 2564, จาก <https://bsc.dip.go.th/th/category/marketing2/qs-whybusinesschange>.

ทวีศักดิ์ บุญเกิด, และรสริน พลวัฒน์. (2551). สืบค้นเมื่อ 24 มกราคม 2565, จาก <http://www1a.biotech.or.th/BRT/images/stories/plant%20adaptation.pdf>.

ประยูร สุขะใจ. (2558). *การปรับตัวในสถานการณ์วิกฤตของชีวิต*. สืบค้นเมื่อ 24 มกราคม 2565, จาก <https://www.mcu.ac.th/article/detail/276>.

พลตรี ปณณทัต ภาณุจนสวัสดิ์. *โลกยุค 4.0*. สืบค้นเมื่อ 19 มกราคม 2565, จาก http://www.dsdw2016.dsdw.go.th/doc_pr/ndc_2560-2561/PDF/m8455/8455โลกยุค%204.0.pdf.

พระมหาจักรพันธ์ จุกกวโร. *บทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนา*. สืบค้นเมื่อ 3 ตุลาคม 2564, จาก <https://www.mcutak.com/default.asp?content=contentdetail&id=27639>.

ราชกิจจานุเบกษา. *พระราชบัญญัติ การพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม*. สืบค้นเมื่อ 19 ตุลาคม 2565, จาก <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2560/A/010/1.PDF>.

วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. สืบค้นเมื่อ 2 ตุลาคม 2564, จาก <https://th.wikipedia.org/wiki/จิต>.

_____. สืบค้นเมื่อ 24 มกราคม 2565, จาก [https://th.wikipedia.org/wiki/การปรับตัว_\(ชีววิทยา\)](https://th.wikipedia.org/wiki/การปรับตัว_(ชีววิทยา)).

_____. สืบค้นเมื่อ 24 มกราคม 2565, จาก <https://th.wikipedia.org/wiki/วิวัฒนาการ>.

ส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, กรม. “*Thailand4.0 โมเดลขับเคลื่อนประเทศไทยสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน*”. สืบค้นเมื่อ 19 มกราคม 2565, จาก: <http://www.dla.go.th/servlet/EbookServlet>.

- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2564). สืบค้นเมื่อ 15 กรกฎาคม 2564, จาก http://social.nesdc.go.th/social/Default.aspx?tabid=63_child/06242014-1920.
- สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.(2562). *Disruptive Technology การดำรงชีวิตจะเปลี่ยน*, สืบค้นเมื่อ 20 มกราคม 2565, จาก <http://www.parliament.go.th/library>.
- หน้าที่ชาวพุทธและมารยาทชาวพุทธ. สืบค้นเมื่อ 3 ตุลาคม 2564, จาก <https://sites.google.com/site/class23102/home/bthbath-phra-sngkh>.
- อรรถกถา ขุททกนิกาย คาถาธรรมบท ยมกวรรคที่ 1 ัมมปทัฏฐกถา. สืบค้นเมื่อ 15 ตุลาคม 2564, จาก <https://84000.org/tipitaka/attha/attha.php?b=25&i=11&p=1>.
- อยู่อย่างไรเมื่อเทคโนโลยีเปลี่ยนฉบับพลัน 3 ทักษะสำคัญใน VUCA World Posted On 8 October 2019. สืบค้นเมื่อ 15 กรกฎาคม 2564, จาก <https://thematter.co/science-tech/living-in-vuca-world/86710>.
- SDG MOVE MOVING TOWARDS SUSTAINABLE FUTURE. สืบค้นเมื่อ 14 ตุลาคม 2564, จาก <https://www.sdgmovement.com/2021/01/13/sdg-updates-impact-covid-19-mental-health/>.
- The MATTER. Posted On 8 October 2019. สืบค้นเมื่อ 5 พฤศจิกายน 2564, จาก <https://thematter.co/science-tech/living-in-vuca-world/86710>.

2. เอกสารภาษาอังกฤษ

- Creswell. J. W. (2013). *Qualitative Inquiry and Research Design: Choosing Among Five Approaches* (3rd ed.). United States of America: SAGE Publications.
- Denzin, Norman K., and Yvonne S. Lincoln. (2000). *Handbook of Qualitative Research*. United States of America: SAGE Publications.
- Silverman, D. (2000). *Doing Qualitative Research: A Practical Handbook*. London: SAGE Publications.

บรรณานุกรม

1.ภาษาไทย

ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*.
เนื่องในมหามงคลสมัยเฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ
พุทธศักราช 2539. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ข้อมูลทุติยภูมิ

1) เอกสารทั่วไป

- คุณ โทษณ์. (2537) *พุทธศาสนากับชีวิตประจำวัน*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์โอ. เอส.พรีนติ้งเฮ้าส์.
จำนง อติวัฒน์สิทธิ์. (2532). *สังคมวิทยา*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
จำนงค์ ทองประเสริฐ. (2539). *ประวัติพุทธศาสนาในเอเชียอาคเนย์*. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิ
อภิธรรมมหาธาตุวิทยาลัยจัดพิมพ์.
จิรพรรณ กาญจนะจิตรา. (2536). *การพัฒนาชุมชน*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคาแหง.
ชูดา จิตพิทักษ์. (2522). *พฤติกรรมบุคคลในองค์กรเบื้องต้น*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สารมวลชน.
จิตยา สุวรรณะชฎ. (2527). *สังคมวิทยา*. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช.
ทินพันธ์ นาคะตะ. (2539). *พระพุทธศาสนากับสังคมไทย*. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมมิก.
ปานดี คงสมบัติ. (ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์). *คุณค่าและจุดมุ่งหมายของชีวิต*, วิทยาลัยชุมชนระนอง สถาบัน
วิทยาลัยชุมชน กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์วิจัยและนวัตกรรม.
ประเวศ วะสี. (2539). *พระสงฆ์กับการรู้เท่าทันสังคม ในหลักการบริหารและการจัดการวัดในยุคโลกา
ภิวัตน์*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ.
พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2542). *มองสันติภาพโลกผ่านภูมิหลังอารยธรรมโลกาภิวัตน์*.
พิมพ์ครั้งที่ ๒ . กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมมิกจำกัด.
พระไพศาล วิสาโล. (2546). *พุทธศาสนาในอนาคตแนวโน้มและทางออกจากวิกฤต*. กรุงเทพมหานคร:
มูลนิธิสดศรี - สฤษดิ์วงศ์.
พระธรรมปริยัติโสภณ (วรวิทย์ คงคปญโญ). (2548). *การคณะสงฆ์และการพระศาสนา*. (พิมพ์ครั้งที่
3). กาญจนบุรี: สำนักพิมพ์ธรรมเมธีสหายพัฒนาการพิมพ์.
พระธรรมปริยัติโสภณ (วรวิทย์ คงคปญโญ). (2548). *การคณะสงฆ์และการพระศาสนา*. พิมพ์ครั้งที่ 3.
กาญจนบุรี: สำนักพิมพ์ธรรมเมธีสหายพัฒนาการพิมพ์.

- พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). (2551). พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม.
- พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคล). (2552). การบริหารวัด. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: เอสทีพีเพรส จำกัด.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2555). *พุทธธรรม (ฉบับปรับขยาย)*. พิมพ์ครั้งที่ 32. กรุงเทพฯ: ผลิติมม์.
- ลักขณา สริวัฒน์. (2544). สุขวิทยาจิตและการปรับตัว. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- วศิน อินทสระ. (2548). *พุทธจริยศาสตร์*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ทองกวาว.
- โสภา ชูพิกุลชัย. (2533). *จิตวิทยาสังคมประยุกต์*. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.
- สมพร เทพสิทธิ์า. (2538). *บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน*. กรุงเทพมหานคร: สภายูว พุทธิกสมาคมแห่งชาติในพระบรมราชูปถัมภ์.
- สุพัตรา สุภาพ. (2540). *สังคมวิทยา*. พิมพ์ครั้งที่ 19 กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต). (2540). *หลักทั่วไปของพุทธศาสตร์*. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.
- _____. (ป.อ. ปยุตโต). (2561). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์*. (พิมพ์ครั้งที่ 33). กรุงเทพฯ: ผลิติมม์.
- _____. (ป.อ. ปยุตโต). (2561). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 60). กรุงเทพมหานคร: ผลิติมม์.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. (2564). *สรุปผลที่สำคัญการสำรวจสุขภาพจิต (ความสุข) ของคนในประเทศไทย พ.ศ. 2563*. กรุงเทพฯ: บางกอกบล็อก.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์, (2563) ทฤษฎีสังคมวิทยา: เนื้อหาและแนวทางการใช้ประโยชน์เบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Allport, Gordon. (1937). *Personality: A psychological interpretation*. New York: Holt.

2) วิทยานิพนธ์

- พระครูอาทรกิจจาภิรักษ์ (ฉัตรชมพู). (2560). *การสร้างครอบครัวที่มั่นคงในเชิงพุทธบูรณาการ*. พุทธศาสนคหบดีบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ภูเดช สันทับศาล และคณะ. (2561). *พุทธจริยศาสตร์ : แนวคิดและหลักการเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวและสังคมไทยในศตวรรษที่ 21*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช.

3) บทความในวารสาร

- กนกวรรณ ขวัญอ่อน. (2562). *การสร้างความเข้มแข็งทางด้านจิตใจตามหลักพระพุทธศาสนา*. วารสารวิชาการ สถาบันพัฒนาพระวิทยากร ปีที่ 2 ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน.
- ธัญธัช วิภัติภูมิประเทศ. (2562). *สังคมวิทยาดิจิทัล : แนวคิดและการนำไปใช้*. วารสารราชภัฏสุราษฎร์ธานี ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน 2562, 52-53.
- พระครูวินัยธรจักรี ศรีจารุเมธีญาณ, สัจญา เคนาภูมิ, และวิทยา เจริญศิริ. (2559). *บทบาทพระสงฆ์ไทยในสังคมยุคโลกาภิวัตน์, คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ ปีที่ 4 ฉบับที่ 1 (พิเศษ) ม.ค.-มิ.ย. 2559, 285-286.*
- พระครูสมุห์วรวิทย์ ผาสุโก. (2559). *พระสงฆ์กับการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน : กรณีศึกษาชุมชนวัดสามซุงฝั่งตะวันตกและฝั่งตะวันออก*. *บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ปีที่ 4 ฉบับพิเศษ 2559.*
- พระครูปลัดเถรานุวัตร (สุเทพ สุเทวเมธี). (2561). *พระสงฆ์กับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน*. *วารสารวิชาการ บัณฑิตวิทยาลัยสวนดุสิต*. ปีที่ 14 ฉบับที่ 2 ประจำเดือนกันยายน – ธันวาคม, 137-138
- พระครูกิตติวรานุวัตร, และคณะ, (2561). *บทบาทพระสงฆ์ในการสืบสานวัฒนธรรมไทย*. *วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์ ปีที่ 5 ฉบับที่ 3 กันยายน – ธันวาคม 2561, 478*
- พิชญ์สินี มะโน.(2562). *ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงในยุค DIGITAL DISRUPTION ต่อการศึกษา*. *ภาควิชาครุศาสตร์วิศวกรรม คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรมและเทคโนโลยี สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง*. *วารสารครุศาสตร์อุตสาหกรรม ปีที่ 18 ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม – เมษายน, 2562, 94.*
- มารีสา ต่อที่ชะ. (2559). *การศึกษาพฤติกรรมด้านการมีภูมิคุ้มกันในตนเอง ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษา : กรณีศึกษา นักศึกษามหาวิทยาลัยกรุงเทพ*. *JOURNAL OF SOUTHERN TECHNOLOGY*. 9(2)2559, 125–132.
- ลักขณา สริวัฒน์. (2561). *ทำไมจึงต้องมีการปรับตัว*. *วารสารการบริหารและนิเทศการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม* ปีที่ 9 ฉบับที่ 3 กันยายน - ธันวาคม 2561, 16
- วิภาวดี สิตนไชย และกัมปนาท วงษ์วัฒนพงษ์. (2564). *พุทธวิธีในการจัดการทุนมนุษย์ในพุทธศาสนา*. *วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์ ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 (มกราคม – เมษายน 2564), 218.*
- วิโรจ นาคชาตรี.(2563). *พระพุทธศาสนากับความมั่นคงทางสังคมจิตวิทยา*. *วารสารมนุษยศาสตร์ ฉบับบัณฑิตศึกษา* ปีที่ 9 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2563), 80.

ศุภกานต์ บำรุงสุนทรและคณะ. (2563). การเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางใจของนักเรียนระดับชั้น
ประถมศึกษาที่มาจากครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวด้วยการปรึกษากลุ่มทฤษฎีเผชิญความจริง.
วารสารการวัดผลการศึกษา. ปีที่ 37 ฉบับที่ 101 มกราคม – มิถุนายน 2563, 139.

4) เว็บไซต์

กองยุทธศาสตร์และแผนงาน กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข, แผนพัฒนาสุขภาพจิตแห่งชาติ
ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2561-2580), (2562), สืบค้นเมื่อ 14 ตุลาคม 2564, จาก
<https://www.dmh.go.th/main.asp>

คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล. พัฒนาการทางจิตใจ สืบค้นเมื่อ 13
พฤศจิกายน 2564, จาก
<https://med.mahidol.ac.th/ramamental/generalknowledge/>

ณัฐพงษ์ สังข์กลิ่นหอม. สืบค้นเมื่อ 10 ตุลาคม 2564, จาก <https://sites.google.com/site/nathphngssangkhklinhxmiom/khwam-hmay-laea-khwam-sakhay-khxng-phra-sngkh>

ทำไม่องค์กรต้องปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลง. สืบค้นเมื่อ 15 กรกฎาคม 2564, จาก
<https://bsc.dip.go.th/th/category/marketing2/qs-whybusinesschange>

ทวีศักดิ์ บุญเกิด และสรสิน พลวัฒน์ (2551) สืบค้นเมื่อ 24 มกราคม 2565, จาก
<http://www1a.biotec.or.th/BRT/images/stories/plant%20adaptation.pdf>

ประยูร สุขะใจ, การปรับตัวในสถานการณ์วิกฤตของชีวิต, 2558, สืบค้นเมื่อ 24 มกราคม 2565, จาก
<https://www.mcu.ac.th/article/detail/276>

พลตรี ปิณหนัต กาญจนะวสิต. โลกยุค 4.0. สืบค้นเมื่อ 19 มกราคม 2565, จาก
http://www.dsdw2016.dsdw.go.th/doc_pr/ndc_2560-2561/PDF/m8455/8455-โลกยุค%204.0.pdf.

พระมหาจักรพันธ์ จุกกวโร. บทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนา. สืบค้นเมื่อ 3 ตุลาคม 2564, จาก
<https://www.mcutak.com/default.asp?content=contentdetail&id=27639>,
ราชกิจจานุเบกษา. พระราชบัญญัติ การพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. สืบค้นเมื่อ 19 ตุลาคม
2565, จาก <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2560/A/010/1.PDF>.

วิกิพีเดียสารานุกรมเสรี. สืบค้นเมื่อ 2 ตุลาคม 2564, จาก <https://th.wikipedia.org/wiki/จิต>
_____ สืบค้นเมื่อ 24 มกราคม 2565 จาก [https://th.wikipedia.org/wiki/การปรับตัว_\(ชีววิทยา\)](https://th.wikipedia.org/wiki/การปรับตัว_(ชีววิทยา))

_____ สืบค้นเมื่อ 24 มกราคม 2565 จาก <https://th.wikipedia.org/wiki/วิวัฒนาการ>

ส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, กรม. “Thailand4.0 โมเดลขับเคลื่อนประเทศไทยสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน”.(ออนไลน์). สืบค้นเมื่อ 19 มกราคม 2565, จาก: <http://www.dla.go.th/servlet/EbookServlet>.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2564) สืบค้นเมื่อ 15 กรกฎาคม 2564, จาก <http://social.nesdc.go.th/social/Default.aspx?tabid=63> child/06242014-1920

สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, Disruptive Technology การดำรงชีวิตจะเปลี่ยน, (2562), สืบค้นเมื่อ 20 มกราคม 2565, จาก, <http://www.parliament.go.th/library>

หน้าที่ชาวพุทธและมารยาทชาวพุทธ. สืบค้นเมื่อ 3 ตุลาคม 2564, จาก <https://sites.google.com/site/class23102/home/bthbath-phra-sngkh>

อรรถกถา ขุททกนิกาย คาถาธรรมบท ยมกวรรคที่ ๑ อัมมปทัฏฐกถา สืบค้นเมื่อ 15 ตุลาคม 2564, จาก, <https://84000.org/tipitaka/attha/attha.php?b=25&i=11&p=1>

อยู่อย่างไรเมื่อเทคโนโลยีเปลี่ยนฉับพลัน 3 ทักษะสำคัญใน VUCA World Posted On 8 October 2019. สืบค้นเมื่อ 15 กรกฎาคม 2564, จาก <https://thematter.co/science-tech/living-in-vuca-world/86710>

The MATTER. Posted On 8 October 2019. สืบค้นเมื่อ 5 พฤศจิกายน 2564, จาก <https://thematter.co/science-tech/living-in-vuca-world/86710>

SDG MOVE MOVING TOWARDS SUSTAINABLE FUTURE. สืบค้นเมื่อ 14 ตุลาคม 2564, จาก <https://www.sdgmovement.com/2021/01/13/sdg-updates-impact-covid-19-mental-health/>

5) เอกสารภาษาอังกฤษ

Creswell. J. W., **Qualitative Inquiry and Research Design: Choosing Among Five Approaches**, 3rd printing, (Thousand Oaks, Sage: Publication, 2013), p.121.

Denzin, Norman k., and Yvonne S. Lincoln, **Handbook of Qualitative Research**, (Thousand Oaks, Calif: Sage Publications, 2000), p.391.

Silverman. D., **Doing Qualitative Research: A Practical Handbook**, (London: Sage, 2000), p. 90

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัย

รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัย

1. พระศรีวินยาภรณ์,ดร. อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
2. พระมหาบุญไทย ปุณฺณมโน, อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ดร.
3. รศ.ดร.สุกิจ ชัยมุสิก อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
4. ดร.เสน่ห์ เดชะวงศ์ อาจารย์พิเศษประจำ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
5. ดร.กฤตสุขชิน พลเสน อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ภาคผนวก ข

หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน บัณฑิตวิทยาลัย โทร ๐๒-๕๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๓๑๕๔

ที่ อว.๗๗๐๕/ว ๐๐๑๒

วันที่ ๑๑ มกราคม ๒๕๖๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน พระศรีวิมลภรณ์, ดร.

ด้วยพระมหามหาบุณยศรี ญาณวฑฺฒโน, ผศ.ดร. อาจารย์ประจำหลักสูตรศาสนศาสตร์คหวิ
บัณฑิต และหลักสูตรศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา (BUDDHIST STUDIES) บัณฑิต
วิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการโครงการวิจัย เรื่อง “บทบาทของ
พระสงฆ์ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่คนไทยในยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลัน” มีความประสงค์
ขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย ในฐานะที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนา เพื่อเก็บ
ข้อมูลเขียนงานวิจัยต่อไป

ดังนั้น จึงเรียนมายังท่าน เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการตรวจสอบเครื่องมือวิจัยดังกล่าว จึง
ขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้ด้วย

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์และพิจารณาดำเนินการต่อไป

(พระมหามหาบุณยศรี ญาณวฑฺฒโน, ผศ.ดร.)

หัวหน้าโครงการวิจัย

ตรงแล้ว
พระศรีวิมลภรณ์
๑๖ ม.ค. ๖๕

บันทึกข้อความ

สำนักงาน บัณฑิตวิทยาลัย โทร ๐๒-๕๕๕-๖๐๐๐ ต่อ ๓๐๕๕

ที่ อว ๓๔๐๘๖/๐๑๑๒

วันที่ ๑๖ มกราคม ๒๕๖๕

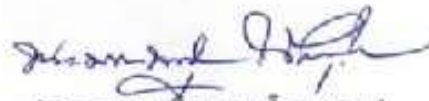
เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน พระมหาบุญไทย ปุณณโม, ดร.

ด้วยกรมพระมหาบวชเณร ญาณวฑฺฒโน, ผศ.ดร. อาจารย์ประจำหลักสูตรศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต และหลักสูตรศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา (BUDDHIST STUDIES) บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการโครงการวิจัย เรื่อง "บทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่คนไทยในยุคการเปลี่ยนแปลงฉบับพัน" มีความประสงค์ขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย ในฐานะที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนา เพื่อเก็บข้อมูลเขียนงานวิจัยต่อไป

ดังนั้น จึงเรียนมายังท่าน เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการตรวจสอบเครื่องมือวิจัยดังกล่าว จึงขอคุณไม่แทนขอบคุณมา ณ โอกาสนี้ด้วย

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์และพิจารณาดำเนินการต่อไป

(พระมหาบุญไทย ญาณวฑฺฒโน, ผศ.ดร.)
หัวหน้าโครงการวิจัย

โทษณ สอนเจริญ
stream like you
17 ม.ค. ๖๕

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน บัณฑิตวิทยาลัย โทร ๐๒-๕๕๕-๖๐๐๐ ต่อ ๑๐๕๙

ที่ อว ๗๐๐๕/๐๐๑๓๒

วันที่ ๑๑ มกราคม ๒๕๖๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เจริญพร รองศาสตราจารย์ (พิเศษ) ดร.สุกิจ ชัยมุสิก

ด้วยอาตมภาพ พระมหาบุญศรี ฉานมฤตโธ, ผศ.ดร. อาจารย์ประจำหลักสูตรศาสนศาสตร์ ศษ.ฎ.บัณฑิต และหลักสูตรศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา (BUDDHIST STUDIES) บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการโครงการวิจัย เรื่อง "บทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่คนไทยในยุคการเปลี่ยนแปลงอันพลิกผัน" มีความประสงค์ขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย ในฐานะที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนา เพื่อเก็บข้อมูลเขียนงานวิจัยต่อไป

ดังนั้น จึงเจริญพรมายังท่าน เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการตรวจสอบเครื่องมือวิจัยดังกล่าว จึงขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้ด้วย

จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์และพิจารณาดำเนินการต่อไป

(พระมหาบุญศรี ฉานมฤตโธ, ผศ.ดร.)

หัวหน้าโครงการวิจัย

นางสาววิมล / ๑๑
๑๒ ม.ค. ๖๕.

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน บัณฑิตวิทยาลัย โทร. ๐๒-๕๔๖-๖๐๐๐ ต่อ ๓๐๕๕

ที่ สว ๓๙๐๕/ว.๐๐๑๓

วันที่ ๑๑ มกราคม ๒๕๖๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เจริญพร ดร.เสาว์ เคชะวงค์

ด้วยอภินิหาร พระมหาบุญศรี ฉานวฑฺฒโน, ผศ.ดร. อาจารย์ประจำหลักสูตรศาสนศาสตร์
ดุขฎิบัณฑิต และหลักสูตรศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์ศึกษา (BUDDHIST STUDIES)
บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการโครงการวิจัย เรื่อง "บทบาทของ
พระสงฆ์ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่คนไทยในยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลัน" มีความประสงค์
ขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย ในฐานะที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนา เพื่อเก็บ
ข้อมูลเขียนงานวิจัยต่อไป

ดังนั้น จึงเจริญพรมายังท่าน เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการตรวจสอบเครื่องมือวิจัยดังกล่าว
จึงขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้ด้วย

จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์และพิจารณาดำเนินการต่อไป

(พระมหาบุญศรี ฉานวฑฺฒโน, ผศ.ดร.)
หัวหน้าโครงการวิจัย

ได้ตรวจสอบ/วินิจฉัย/แจ้ง/แล้ว

12 มกราคม ๒๕๖๕

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน บัณฑิตวิทยาลัย โทร. ๐๒-๕๔๕๔-๖๐๐๐ ต่อ ๓๐๕๘

ที่ อว ๓๔๐๕/ว.๐๑๖๓๓

วันที่ ๑๑ มกราคม ๒๕๖๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เจริญพร ดร.ภฤตสุขชิน พลเสน

ด้วยอาตมภาพ พระมหาบุญศรี ญาณวฑฺฒโน, ผศ.ดร. อาจารย์ประจำหลักสูตรศาสนศาสตร์ ดุษฎีบัณฑิต และหลักสูตรศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา (BUDDHIST STUDIES) บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการโครงการวิจัย เรื่อง “บทบาทของ พระสงฆ์ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่คนไทยในยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลัน” มีความประสงค์ ขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย ในฐานะที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนา เพื่อเก็บ ข้อมูลเขียนงานวิจัยต่อไป

ดังนั้น จึงเจริญพรมายังท่าน เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการตรวจสอบเครื่องมือวิจัยดังกล่าว จึงขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้ด้วย

จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์และพิจารณาดำเนินการต่อไป

(พระมหาบุญศรี ญาณวฑฺฒโน, ผศ.ดร.)

หัวหน้าโครงการวิจัย

ดร.ภฤตสุขชิน พลเสน

12 ม.ค. 65

ภาคผนวก ค
รายนามผู้ทรงคุณวุฒิให้สัมภาษณ์

12. พระรามจันทะ สมศุคราโม
วันสัมภษณ	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จ.นครปฐม
6 สิงหาคม พ.ศ.2565
13. พระมหาวุฒิชัย ฐมวชิโร
วันสัมภษณ	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จ.นครปฐม
2 สิงหาคม พ.ศ.2565
14. พระมหาพิพัฒน์ ปวตมโน
วันสัมภษณ	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จ.นครปฐม
2 สิงหาคม พ.ศ.2565
15. พระครูพิศาลสาธุวัฒน์
วันสัมภษณ	เจ้าคณะอำเภอเมือง จ.นครปฐม
21 สิงหาคม พ.ศ.2565
16. พระสุเมธนี
วันสัมภษณ	เจ้าอาวาสวัดบึงลาดสวาย จ.นครปฐม
22 สิงหาคม พ.ศ.2565
17. พระมหาขุมพล สุทสสี
วันสัมภษณ	เลขานุการเจ้าคณะตำบลบ้านยาง จ.นครปฐม
29 สิงหาคม พ.ศ.2565
18. พระครูสังฆรักษ์สุจินต์ ฐมมโชโต
วันสัมภษณ	ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดหนองกระทุ่ม จ.นครปฐม
20 สิงหาคม พ.ศ.2565
19. พระใบฎีกาศักดิ์ชัย สิริมงคล วัดหทัยนเรศวร จ.นครปฐม
วันสัมภษณ	29 สิงหาคม พ.ศ.2565
20. พระครูปลัดไพศาล กมพูสิริ
วันสัมภษณ	วัดพระงาม พระอารามหลวง จ.นครปฐม
20 สิงหาคม พ.ศ.2565

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิให้สัมภาษณ์ (ฝ่ายฆราวาส)

1. รศ.ดร.ศรชัย ท้าวมิตร.
วันสัมภาษณ์	มูลนิธิหลวงตาน้อย อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม
25 สิงหาคม พ.ศ.2565
2. ดร.ชวลิต ไหลรินทร์
วันสัมภาษณ์	มูลนิธิหลวงตาน้อย อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม
25 สิงหาคม พ.ศ.2565
3. คุณจันทิมา แสงแพร
วันสัมภาษณ์	86/22 ม.7 ต.สามควายเผือก อ.เมือง จ.นครปฐม
3 สิงหาคม พ.ศ.2565
4.คุณสุภาพร บำรุงวงศ์
วันสัมภาษณ์	มหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัย จ.นครปฐม
31 กรกฎาคม พ.ศ.2565
5. คุณวนิดา ชูลิกาวิทย์
วันสัมภาษณ์	มหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัย จ.นครปฐม
8 สิงหาคม พ.ศ.2565
6. คุณนฤพล มาลีหวล
วันสัมภาษณ์	อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม
1 สิงหาคม พ.ศ.2565
7. คุณสฤกษ์พงศ์ เทศะบำรุง
วันสัมภาษณ์	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จ.นครปฐม
8 สิงหาคม พ.ศ.2565
8. รศ.วิรัตน์ กางทอง
วันสัมภาษณ์	มูลนิธิหลวงตาน้อย อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม
25 สิงหาคม พ.ศ.2565
9. คุณวิจิต ทองประเสริฐ
วันสัมภาษณ์	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จ.นครปฐม
28 กรกฎาคม พ.ศ.2565
10. คุณมนเทียน มนตราภิบูลย์
วันสัมภาษณ์	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จ.นครปฐม
8 สิงหาคม พ.ศ.2565

ภาคผนวก ง
หนังสือขอสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

ที่ อว ๗๙๐๕/ว ๐๐๕๖

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๕๘ หมู่ที่ ๑ ศาลา-นครโยคี
ศาลาวิชา อุทุมพรเขต จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๕๕๕-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๕๕๕-๖๐๖๐

๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๕

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์
เรียน พระครูโสภณสาโรภัส เจ้าอาวาสวัดสว่างอารมณ์
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วยบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้มอบหมายให้อาจารย์
ประจำหลักสูตรได้พัฒนางานวิจัย กระผมในฐานะอาจารย์ประจำหลักสูตรศาสนศาสตร์ดุสิต
บัณฑิต และหลักสูตรศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา (BUDDHIST STUDIES)
บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยได้รับอนุมัติให้ดำเนินการวิจัย เรื่อง
"บทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่คนไทยในยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลัน"
มีความประสงค์ขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ฯ เพื่อเป็นข้อมูลเขียนงานวิจัยต่อไป

ดังนั้น จึงใคร่ขอความเมตตาคุณครูจากท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ดังกล่าว
จึงขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้ด้วย

จึงเรียนมาเพื่อทราบ

เรียนมาด้วยความนับถือ

ขอแสดงความยินดี
พระครูโสภณสาโรภัส

(พระมหาบุญศรี ญาณวฑฺฒโน, ผศ.ดร.)

หัวหน้าโครงการวิจัย

อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. ๐๒-๕๕๕-๖๐๐๐ ต่อ ๓๐๖๐ - ๓๐๖๓

ผู้ประสานงาน พระมหาบุญศรี ญาณวฑฺฒโน, ผศ.ดร.

โทร. ๐๕๓-๘๘๖๑๖๕๓

ที่ ๒๖ ๓๙๐๕/ว ๐๐๕๖

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ หมู่ที่ ๑ ถนนสาย-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๙๐
โทร. ๐๒-๕๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๕๔๔-๖๐๖๐

๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์

เรียน พระครูจรรุจธมฺหตุม (เจ้ากรรมวาจา จรรุจธฺโม) เจ้าคณะอำเภอสามพราน
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๓ ชุด

ด้วยบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้มอบหมายให้อาจารย์
ประจำหลักสูตรได้พัฒนางานวิจัย กระผมในฐานะอาจารย์ประจำหลักสูตรศาสนศาสตร์คหฺม
บัณฑิต และหลักสูตรศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา (BUDDHIST STUDIES)
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยได้รับอนุมัติให้ดำเนินการวิจัย เรื่อง
“บทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่คนไทยในยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลัน”
มีความประสงค์ขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ฯ เพื่อเป็นข้อมูลเขียนงานวิจัยต่อไป

ดังนั้น จึงใคร่ขอความเมตตาอนุเคราะห์จากท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ดังกล่าว
จึงขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้ด้วย

จึงเรียนมาเพื่อทราบ

เรียนมาด้วยความนับถือ

พระครูจรรุจธมฺหตุม
๒๐ กค ๒๕๖๕

(พระมหาบุญศรี ญาณวฑฺฒโน, ผศ.ดร.)

หัวหน้าโครงการวิจัย

อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. ๐๒-๕๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๓๐๖๐ - ๓๐๖๓

ผู้ประสานงาน พระมหาบุญศรี ญาณวฑฺฒโน, ผศ.ดร.

โทร. ๐๙๑-๘๘๖๑๖๔๑

ที่ อว ๑๗๐๕/ว ๑๐๕๖

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ หมู่ที่ ๓ ถนนสาทร-นครชัยศรี
ศาลาษา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๙๐
โทร. ๐๒-๕๕๔-๖๐๐ โทรสาร, ๐๒-๕๕๔-๖๐๖๐

๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์

เรียน พระครูจินตสิกขาภรณ์ (ภ.ดร.ดร.ม.ม.) เจ้าคณะตำบลบางช้าง
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วยบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้มอบหมายให้อาจารย์
ประจำหลักสูตรได้พัฒนางานวิจัย กระผมในฐานะอาจารย์ประจำหลักสูตรศาสนศาสตร์คหณ
บัณฑิต และหลักสูตรศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา (BUDDHIST STUDIES)
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยได้รับอนุมัติให้ดำเนินการวิจัย เรื่อง
“บทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่คนไทยในยุคการเปลี่ยนแปลงฉบับที่ ๓”
มีความประสงค์ขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ฯ เพื่อเป็นข้อมูลเขียนงานวิจัยต่อไป

ดังนั้น จึงใคร่ขอความเมตตาอนุเคราะห์จากท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ดังกล่าว
จึงขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้ด้วย

จึงเรียนมาเพื่อทราบ

ร่วมกรม
สมเด็จพระสังฆราช
๒๑ ส.ค. ๖๕

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระมหาบุญศรี ญาณวฑฺฒโน, ผศ.ดร.)

หัวหน้าโครงการวิจัย

อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. ๐๒-๕๕๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๐๖๐ - ๑๐๖๓

ผู้ประสานงาน พระมหาบุญศรี ญาณวฑฺฒโน, ผศ.ดร.

โทร. ๐๙๓-๘๘๖๑๒๕๓

ที่ อว ๗๙๐๕/ว ๐๐๕๖

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ หมู่ที่ ๑ ถนนสาย-นครชัยศรี
ตำบลศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๕๕๕-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๕๕๕-๖๐๖๐

๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมมนา
เขียน **พระครูดำรงอินทวงศ์ วัดพระปฐมเจดีย์**
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมมนา จำนวน ๓ ชุด

ด้วยบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้มอบหมายให้อาจารย์
ประจำหลักสูตรได้พัฒนางานวิจัย กระผมในฐานะอาจารย์ประจำหลักสูตรศาสนศาสตร์ดุขฎี
บัณฑิต และหลักสูตรศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา (BUDDHIST STUDIES)
บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยได้รับอนุมัติให้ดำเนินการวิจัย เรื่อง
"บทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่คนไทยในยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลัน"
มีความประสงค์ขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมมนาฯ เพื่อเป็นข้อมูลเขียนงานวิจัยต่อไป

ดังนั้น จึงใคร่ขอความเมตตาอนุเคราะห์จากท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมมนาฯดังกล่าว
จึงขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้ด้วย

จึงเรียนมาเพื่อทราบ

ยินดีในสัมมนา
พระครูดำรงอินทวงศ์
๒๗ ส.ก.๖๕๖๕

เขียนมาด้วยความนับถือ

(พระมหาบุญศรี ฉานวุฑฒิน, ผศ.ดร.)

หัวหน้าโครงการวิจัย

อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. ๐๒-๕๕๕-๖๐๐๐ ต่อ ๓๐๖๐ - ๓๐๖๓

ผู้ประสานงาน พระมหาบุญศรี ฉานวุฑฒิน, ผศ.ดร.

โทร. ๐๙๓-๘๘๖๓๖๕๑

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ หมู่ที่ ๓ อ.ศาลายา-นครชัยศรี
จ.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๕๕๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๕๕๔-๖๐๖๐

ที่ อว ๓๗๐๕/ว ๐๐๕๖

๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์

เรียน พระคุณวรกิจโกศล เจ้าอาวาสวัดบอนใหญ่

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๓ ชุด

ด้วยบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้มอบหมายให้อาจารย์
ประจักษ์สุตรได้พัฒนางานวิจัย กระผมในฐานะอาจารย์ประจักษ์สุตรศาสนศาสตร์คหภูมิ
บัณฑิต และหลักสูตรศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา (BUDDHIST STUDIES)
บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยได้รับอนุมัติให้ดำเนินการวิจัย เรื่อง
"บทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่คนไทยในยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลัน"
มีความประสงค์ขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ฯ เพื่อเป็นข้อมูลเขียนงานวิจัยต่อไป

ดังนั้น จึงใคร่ขอความเมตตาอนุเคราะห์จากท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ดังกล่าว
จึงขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้ด้วย

จึงเรียนมาเพื่อทราบ

เรียนมาด้วยความนับถือ

พระคุณวรกิจโกศล
เจ้าอาวาสวัดบอนใหญ่
อ.ศาลายา จ.นครปฐม

(พระมหาบุญศรี ญาณวฑฺฒโน, ผศ.ดร.)

หัวหน้าโครงการวิจัย

อาจารย์ประจักษ์สุตร สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. ๐๒-๕๕๔-๖๐๐๐ ต่อ ๓๐๖๐ - ๓๐๖๓

ผู้ประสานงาน พระมหาบุญศรี ญาณวฑฺฒโน, ผศ.ดร.

โทร. ๐๙๓-๘๘๖๑๖๕๓

ที่ อว ๓๙๐๕/ว ๐๐๕๖

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ หมู่ที่ ๑ อ.ศาลายา-นครชัยศรี
ณ.สามยา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๙๐
โทร. ๐๒-๕๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๕๔๔-๖๐๖๐

๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์

เรียน พระครูปฐมภักดีวัฒน์ เจ้าอาวาสวัดนิลเพชร
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วยบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้มอบหมายให้อาจารย์
ประจำหลักสูตรได้พัฒนางานวิจัย กระผมในฐานะอาจารย์ประจำหลักสูตรศาสนศาสตร์คหกรรม
บัณฑิต และหลักสูตรศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา (BUDDHIST STUDIES)
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยได้รับอนุมัติให้ดำเนินการวิจัย เรื่อง
"บทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่คนไทยในยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลัน"
มีความประสงค์ขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ฯ เพื่อเป็นข้อมูลเขียนงานวิจัยต่อไป

ดังนั้น จึงใคร่ขอความเมตตาอนุเคราะห์จากท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ดังกล่าว
จึงขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้ด้วย

จึงเรียนมาเพื่อทราบ

พระครูปฐมภักดีวัฒน์
อนุภาต
๖ ส.ค.๖๕

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระมหาบุญศรี ญาณวุฑฺฒโน, ผศ.ดร.)

หัวหน้าโครงการวิจัย

อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. ๐๒-๕๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๓๐๖๐ - ๓๐๖๑

ผู้ประสานงาน พระมหาบุญศรี ญาณวุฑฺฒโน, ผศ.ดร.

โทร. ๐๙๑-๘๘๖๑๖๕๓

ที่ ฮี ๗๗๐๕/ว ๐๐๕๖

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ หมู่ที่ ๑ นนทบุรี-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๙๐
โทร. ๐๒-๕๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๕๔๔-๖๐๖๐

๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์
เรียน พระครูปลัด โทศาล กมฺหฺสิริ ผจล.วัดพระงาม
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วยบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้มอบหมายให้อาจารย์
ประจำหลักสูตรได้พัฒนางานวิจัย กระผมในฐานะอาจารย์ประจำหลักสูตรศาสนศาสตร์คหฺม
บัณฑิต และหลักสูตรศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา (BUDDHIST STUDIES)
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยได้รับอนุมัติให้ดำเนินการวิจัย เรื่อง
"บทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่คนไทยในยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลัน"
มีความประสงค์ขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ฯ เพื่อเป็นข้อมูลเขียนงานวิจัยต่อไป

ดังนั้น จึงใคร่ขอความเมตตาอนุเคราะห์จากท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ดังกล่าว
จึงขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้ด้วย

จึงเรียนมาเพื่อทราบ

เขียนมาด้วยความนับถือ

(พระมหาบุญศรี ญาณวฑฺฒโน, ผศ.ดร.)

หัวหน้าโครงการวิจัย

อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

อนึ่งในสัมภาษณ์
พระครูปลัดโทศาล กมฺหฺสิริ
20 สิงหาคม 2565

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. ๐๒-๕๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๓๐๖๐ - ๓๐๖๓

ผู้ประสานงาน พระมหาบุญศรี ญาณวฑฺฒโน, ผศ.ดร.

โทร. ๐๙๑-๘๘๖๑๖๔๓

ที่ อว ๗๕๐๕/ว ๐๐๕๖

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๗ หมู่ที่ ๑ ต.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๕๕๕-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๕๕๕-๖๐๖๐

๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์

เรียน พระครูปลัด ป่านเตชา ชิตเตโช ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดเสนาท
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วยบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้มอบหมายให้อาจารย์
ประจำหลักสูตรได้พัฒนางานวิจัย กระผมในฐานะอาจารย์ประจำหลักสูตรศาสนศาสตร์คหภูมิ
บัณฑิต และหลักสูตรศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา (BUDDHIST STUDIES)
บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยได้รับอนุมัติให้ดำเนินการวิจัย เรื่อง
"บทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่คนไทยในยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลัน"
มีความประสงค์ขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ฯ เพื่อเป็นข้อมูลเขียนงานวิจัยต่อไป

ดังนั้น จึงใคร่ขอความเมตตาอนุเคราะห์จากท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ดังกล่าว
จึงขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้ด้วย

จึงเรียนมาเพื่อทราบ

เรียนมาด้วยความนับถือ

พระครูปลัดป่านเตชา ชิตเตโช

จีน ๕๖๖

9/8/๒5

(พระมหาบุญศรี ญาณวฑฺฒโน, ผศ.ดร.)

หัวหน้าโครงการวิจัย

อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. ๐๒-๕๕๕-๖๐๐๐ ต่อ ๓๐๖๐ - ๓๐๖๑

ผู้ประสานงาน พระมหาบุญศรี ญาณวฑฺฒโน, ผศ.ดร.

โทร. ๐๙๓-๘๘๖๓๖๔๑

ที่ บว ๗๙๐๕/๓ ๐๐๕๖

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๕๘ หมู่ที่ ๑ อ.ศาลายา-นครชัยศรี
จ.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๕๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๕๔๔-๖๐๖๐

๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๕

เรื่อง ขอบขออนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์
เรียน พระครูพิศาลสาธุวัฒน์ เจ้าคณะอำเภอเมือง จ.นครปฐม
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วยบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้มอบหมายให้อาจารย์
ประจำหลักสูตรได้พัฒนางานวิจัย กระผมในฐานะอาจารย์ประจำหลักสูตรศาสนศาสตร์คหกรรม
บัณฑิต และหลักสูตรศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา (BUDDHIST STUDIES)
บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยได้รับอนุมัติให้ดำเนินการวิจัย เรื่อง
"บทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่คนไทยในยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลัน"
มีความประสงค์ขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ฯ เพื่อเป็นข้อมูลเขียนงานวิจัยต่อไป

ดังนั้น จึงใคร่ขอความเมตตาอนุเคราะห์จากท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ดังกล่าว
จึงขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้ด้วย

จึงเรียนมาเพื่อทราบ

เรียนมาด้วยความนับถือ

ยี่หอใจสัมภาษณ์
พระครูพิศาลสาธุวัฒน์
๒๗/๗.๑./๖๕

(พระมหาบุญศรี ญาณวฑฺฒโน, ผศ.ดร.)
หัวหน้าโครงการวิจัย

อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตวิทยาลัย
โทร. ๐๒-๕๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๐๖๐ - ๑๐๖๑
ผู้ประสานงาน พระมหาบุญศรี ญาณวฑฺฒโน, ผศ.ดร.
โทร. ๐๙๓-๘๘๖๑๖๔๓

ที่ อว ๗๓๐๕/ว ๐๐๕๖

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

๒๔๘ หมู่ที่ ๑ ถนนพหลโยธิน แขวงจตุจักร

เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร ๑๐๑๐๐

โทร. ๐๒-๕๕๕-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๕๕๕-๖๐๖๐

๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๕

เรื่อง ขอลงความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์

เรียน พระครูวิบูลศีลาการ เจ้าอาวาสวัดเกษราราม

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๓ ชุด

ด้วยบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้มอบหมายให้อาจารย์ประจำหลักสูตรได้พัฒนางานวิจัย ครอบคลุมในฐานะอาจารย์ประจำหลักสูตรศาสนศาสตร์คหุฎฐิ บัณฑิต และหลักสูตรศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา (BUDDHIST STUDIES) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยได้รับอนุมัติให้ดำเนินการวิจัย เรื่อง "บทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่คนไทยในยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลัน" มีความประสงค์ขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ฯ เพื่อเป็นข้อมูลเขียนงานวิจัยต่อไป

ดังนั้น จึงใคร่ขอความเมตตาอนุเคราะห์จากท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ดังกล่าว จึงขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้ด้วย

จึงเรียนมาเพื่อทราบ

พระครูวิบูลศีลาการ
 ๖ ส.ค. ๖๕

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระมหาบุญศรี ญาณวฑฺฒโน, ผศ.ดร.)

หัวหน้าโครงการวิจัย

อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา
 บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. ๐๒-๕๕๕-๖๐๐๐ ต่อ ๑๐๖๐ - ๑๐๖๓

ผู้ประสานงาน พระมหาบุญศรี ญาณวฑฺฒโน, ผศ.ดร.

โทร. ๐๗๓-๘๘๖๑๖๔๓

ที่ ฮว ๗๖๐๕/ว ๐๐๕๖

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๔ หมู่ที่ ๑ ถนนสาย-นครราชสีมา
ศาลาอาษา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๖๐
โทร. ๐๒-๕๕๕-๖๐๐๐ โทรสาร ๐๒-๕๕๕-๖๐๐๐

๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์

เรียน พระครูพิสุทธิฐานพิธาน เจ้าอาวาสวัดเสมียนนารี

สิ่งทีส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วยบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้มอบหมายให้อาจารย์ประจำหลักสูตรได้พัฒนางานวิจัย กระผมในฐานะอาจารย์ประจำหลักสูตรศาสนศาสตร์ดุขฎิบัณฑิต และหลักสูตรศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา (BUDDHIST STUDIES) บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยได้รับอนุมัติให้ดำเนินการวิจัย เรื่อง "บทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่คนไทยในยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลัน" มีความประสงค์ขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ฯ เพื่อเป็นข้อมูลเขียนงานวิจัยต่อไป

ดังนั้น จึงใคร่ขอความเมตตาอนุเคราะห์จากท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ดังกล่าว จึงขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้ด้วย

จึงเรียนมาเพื่อทราบ

พระครูพิสุทธิฐานพิธาน.
ม.ก. ๒๕๖๕
อนนต์ เนินดงระ

เรียนด้วยความนับถือ

(พระมหาบุญศรี อนนต์ดง, ผศ.ดร.)

หัวหน้าโครงการวิจัย

อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. ๐๒-๕๕๕-๖๐๐๐ ต่อ ๑๐๖๐ - ๑๐๖๑

ผู้ประสานงาน พระมหาบุญศรี อนนต์ดง, ผศ.ดร.

โทร. ๐๙๑-๘๘๖๑๖๕๓

โทร. ๐๒-๕๕๕-๖๐๐๐

ผู้ประสานงาน พระมหาบุญศรี อนนต์ดง, ผศ.ดร.

โทร. ๐๙-๕๕๕-๖๐๐๐ ต่อ ๑๐๖๐ - ๑๐๖๑

พระมหาบุญศรี

ที่ อว ๗๙๐๕/ว ๐๐๕๖

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ หมู่ที่ ๑ ถ.ศาลาบา-นครชัยศรี
ถ.ศาลาบา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๕๕๕-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๕๕๕-๖๐๖๐

๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์

เรียน พระครูศรีปริยัติวิธาน,ดร.

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วยบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้มอบหมายให้อาจารย์
ประจำหลักสูตรได้พัฒนางานวิจัย กระผมในฐานะอาจารย์ประจำหลักสูตรศาสนศาสตร์คหุฎ
บัณฑิต และหลักสูตรศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา (BUDDHIST STUDIES)
บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยได้รับอนุมัติให้ดำเนินการวิจัย เรื่อง
"บทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่คนไทยในยุคการเปลี่ยนแปลงฉัพหลัน"
มีความประสงค์ขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ฯ เพื่อเป็นข้อมูลเขียนงานวิจัยต่อไป

ดังนั้น จึงใคร่ขอความเมตตาอนุเคราะห์จากท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ดังกล่าว
จึงขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้ด้วย

จึงเรียนมาเพื่อทราบ

เรียนมาด้วยความนับถือ

วิมล
พระครูศรีปริยัติวิธาน
เพื่อเป็นข้อมูลงานวิจัย
พุทธศาสนศึกษา
9 สิงหาคม 2565

(พระมหาบุญศรี ญาณวฑฒ, ผศ.ดร.)

หัวหน้าโครงการวิจัย

อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. ๐๒-๕๕๕-๖๐๐๐ ต่อ ๑๐๖๐ - ๑๐๖๑

ผู้ประสานงาน พระมหาบุญศรี ญาณวฑฒ, ผศ.ดร.

โทร. ๐๕๑-๘๘๖๑๖๕๑

ที่ อว ๗๕๐๕/ว ๐๐๕๖

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ หมู่ที่ ๓ ถนนสายนครชัยศรี
ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๕๕๕-๖๐๐๐ โทรสาร, ๐๒-๕๕๕-๖๐๖๐

๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์

เรียน พระครูสังฆรักษ์ ปรีชา ปณฺธิโต ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดบึงลาดทราย

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วยบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้มอบหมายให้อาจารย์
ประจำหลักสูตรได้พัฒนางานวิจัย กระผมในฐานะอาจารย์ประจำหลักสูตรศาสนศาสตร์คหฺม
บัณฑิต และหลักสูตรศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา (BUDDHIST STUDIES)
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยได้รับอนุมัติให้ดำเนินการวิจัย เรื่อง
"บทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่คนไทยในยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลัน"
มีความประสงค์ขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ฯ เพื่อเป็นข้อมูลเขียนงานวิจัยต่อไป

ดังนั้น จึงใคร่ขอความเมตตาอนุเคราะห์จากท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ดังกล่าว
จึงขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้ด้วย

จึงเวียนมาเพื่อทราบ

เรียนมาด้วยความนับถือ

อ.จ
๕๖๑
ทส. ดุจชัยภัทรศิริ ๕๖๑

(พระมหาบุญศรี ญาณวฑฺฒโน, ผศ.ดร.)

หัวหน้าโครงการวิจัย

อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. ๐๒-๕๕๕-๖๐๐๐ ต่อ ๓๐๖๐ - ๓๐๖๓

ผู้ประสานงาน พระมหาบุญศรี ญาณวฑฺฒโน, ผศ.ดร.

โทร. ๐๙๓-๘๘๖๑๖๕๓

ที่ ฮว ๗๙๐๕/ว ๐๐๕๖

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ หมู่ที่ ๑ ถ.ศาลาษา-นครชัยศรี
เขตศาลาษา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๕๕๕-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๕๕๕-๖๐๖๐

๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์
เรียน พระครูสังฆรักษ์ สุจินต์ ธมฺมโชโต ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดหนองกระทุ่ม
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๓ ชุด

ด้วยบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้มอบหมายให้อาจารย์
ประจำหลักสูตรได้พัฒนางานวิจัย กระผมในฐานะอาจารย์ประจำหลักสูตรศาสนศาสตร์ดุขฎี
บัณฑิต และหลักสูตรศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา (BUDDHIST STUDIES)
บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยได้รับอนุมัติให้ดำเนินการวิจัย เรื่อง
“บทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่คนไทยในยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลัน”
มีความประสงค์ขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ฯ เพื่อเป็นข้อมูลเขียนงานวิจัยต่อไป

ดังนั้น จึงใคร่ขอความเมตตาอนุเคราะห์จากท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ดังกล่าว
จึงขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้ด้วย

จึงเรียนมาเพื่อทราบ

เวียนมาด้วยความนับถือ

อิทธิกร วัฒนพานิช
5.07.20/นร/น.
20/กค/65.

(พระมหาบุญศรี ญาณวฑฺฒโน, ผศ.ดร.)

หัวหน้าโครงการวิจัย

อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. ๐๒-๕๕๕-๖๐๐๐ ต่อ ๑๐๖๐ - ๑๐๖๑

ผู้ประสานงาน พระมหาบุญศรี ญาณวฑฺฒโน, ผศ.ดร.

โทร. ๐๓๑-๘๘๖๑๖๕๓

ที่ อว ๗๕๐๕/ว ๐๐๕๖

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

๒๔๘ หมู่ที่ ๑ อ.คำชะอี-นครชัยศรี

ต.คำชะอี อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๒๑๗๐

โทร. ๐๒-๕๕๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๕๕๔-๖๐๖๐

๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๕

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์

เรียน พระนิโรธ ชุตินฺธโย

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๓ ชุด

ด้วยบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้มอบหมายให้อาจารย์ประจำหลักสูตรได้พัฒนางานวิจัย กระผมในฐานะอาจารย์ประจำหลักสูตรศาสนศาสตร์คหภูมิ บัณฑิต และหลักสูตรศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา (BUDDHIST STUDIES) บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยได้รับอนุมัติให้ดำเนินการวิจัย เรื่อง "บทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่คนไทยในยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลัน" มีความประสงค์ขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ฯ เพื่อเป็นข้อมูลเขียนงานวิจัยต่อไป

ดังนั้น จึงใคร่ขอความเมตตาอนุเคราะห์จากท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ดังกล่าว จึงขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้ด้วย

จึงเรียนมาเพื่อทราบ

- ใ้สัมภาษณ์
พระนิโรธ
6/8/2565

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระมหาบุญศรี ญาณวุดโธ, ผศ.ดร.)

หัวหน้าโครงการวิจัย

อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. ๐๒-๕๕๔-๖๐๐๐ ต่อ ๓๐๖๐ - ๓๐๖๑

ผู้ประสานงาน พระมหาบุญศรี ญาณวุดโธ, ผศ.ดร.

โทร. ๐๕๑-๘๘๖๑๖๕๓

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ หมู่ที่ ๑ อ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๑๑๐๐
โทร. ๐๒-๕๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๕๔๔-๖๐๖๐

ที่ ฮว ๗๓๐๕/ว ๐๐๕๖

๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์
เรียน **พระมหาสมณ สุทสุสิ เลขานุการเจ้าคณะตำบลบาง**
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๓ ชุด

ด้วยบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้มอบหมายให้อาจารย์
ประจำหลักสูตรได้พัฒนางานวิจัย กระผมในฐานะอาจารย์ประจำหลักสูตรศาสนศาสตร์คหุฎ
บัณฑิต และหลักสูตรศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา (BUDDHIST STUDIES)
บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยได้รับ อนุมัติให้ดำเนินการวิจัย เรื่อง
"บทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่คนไทยในยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลัน"
มีความประสงค์ขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ฯ เพื่อเป็นข้อมูลเขียนงานวิจัยต่อไป

ดังนั้น จึงใคร่ขอความเมตตาคุณคราะห์จากท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ดังกล่าว
จึงขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้ด้วย

จึงเรียนมาเพื่อทราบ
น.ร. **สมณ สุทสุสิ**
น.ร. **สมณ สุทสุสิ**

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระมหาบุญศรี ภาณวุฑโฒ, ผศ.ดร.)

หัวหน้าโครงการวิจัย

อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตวิทยาลัย
โทร. ๐๒-๕๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๓๐๖๐ - ๓๐๖๓
ผู้ประสานงาน พระมหาบุญศรี ภาณวุฑโฒ, ผศ.ดร.
โทร. ๐๙๓-๘๘๖๓๖๔๑

ที่ ขว ๗๗๐๕/ว ๐๐๕๖

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๕๔ หมู่ที่ ๑ ถนนสาย-นครชัยศรี
ศาลาया อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๕๕๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๕๕๔-๖๐๖๐

๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์
เรียน พระมหาบุญศรี วิชากโร ผจก.วัดพระปฐมเจดีย์
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วยบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้มอบหมายให้อาจารย์
ประจำหลักสูตรได้พัฒนางานวิจัย กระผมในฐานะอาจารย์ประจำหลักสูตรศาสนศาสตร์ดุขฎี
บัณฑิต และหลักสูตรศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา (BUDDHIST STUDIES)
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับ อนุมัติให้ดำเนินการวิจัย เรื่อง
“บทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่คนไทยในยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลัน”
มีความประสงค์ขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ฯ เพื่อเป็นข้อมูลเขียนงานวิจัยต่อไป

ดังนั้น จึงใคร่ขอความเมตตาคุณุเคราะห์จากท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ดังกล่าว
จึงขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้ด้วย

จึงเรียนมาเพื่อทราบ

พระมหาบุญศรี วิชากโร
ยื่นให้สัมภาษณ์
๒๑ ส.ค. ๒๕๖๕

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระมหาบุญศรี ญาณวุฒโธ, ผศ.ดร.)

หัวหน้าโครงการวิจัย

อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตวิทยาลัย
โทร. ๐๒-๕๕๔-๖๐๐๐ ต่อ ๓๐๖๐ - ๓๐๖๓
ผู้ประสานงาน พระมหาบุญศรี ญาณวุฒโธ, ผศ.ดร.
โทร. ๐๙๓-๘๘๖๑๖๔๓

ที่ อว ๗๗๐๕/ว ๐๐๕๖

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ หมู่ที่ ๑ ถนนพหลโยธิน-นครราชสีมา
ต.ศาลายา อ.เมืองนครราชสีมา จ.นครราชสีมา ๓๐๑๐๓
โทร. ๐๒-๕๔๕๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๕๔๕๔-๖๐๖๐

๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมมนา

กราบเรียน พระเดชพระคุณพระสุนทรณูมี เจ้าอาวาสวัดบึงลาดสวย
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมมนา จำนวน ๓ ชุด

ด้วยบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้มอบหมายให้อาจารย์
ประจำหลักสูตรได้พัฒนางานวิจัย กระผมในฐานะอาจารย์ประจำหลักสูตรศาสนศาสตร์คหุฎฐิ
บัณฑิต และหลักสูตรศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา (BUDDHIST STUDIES)
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยได้รับอนุมัติให้ดำเนินการวิจัย เรื่อง
"บทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่คนไทยในยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลัน"
มีความประสงค์ขอให้พระเดชพระคุณเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ เพื่อเป็นข้อมูลเขียนงานวิจัยต่อไป

ดังนั้น จึงใคร่ขอความเมตตาอนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้
สัมภาษณ์ดังกล่าว จึงขอขอบพระคุณ ณ โอกาสนี้ด้วย

จึงกราบเรียนมาเพื่อทราบ

กราบเรียนมาด้วยความนับถือ

พระสุนทรณูมี
ดร. วิมลธรรมา

Heam Suth...

(พระมหาบุญศรี ญาณวฑฺฒโน, ผศ.ดร.)

หัวหน้าโครงการวิจัย

อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. ๐๒-๕๔๕๔-๖๐๐๐ ต่อ ๓๐๖๐ - ๓๐๖๑

ผู้ประสานงาน พระมหาบุญศรี ญาณวฑฺฒโน, ผศ.ดร.

โทร. ๐๒๒-๕๔๖๒๖๕๑

ที่ ยว ๗๑๐๕/ว ๐๐๕๖

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ หมู่ที่ ๑ ถนนสาย-นครชัยศรี
ล.ศ.สาขา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๕๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๕๔๔-๖๐๖๐

๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์
เรียน พระรามจินตหรา สมศคาราโม วัดสิรินธรเทพรัตนาราม
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วยบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้มอบหมายให้อาจารย์
ประจักษ์สุทรได้พัฒนางานวิจัย กระผมในฐานะอาจารย์ประจำหลักสูตรศาสนศาสตร์คหุฎ
บัณฑิต และหลักสูตรศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา (BUDDHIST STUDIES)
บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยได้รับอนุมัติให้ดำเนินการวิจัย เรื่อง
"บทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่คนไทยในยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลัน"
มีความประสงค์ขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ฯ เพื่อเป็นข้อมูลเขียนงานวิจัยต่อไป

ดังนั้น จึงใคร่ขอความเมตตาอนุเคราะห์จากท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ดังกล่าว
จึงขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้ด้วย

จึงเรียนมาเพื่อทราบ

ได้ให้สัมภาษณ์แล้ว

6/8/2565

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระมหาบุญศรี ญาณวฑฺฒโณ, ผศ.ดร.)

หัวหน้าโครงการวิจัย

อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. ๐๒-๕๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๐๖๐ - ๑๐๖๑

ผู้ประสานงาน พระมหาบุญศรี ญาณวฑฺฒโณ, ผศ.ดร.

โทร. ๐๙๑-๘๘๖๑๖๕๑

ที่ อว ๙๙๐๕/ว ๐๐๕๖

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ หมู่ที่ ๑ ถนนสาทร-นครชัยศรี
ค.ศ.สาทร อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๙๓๑๙๐
โทร. ๐๒-๕๕๕-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๕๕๕-๖๐๖๐

๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์
เรียน พระสมรรัตน์ รตนสโม, ดร.
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วยบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้มอบหมายให้อาจารย์
ประจำหลักสูตรได้พัฒนางานวิจัย กระผมในฐานะอาจารย์ประจำหลักสูตรศาสนศาสตร์คหฺม
บัณฑิต และหลักสูตรศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา (BUDDHIST STUDIES)
บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยได้รับอนุมัติให้ดำเนินการวิจัย เรื่อง
"บทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่คนไทยในยุคการเปลี่ยนแปลงอันพลิกผัน"
มีความประสงค์ขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ฯ เพื่อเป็นข้อมูลเขียนงานวิจัยต่อไป

ดังนั้น จึงใคร่ขอความเมตตาอนุเคราะห์จากท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ดังกล่าว
จึงขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้ด้วย

จึงเรียนมาเพื่อทราบ

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระมหาบุญชูตรี ญาณวฑฺฒโน, ผศ.ดร.)

หัวหน้าโครงการวิจัย

อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตวิทยาลัย
โทร. ๐๒-๕๕๕-๖๐๐๐ พ้อย ๓๐๖๐ - ๓๐๖๓
ผู้ประสานงาน พระมหาบุญชูตรี ญาณวฑฺฒโน, ผศ.ดร.
โทร. ๐๙๓-๘๘๖๓๖๔๓

ยินดีให้สัมภาษณ์
พระสมรรัตน์ รตนสโม
๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๕

ภาคผนวก จ
แบบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

แบบสัมภาษณ์
(ชุดที่ 1 สำหรับพระสงฆ์)
บทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่คนไทย
ในยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลัน
(The Role of Monks in Spiritual Encouragement to Thai People
in Disruptive Age)

แบบสัมภาษณ์ชุดนี้ ใช้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลทางด้านบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่คนไทยในยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลัน เพื่อให้ได้ข้อมูลตามตรงวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยได้แบ่งแบบสัมภาษณ์ออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

- ตอนที่ 1 ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์
- ตอนที่ 2 การเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่คนไทยในยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลัน
- ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ.....ฉายา.....นามสกุล.....
 พรรษา.....อายุ.....ปี วัด.....
 เลขที่.....หมู่ที่.....ซอย.....ถนน.....
 ตำบล / แขวง.....อำเภอ / เขต.....
 จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....โทรศัพท์.....
 วันที่ให้สัมภาษณ์ วันที่.....เดือน..... พ.ศ. เวลา.....น.

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่คนไทยในยุคการเปลี่ยนแปลง
ฉับพลัน

1. สภาพจิตใจของคนไทยในยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลันเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

2. ความเข้มแข็งทางจิตใจในยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลันมีความสำคัญอย่างไร

.....

.....

.....

3. พระสงฆ์ควรมีบทบาทในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่คนไทยในยุคการ
เปลี่ยนแปลงอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

4. บทบาทของพระสงฆ์ทั้ง 5 ด้านได้แก่ 1. ด้านการปกครอง 2. ด้านการศึกษา
3. ด้านการเผยแผ่ 4. ด้านการก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์ และ 5 ด้านการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์
ด้านไหนบ้างที่สอดคล้องกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่คนไทยในยุคการเปลี่ยนแปลง
ฉับพลันได้บ้าง เพราะเหตุใด

.....

.....

.....

.....

5.หลักสาราณียธรรม คือเมตตาทายกรรม วชิกรรมมตกรรม การเสียสละแบ่งปันแก่ผู้อื่น
เป็นต้น จะช่วยส่งเสริมความเข้มแข็งทางจิตใจแก่คนไทยในยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลันได้อย่างไรบ้าง
เพราะเหตุใด

.....

.....

.....

6. สังคหวัตถุ ได้แก่ การให้ทาน การพูดจาไพเราะ การบำเพ็ญประโยชน์ และการวางตัวอย่างเหมาะสม จะช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่คนไทยในยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลันได้หรือไม่อย่างไร

.....

.....

.....

7. หลักพรหมวิหารธรรม คือความเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขาจะนำมาช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่คนไทยในยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลันได้หรือไม่อย่างไร

.....

.....

.....

8.หลักไตรสิกขาได้แก่ศีล สมาธิ และปัญญา จะช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็ง ทางจิตใจ แก่คนไทยในยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลันได้อย่างไรบ้าง เพราะเหตุใด

.....

.....

.....

9.แนวทางทางการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่คนไทยในยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลันควรเป็นเช่นไร

.....

.....

.....

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ (ถ้ามี)

.....

.....

.....

กราบขอบพระคุณ / ขออนุโมทนาขอบคุณที่ให้สัมภาษณ์

พระมหาบุญศรี ญาณวฑฺฒโต, ผศ.ดร.

หัวหน้าโครงการวิจัย

ผู้สัมภาษณ์

การแปลผลค่า CVI จากแบบสัมภาษณ์ (สำหรับพระสงฆ์)

คะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน ที่ได้ประเมินความสอดคล้อง โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนเพื่อหาค่า CVI ของผู้เชี่ยวชาญ โดยกำหนดเป็น 4 ระดับ ได้แก่

- 4 หมายถึง มีความสอดคล้องมาก
- 3 หมายถึง ค่อนข้างมีความสอดคล้อง
- 2 หมายถึง มีความสอดคล้องบางส่วน
- 1 หมายถึง ไม่มีความสอดคล้อง

แบบสัมภาษณ์ที่ถือว่ามีความเที่ยงตรงตามเนื้อหาในระดับดี สามารถนำไปใช้เก็บข้อมูลได้ จะต้องมียุทธศาสตร์ CVI อยู่ในคะแนนระดับ 4 และ 3 เป็นต้นไป

ตอนที่ 1 การเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่คนไทยในยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลัน

ข้อที่	คำสัมภาษณ์สำหรับการวิจัย	ความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญ					รวม	CVI	แปลผล
		1	2	3	4	5			
1	สภาพจิตใจของคนไทยในยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลันเป็นอย่างไร	4	4	4	4	4	20	4	ใช้ได้
2	ความเข้มแข็งทางจิตใจในยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลันมีความสำคัญอย่างไร	4	4	4	4	4	20	4	ใช้ได้
3	พระสงฆ์ควรมีบทบาทในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่คนไทยในยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลันอย่างไรบ้าง	4	4	4	4	4	20	4	ใช้ได้
4	บทบาทของพระสงฆ์ทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ 1. ด้านการปกครอง 2. ด้านการศึกษา 3. ด้านการเผยแผ่ 4. ใช้ได้	4	4	4	4	4	20	4	ใช้ได้

	ด้านการก่อสร้างและ บูรณปฏิสังขรณ์ และ 5 ด้านการ บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ ด้านไหน บ้างที่สอดคล้องกับการเสริมสร้าง ความเข้มแข็งทางจิตใจแก่คนไทยใน ยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลันได้บ้าง เพราะเหตุใด								
5	หลักสารานิยธรรม คือเมตตา กายกรรม วจีกรรม มโนกรรม การ เสียสละแบ่งปันแก่อื่น เป็นต้น จะ ช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งทาง จิตใจแก่คนไทยในยุคการ เปลี่ยนแปลงฉับพลันได้อย่างไรบ้าง เพราะเหตุใด	4	4	4	4	4	20	4	ใช้ได้
6	สังคหวัตถุ ได้แก่ การให้ทาน การ พูดจาไพเราะ การบำเพ็ญประโยชน์ และการวางตัวอย่างเหมาะสม จะ ช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งทาง จิตใจแก่คนไทยในยุคการ เปลี่ยนแปลงฉับพลันได้หรือไม่ อย่างไร	4	4	4	4	4	20	4	ใช้ได้
7	หลักพรหมวิหารธรรม คือความ เมตตา กรุณา มุทิตาและอุเบกขา จะนำมาช่วยเสริมสร้างความ เข้มแข็งทางจิตใจแก่คนไทยในยุค การเปลี่ยนแปลงฉับพลันได้หรือไม่ อย่างไร	4	4	4	4	4	20	4	ใช้ได้

8.	หลักไตรสิกขาได้แก่ศีล สมาธิ และ ปัญญา จะช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็ง ทางจิตใจ แก่คนไทยในยุค การเปลี่ยนแปลงฉับพลันได้อย่างไรบ้าง เพราะเหตุใด	4	4	4	4	4	20	4	ใช้ได้
9.	แนวทางการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่คนไทยในยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลันควรเป็นเช่นไร	4	4	4	4	4	20	4	ใช้ได้

การแปลผลค่า CVI จากแบบสัมภาษณ์ (ชุดที่ 2 สำหรับฆราวาส)

คะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน ที่ได้ประเมินความสอดคล้อง โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนเพื่อหาค่า CVI ของผู้เชี่ยวชาญ โดยกำหนดเป็น 4 ระดับ ได้แก่

- 4 หมายถึง มีความสอดคล้องมาก
- 3 หมายถึง ค่อนข้างมีความสอดคล้อง
- 2 หมายถึง มีความสอดคล้องบางส่วน
- 1 หมายถึง ไม่มีความสอดคล้อง

แบบสัมภาษณ์ที่ถือว่ามีความเที่ยงตรงตามเนื้อหาในระดับดี สามารถนำไปใช้เก็บข้อมูลได้ จะต้องมียุทธศาสตร์ CVI อยู่ในคะแนนระดับ 4 และ 3 เป็นต้นไป

ตอนที่ 1 การเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่คนไทยในยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลัน

ข้อที่	คำสัมภาษณ์สำหรับการวิจัย	ความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญ					รวม	CVI	แปลผล
		1	2	3	4	5			
1	1. สภาพจิตใจของคนไทยในยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลันเป็นอย่างไร	4	4	4	4	4	20	4	ใช้ได้
2	สภาพจิตใจของท่านเป็นอย่างไรเมื่อประสบกับในยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลัน	4	4	4	4	4	20	4	ใช้ได้
3	พระสงฆ์ควรมียุทธศาสตร์ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่คนไทยในยุคการเปลี่ยนแปลงอย่างไรบ้าง	4	4	4	4	4	20	4	ใช้ได้
4	เมื่อท่านรู้สึกย่อท้อ จิตใจไม่เข้มแข็ง ไม่มีกำลังใจในการทำหน้าที่การทำงาน ท่านมีวิธีการแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างไร	4	4	4	4	4	20	4	ใช้ได้

5	ท่านคิดว่าพระสงฆ์มีบทบาทในการช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจได้อย่างไรบ้าง	4	4	4	4	4	20	4	ใช้ได้
6	ท่านยึดหลักธรรมอะไรบ้าง ในการช่วยเสริมสร้างขวัญและกำลังใจในการทำงานที่การงานในยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลัน	4	4	4	4	4	20	4	ใช้ได้
7	แนวทางการส่งเสริมบทบาทของพระสงฆ์ในการสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่คนไทยในยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลันนั้น ควรเป็นอย่างไร	4	4	4	4	4	20	4	ใช้ได้

ภาคผนวก ฉ

ประมวลรูปภาพผู้ทรงวุฒิให้สัมภาษณ์

ประมวลภาพการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ฝ่ายพระสงฆ์

ประมวลภาพการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ฝ่ายพระสงฆ์ (ต่อ)

ประมวลภาพการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ฝ่ายพระสงฆ์ (ต่อ)

ประมวลภาพการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ฝ่ายชราวาส

ประมวลภาพการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ฝ่ายบริหาร (ต่อ)

ภาคผนวก ช

ใบรับรองจริยธรรมการทำวิจัยในคน

และใบรับรองการตีพิมพ์

ที่ จว. ๓๔๕/๒๕๖๕

เอกสารรับรองผลการพิจารณาจริยธรรมการทำวิจัยในคน
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

๑. ชื่อโครงการวิจัย

ชื่อเรื่อง : บทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่คนไทยในยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลัน

TITLE : THE ROLE OF MONKS IN SPIRITUAL ENCOURAGEMENT TO THAI PEOPLE IN DISRUPTIVE AGE

๒. ชื่อหัวหน้าโครงการวิจัย

พระมหาบุญศรี ญาณวฑฺฒโน (วงศ์แก้ว)

๓. ผลการพิจารณาของคณะกรรมการจริยธรรมการทำวิจัยในคน

คณะกรรมการจริยธรรมการทำวิจัยในคน สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ในการประชุมครั้งที่ ๔/๒๕๖๕ วันที่ ๒๔ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๕ มติที่ ๒๓๒/๒๕๖๕ ได้พิจารณาแล้วเห็นว่า โครงการวิจัยดังกล่าวเป็นไปตามหลักการของจริยธรรมการทำวิจัยในคน โดยที่ผู้วิจัยเคารพสิทธิและศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์ ไม่มีการล่วงละเมิดสิทธิ และไม่ก่อให้เกิดภัยอันตรายแก่ตัวอย่างการวิจัย กลุ่มตัวอย่างและผู้เข้าร่วมในโครงการวิจัย

จึงเห็นสมควรให้ดำเนินการวิจัยในขอบข่ายของโครงการวิจัยที่เสนอได้ ตั้งแต่วันที่ออกเอกสารรับรองผลการพิจารณาการทำวิจัยในคนฉบับนี้ จนถึงวันที่ ๒๔ เดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๖

ออกให้ ณ วันที่ ๒๔ เดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๕

ลงนาม

(พระมหาชวินทร์ ปุริสุตฺตโม, ผศ.ดร.)
ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการทำวิจัยในคน
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ประวัตินักผู้วิจัย

1. หัวหน้าโครงการผู้วิจัย

ชื่อ พระมหาบุญศรี นามสกุล วงศ์แก้ว ฉายา ญาณวฑฺฒโธม, ผศ.ดร.

ตำแหน่งทางวิชาการ ผู้ช่วยศาสตราจารย์

เคยดำรงตำแหน่ง

1. เลขานุการคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
2. รองคณบดีคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
3. รักษาการผู้อำนวยการ วช.ล้านนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
4. คณบดีคณะมนุษยศาสตร์ 2 วาระ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
5. คณะกรรมการบริหารคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
6. รักษาการคณบดี บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
7. คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
8. กรรมการสภามหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
9. กรรมการสภาวิชาการ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
10. คณะกรรมการบริหาร สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
11. คณะกรรมการบริหาร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
12. บรรณาธิการบริหาร วารสารบัณฑิตยศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
13. ประธานกรรมการบริหาร หลักสูตร สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

2. หน่วยงานที่สังกัด

1. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เลขที่ 248 หมู่ 1 ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม รหัสไปรษณีย์ 73170

3. ประวัติการศึกษา

1. นักธรรมชั้นเอก แม่กองธรรมสนามหลวง
2. เปรียญธรรม 4 ประโยค แม่กองบาลีสนามหลวง
3. ประโยคครูพิเศษมัธยม (พ.ม.) กรรมการฝึกหัดครู กระทรวงศึกษาธิการ
4. ศาสตราจารย์บัณฑิต (ภาษาอังกฤษ) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
5. M.A. (Linguistics) Banaras Hindu University, India
6. ศาสตราจารย์ดุขฎฐิบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

4. ผลงานทางวิชาการ

4.1 ผลงานวิจัย

พระมหาบุญศรี ญาณวฑฺฒโธ. “การศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาพุทธศาสนทายาทให้ยั่งยืน”วารสารสถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๑ มกราคม-มิถุนายน ๒๕๕๕ หน้า ๒๑-๓๒ ISSN: ๒๒๒๘-๘๓๗๖.

พระมหาบุญศรี ญาณวฑฺฒโธ, ผศ.ดร.และคณะ “สภาพการเป็นอยู่ของผู้สูงอายุหมู่บ้านท่าทุ่งนา ต. ไทรโยค อ.ไทรโยค จ.กาญจนบุรี” วารสารสถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๑ มกราคม - มิถุนายน ๒๕๖๐. ISSN: ๒๒๒๘-๘๓๗๖.

พระมหาบุญศรี ญาณวฑฺฒโธ, ผศ.ดร.และคณะ “การเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมด้วยเบญจธรรม แก่ นักเรียนระดับมัธยมศึกษา โรงเรียนศึกษานารีวิทยา เขตบางบอน กรุงเทพมหานคร”, วารสารสถาบันวิทยาการจัดการแห่งแปซิฟิก (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์) ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน 2562.

พระมหาบุญศรี ญาณวฑฺฒโธ, ผศ.ดร.และ ดร.สุมานพ ศิวรัตน์ “การเสริมสร้างรูปแบบการพึ่งตนเองตามแนวทางสัมมาทิฐิในชุมชนเมืองจ้ง อำเภอกุเพียง จังหวัดน่าน”, นำเสนองานการประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ 17 และระดับนานาชาติครั้งที่ 1 บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2562.

พระมหาบุญศรี ญาณวฑฺฒโธ,ผศ.ดร.และคณะ “รูปแบบการสร้างเครือข่ายพุทธศาสนศึกษาเพื่อการพัฒนาชุมชนในสังคมไทย”นำเสนองานการประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ 19 และระดับนานาชาติครั้งที่ 3 บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, เมื่อวันที่ ตุลาคม 2564

พระมหาบุญศรี ญาณวฑฺฒโธ,ผศ.ดร. และคณะ “THE ROLES OF MODERATION (MATTANĀNUTĀ) IN BUDDHISM TOWARDS THE SOCIAL CONFLICT RESOLUTION” Journal of International Buddhist Studies Vol. 11 No. 2 (December 2020) 47-65 Vol. 11 No. 2 (December 2020) 47-65

พระมหาบุญศรี ญาณวฑฺฒโธ,ผศ.ดร. และคณะ “อภิสม่าจาร:การพัฒนาบุคลิกภาพตามแนวพระพุทธศาสนา” Journal of Arts Management Vol. 5 No. 3 September - December 2021

พระมหาบุญศรี ญาณวฑฺฒโธ,ผศ.ดร.และคณะ “บูรณาการพุทธวิธีการสอนในโรงเรียนวิถีพุทธ”วารสาร มจร บาลีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์ ปีที่ 8 ฉบับที่ 2 ประจำเดือนพฤษภาคม-สิงหาคม 2565

4.2 บทความวิชาการ

พระมหาบุญศรี ญาณวุฑฺโฒ, ผศ.ดร. และธเนศ เกษศิลป์ “การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่โดยหลักบริหารเชิงพุทธศาสตร์”, วารสารบัณฑิตศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย,ปีที่ ๑๕ ฉบับที่ ๒ กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๖๐.หน้า ๑-๑๒ISSN : ๑๖๘๕-๑๐๖๓.

พระมหาบุญศรี ญาณวุฑฺโฒ, ผศ.ดร., และคณะ “การบริหารจัดการความโกรธตามแนวพุทธธรรม”, วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,ปีที่ ๑๓ ฉบับที่ ๑ มกราคม-เมษายน ๒๕๖๐.หน้า ๑๑๑-๑๒๓ISSN: ๑๙๐๕-๑๖๐๓.

พระมหาบุญศรี ญาณวุฑฺโฒ, ผศ.ดร. และคณะ “การสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อป้องกันการติดยาเสพติดในเยาวชนด้วยหลักพุทธธรรม”, วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ ISSN:1905 – 1603 (Print) ISSN : 2697 – 4215 (Online)ปีที่ 15 ฉบับเพิ่มเติม (Supplemental issues) ประจำเดือน ธันวาคม 2562 ตีพิมพ์เผยแพร่ผลงานวิชาการและวิจัยในงานสัมมนาระดับชาติและนานาชาติ ประจำปีการศึกษา 2562.

พระมหาบุญศรี ญาณวุฑฺโฒ, ผศ.ดร. และคณะ, “การบวชในพระพุทธศาสนา”, นำเสนองานการประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ 17 และระดับนานาชาติครั้งที่ 1 บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2562.

พระมหาบุญศรี ญาณวุฑฺโฒ, ผศ.ดร.“ความเชื่อที่ถูกต้องของพุทธศาสนิกชน ในศตวรรษที่ 21”, นำเสนองานการประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ 18 และระดับนานาชาติครั้งที่ 2 บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, เมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน 2563.

Phramaha Boonsri Nanavuddho, Asst.Prof.Dr. and others “Buddhist Management of Life in the Next Normal” การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 20 และระดับนานาชาติ ครั้งที่ 4 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พ.ศ. 2565

พระครูวินัยธรบุญศรี ญาณวุฑฺโฒ,ผศ.ดร. และคณะ “แนวทางการพัฒนาธรรมทายาทในพระพุทธศาสนาเถรวาท” การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 20 และระดับนานาชาติ ครั้งที่ 4 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พ.ศ. 2565

พระครูวินัยธรบุญศรี ญาณวุฑฺโฒ,ผศ.ดร. และคณะ “แนวการสร้างเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาด้วยหลักพุทธธรรม” การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 20 และระดับนานาชาติ ครั้งที่ 4 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พ.ศ. 2565

พระครูวินัยธรบุญศรี ญาณวุฑฺโฒ,ผศ.ดร. และคณะ “ความสัมพันธ์ระหว่างโหราศาสตร์กับพระพุทธศาสนา” การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 20 และระดับนานาชาติ ครั้งที่ 4 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พ.ศ. 2565

พระครูวินัยธรบุญศรี ญาณวฑฺฒโน, ผศ.ดร. และคณะ “หลักการดำเนินชีวิตตามแนวธรรมของหลวงปู่
มั่น ภูริทตฺโต” การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 20 และระดับนานาชาติ ครั้งที่ 4
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พ.ศ. 2565

พระมหาบุญศรี ญาณวฑฺฒโน, ผศ.ดร. และคณะ “การพัฒนาพุทธศาสนิกชนไทยในปัจจุบัน” วารสาร
มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ ปีที่ 12 ฉบับที่ 1 ประจำเดือนมกราคม-กุมภาพันธ์ 2566

4.3 ตำรา/หนังสือ

พระมหาบุญศรี ญาณวฑฺฒโน, ผศ.ดร “เอ็มเบ็ดก้าร์ กับพระพุทธศาสนา”, MBU Academic
Pilgrimage, กรุงเทพฯ : หจก.บางกอกกล๊อค. 2556 ISBN : 978-616-208-071-5.

พระมหาบุญศรี ญาณวฑฺฒโน (วงศ์แก้ว), ผศ.ดร. “English Gramma”. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ :
สหมิตรพริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง. 2555. INBN : 974-399-490-4.

พระมหาบุญศรี ญาณวฑฺฒโน, “สามเณร : หน่อเนื้อพุทธางกูร”. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : หจก.
บางกอกกล๊อค. 2556. ISBN : 978-974-753-916-5.

2. ผู้ร่วมโครงการวิจัย

ชื่อ ดร.สันติราษฎร์ นามสกุล พวงมลิ

ตำแหน่งปัจจุบัน

อาจารย์ประจำบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

หน่วยงานที่สังกัด/ที่อยู่ปัจจุบัน

- บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

อาคารสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส (B7.1) บัณฑิตวิทยาลัย มมร

เลขที่ 248 ตำบลศาลายาอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 37170

ประวัติการศึกษา

- ป.ธ.9 แม่กองบาลีสนามหลวง

- ปริญญาโท พธ.ม. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

- ปริญญาเอก พธ.ด. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

3. ผู้ร่วมโครงการวิจัย

ชื่อ ดร.สุมานพ นามสกุล ศิวารัตน์

เคยดำรงตำแหน่ง

อาจารย์ประจำบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

หน่วยงานที่เคยสังกัดสังกัด

- บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

อาคารสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส (B7.1) บัณฑิตวิทยาลัย มจร

เลขที่ 248 ตำบลศาลายาอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 37170

ประวัติการศึกษา

-ประกาศนียบัตรเจ้าหน้าที่รายการวิทยุกระจายเสียง สถาบันการประชาสัมพันธ์ กรมประชาสัมพันธ์

-ประกาศนียบัตรหลักสูตรการจัดการชั้นสูง Loyola College Maryland U.S.A

-ประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาระดับชั้นสูง วิทยาลัยครูพระนคร

-ประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา วิทยาลัยครูเพชรบุรีวิทยาลงกรณ์

- ปริญญาตรี ครุศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยครูพระนคร กรุงเทพมหานคร

- ปริญญาโท ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อการ พัฒนา ชนบทมหาวิทยาลัยมหิดล

- ปริญญาเอก ศาสตรศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

4. ผู้ร่วมโครงการวิจัย

ชื่อ นางสาวนิชญา นามสกุล ชัยยา

ตำแหน่งปัจจุบัน

นักวิชาการศึกษา

หน่วยงานที่สังกัดปัจจุบัน

- สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

เลขที่ 248 ตำบลศาลายาอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 37170

ประวัติการศึกษา

- ปริญญาตรี : หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต (การพัฒนาชุมชน)มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ จ.เชียงใหม่
 - ปริญญาโท : รัฐศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยรามคำแหง
 - ธรรมศึกษาชั้นเอก แม่กองธรรมสนามหลวง
 - ปริญญาเอก : ศาสตราจารย์พิเศษ สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญาบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
-